

Een Hollander verkent Vlaanderen

Marko Heijl
Een Hollander verkent Vlaanderen

Uitgeverij Van Halewyck

© 2002 - Marko Heijl & Uitgeverij Van Halewyck
Diestsesteenweg 71a - 3010 Leuven
www.vanhalewyck.be

Vormgeving: Dooreman
Foto omslag: Johan Jacobs
Zetwerk: Griffo, Gent
Druk: Imschoot, Gent

Vertegenwoordiging voor Nederland: Mets & Schilt, Amsterdam
Uitlevering: Centraal Depot bij Centraal Boekhuis, Culemborg

NUR???
ISBN 90 5617????
D/2002/7104/?

Inhoud

Inleiding

1. De Homo Flandriensis

Domme Belgen?

Bescheidenheid siert de Vlaamse mens

De Antwerpse dikkenek

Het Vlaamse compromis

De vlijtige Vlaming

Seks, drugs & rock-'n-roll

Drugs

Seksualiteit

Het Vlaamse geloof

Met de Chiro naar Scherpenheuvel

De missies

Feest!

De geboorte - De communies - Het huwelijk - Drieko-

ningen - Carnaval - Pasen - Moederkensdag - 11 juli:

Vlaamse feestdag - 21 juli: nationale feestdag - 1 no-

vember: Allerheiligen - 11 november: Wapenstilstand -

6 december: sinterklaas - 25 december: Kerstmis - 31

december: oudejaarsavond

Eigen haard, goud waard

'Op congé'

De frigoboxtoerist

2. Eten & drinken

Bourgondisch

De Michelin-sterren

De Vlaamse volkskeuken

België, wieg van de friet

De frituur

De patisserie

Chocolade

Drinkwater

Bier

Het café

De Vlaamse bierbuik

3. Taal

De Vlaamse taalstrijd

De Vlaamse taal

Het Vlaamse woordenboek

Pijnlijk

Van Reet naar Kuttehoven

Foorwif! Mottige doos!

10 voor taal

‘Sju doorans’

4. Sport

Wielrennen

De Flandriens

De Ronde van Vlaanderen

Voetbal

De Derby der Lage Landen

De Belgische slag

De voetbalsupporters

De voetbalhamburger

Volkssport

Duivenmelken

Vinkenzetten

Wipschieten

Vogelpik

5. Kunst en cultuur

Beeldende kunst

De oude meesters

De nieuwe lichtung

Literatuur

Nobelkoorts

Leescultuur

Strips

Film en televisie

De prehistorie

Het commerciële tijdperk

Muziek

Popmuziek

De Vlaamse schlager

De dorpsfanfare: ‘geen drank, geen klank’

De Vlaamse Leeuw

6. De Vlaamse staat

De monarchie

Wat is de macht van het Belgische koningshuis?

Wat schuift dat, Koning zijn?

Wie zijn de voornaamste actoren?

De Republiek

België

Het communautaire lappendeken

Brussel: Vlaamse trots en schande

De politiek

De zaakjes
Boete- en biechtcultuur
Nieuwe Politieke Cultuur (NPC)

Economie
Infrastructuur en verkeer
Sabena
De bierindustrie
Ha de Hema!
Hard labeur
Het milieu...
Het Vlaamse trekpaard

Lijst van bekende en minder bekende Vlamingen in dit boek

Inleiding

Volgens recent Europees onderzoek is 93 procent van de Vlamingen best wel tevreden met het leven dat ze leiden. Ze leven dan ook op fijn stukje aardbol. In *Een Hollander verkent Vlaanderen* wordt dat fijne stukje aardbol Vlaanderen bekeken door een Hollandse bril. Met een combinatie van de verwondering van de buitenlander en de bewondering van iemand die Vlaanderen in het hart heeft gesloten.

Steeds meer Nederlanders sluiten Vlaanderen in hun hart, en komen er wonen. Het cliché van de gierige Hollander is in dat Vlaanderen nog altijd populair. En uitgerekend dat ‘ons benne zûnig’ drijft al decennia lang de Hollanders in de Vlaamse armen! Vroeger verhuisden Nederlanders naar Vlaanderen om te besparen op hun belastingen, tegenwoordig omdat de huizen er goedkoper zijn.

Maar voor je kan leven als God in Vlaanderen, moet je het Vlamingenland wel snappen. De taal, de folklore, de geschiedenis, de eeuwige liefde voor het pintje. Dit boek wil voor de Hollanders een survivaalkit door het typisch Vlaamse zijn. Voor de Vlamingen is het een tocht door hun heimat, vol herkenning en aha-erlebnissen.

Kamervoorzitter en België's eerste burger Herman De Croo stelde in 2001 in de kwaliteitskrant *De Standaard* dat ‘Nederlanders en Belgen in niets met elkaar overeenstemmen’. Een boude uitspraak, want beide volkeren hebben zoveel meer met elkaar gemeen dan een taal, een stuk geschiedenis en 449 kilometer grens. Maar veel boeiender dan wat de Nederlanders

en de Vlamingen met elkaar gemeen hebben, is waar ze in verschillen. De Hollandse iconen als tulpen, klompen, kaas, schaatsen en molens heten in Vlaanderen frieten, bier en wielrennen. *Een Hollander verkent Vlaanderen* is een Vlaamsch-historische wandeling langs begijnhoven, Breugeliaanse penskermissen en de streekromans van Streuvels, en langs meer hedendaagse Vlaamse gemeenplaatsen als de frituur, illegale villa's in natuurgebied en uiteraard de patisserie op zondagmorgen.

En als je het over Vlaanderen hebt, heb je het uiteraard ook over zijn bewoners. Een speciaal ras, waarvan heel wat trekjes worden uitvergroot in zijn literaire helden: het non-conformisme aan gezag en regels van Tijn Uilenspiegel, het Bourgondische levensgenieten van Timmermans' Pallieter, de eeuwige dorst naar het pintje van Lambik. De Homo Flandriensis op zijn best.

1. De Homo Flandriensis

Domme Belgen?

Hollanders zijn gierig, Belgen zijn dom, met een moppen-interland vol belegen *witzen* tot gevolg. Uiteraard wordt de Belg tegenwoordig als dommerik van dienst afgelost door Het Blondje, dat steeds vaker als hoofdpersonage optreedt in wat oorspronkelijk belgenmoppen waren. Maar bij ontstentenis van het Gierige Blondje, blijft de Hollander vooralsnog de vrek van dienst. Weliswaar behoort Nederland wat ontwikkelingshulp betreft tot het internationale koppeloton van de gulheid, het ‘ons benne zûnig’ zit diep in de Hollandse volksaad ingebakken. Is zuinigheid in Nederland een hoge deugd, in Vlaanderen is het toch wel een beetje een *gênant* woord. Je mag je kleren best bij de Wibra of op de markt kopen, maar je mag daar dan wel niet worden herkend.

En hoe zit het met die hilarisch domme Belgen? In de twintigste eeuw sleepten de Belgen tien nobelprijzen in de wacht. Tegenover vijftien voor Nederland, wat gezien het feit dat Nederland 16 miljoen inwoners heeft en België 10 miljoen, relatief minder is.

Waar komen die dommebelgenmoppen dan vandaan?

Allereerst zijn het natuurlijk geen ‘belgenmoppen’ maar ‘vlamingenmoppen’, omdat ze meestal over Jefke en Franske gaan en rijkelijk worden gelardeerd met het niet echt Waals klinkende ‘awel manneke’. De historische grondslag van dommebelgen- of vlamingenmoppen gaat waarschijnlijk terug tot 1585, toen de intellectuele Vlaamse bovenlaag op vlucht voor de Spanjaarden massaal naar de Noordelijke Nederlanden emigreerde en in Vlaanderen de ‘domme boerkes’ achterbleven.

Maar gezien de kwaliteit van het onderwijs in beide landen, zou de werkelijkheid er enkele eeuwen later wel eens heel anders kunnen uitzien. In tegenstelling tot Nederland met zijn aardgasbellen, heeft Vlaanderen sinds de sluiting van de steenkoolmijnen geen natuurlijke rijkdommen meer, waardoor hersens de waardevolste grondstof voor de Vlaamse economie zijn. En daar wil het ambitieuze Vlaanderen dan ook in investeren. Zowel de officiële als de vrije (katholieke) scholen zijn gratis en worden bijna geheel door de Vlaamse overheid gefinancierd, die daar maar liefst 42 procent van haar begroting voor veil heeft. En met resultaat. In 1996 vergeleek de International Association for the Evaluation of Educational Achievement de kennis van exacte vakken in 41 landen. Voor wiskunde kwam Vlaanderen als beste Europese land uit de bus. Van de Vlaamse beroepsbevolking bezit bijna een kwart een of meer universiteits- of hogeschooldiploma's. Het merendeel van de Vlaamse bevolking spreekt naast de moedertaal ook nog een aardig mondje Frans en Engels. En het Nederlands zelf? Haast traditioneel wint Vlaanderen het van Nederland in 'Tien voor Taal', een *Nederlandse* woordquiz, en onderscheiden de Vlamingen zich jaarlijks in Het Grote Dictee der *Nederlandse* Taal. Toch niet slecht voor *domme* Vlamingen...

'De Belgen- en Hollandermoppen hingen me al de keel uit toen ze nog niet verteld werden.'

Louis Paul Boon

Bescheidenheid siert de Vlaamse mens

Van oudsher werd het kleine Vlaanderen door grotere naties geregeerd. Romeinen, Fransen, Oostenrijkers, Spanjaarden, twee keer de Duitsers en ja, ook de Nederlanders hebben Vlaanderen geknecht. 'Vanaf het ontstaan van België in 1830 heeft Nederland de neiging gehad zich superieur op te stellen tegenover de Belgische natie. België wordt nog steeds behandeld als een ongedurig kind dat niet te veel praatjes moet hebben, dat af en toe bestraffend moet worden toegesproken en dat voor de rest liefdevol gekoesterd moet worden.' Aldus Antoine van Dongen, Nederlands ambassadeur in België in *NederBelgisch Magazine*.

Nederland was ooit, in haar Gouden Eeuw, een trotse wereldleider. Voor heel wat Nederlanders is het dat nog altijd. *'If you ain't Dutch, you ain't much.'* In dat gedachtegoed staan de Nederlanders overigens niet alleen. Zo zijn hautaine moppen over *'les petits Belges'* ook in Frankrijk ongemeen populair, en Duitsers voelen zich sowieso verheven boven alles wat niet-Duits is.

Maar wat vinden de Vlamingen daar zelf van? Die schikken er zich minzaam naar. Het aloude patriottische 'Volk, Vorst en Vaderland' zit er in Vlaanderen nu eenmaal minder diep ingebakken dan bij de Nederlandse, Duitse of Franse burenen. Vlamingen vinden de hen omringende volkeren stuk voor stuk erg chauvinistisch, en in het licht van hun eigen gebrek aan chauvinisme is dat ook zo. Enkel bij heroïsche daden op het voetbalterrein of gezinsontwikkelingen in het koningshuis is er nog iets van een nationale reflex te bespeuren. Verder gaat een Vlaming bij het horen van het volkslied alleen

staan... om de radio af te zetten.

Dat gebrek aan vaderlandse trots is ook de Belgische overheid niet onopgemerkt gebleven. Voor haar Europese voorzitterschap in 2001 lanceerde ze een grote reclamecampagne met als slogan 'Een beetje trots kan geen kwaad'. In het televisiespotje toeterde een Amerikaan dagelijks in *prime time* 'God bless this country'. Waarmee hij, zo bleek bij de ontknoping van het spotje, op België doelde. Let wel: een Amerikaan stond dat spotje vol te toeteren, in het Engels. Kwestie van de Vlaams-Waalse kerk in het midden te houden.

De bescheidenheid geldt in Vlaanderen niet alleen tegenover het vaderland, maar voor de hele volksaard. Nederigheid is in Vlaanderen een hoge deugd. Sporters, politici en andere mediafiguren die van de daken schreeuwen hoe goed ze wel niet zijn, kunnen meestal niet op de sympathie van het volk rekenen. De Vlaming stelt zich veeleer rustig en stil op. En vanuit dat referentiekader vol rust vindt hij zijn noorderbuur vaak maar een stuk lawaai. Hollanders – vooral die exemplaren die tijdens vrijgezellenweekends in Antwerpen worden losgelaten – zijn luidruchtig en je hoort ze altijd overal bovenuit. Dat lawaaiertje van de Hollanders en het stille van de Vlaming zit niet alleen in de genen, het wordt van jongs af aan gecultiveerd. Het Hollandse onderwijs is gericht op mondigheid, terwijl Vlaamse kindjes juist wordt geleerd dat hard spreken onbeleefd is en een grote mond opzetten ongepast.

'Als je een Vlaming voor zijn kont schapt, prijst hij de kwaliteit van je schoenen en apprecieert hij dat je beenreflex soepel is gebleven.'

Johan Anthierens

De Antwerpse dikkenek

Maar er zijn uitzonderingen. Ook zonder import vanuit het noorden kent Vlaanderen zijn eigen 'dikkenekken' (opscheppers), een rol die met verve wordt ingevuld door de Antwerpenaren. Als inwoners van de belangrijkste Vlaamse stad (aldus de Antwerpenaren), kijken de Antwerpse 'Sinjoren' met een haast Nederlands, Frans of Duits superioriteitsgevoel neer op alles wat van buiten 't Stad komt. Is er een voetbalploeg in de Sinjorenstad te gast om er een wedstrijd te spelen, dan scanderen de spreekkoren van de thuissupporters steevast 'Boeren! Boeren!' Voor Brussel, de enige Belgische stad groter dan Antwerpen, heeft de Sinjoor dan weer wat anders in petto: 'Brussel stinkt'.

Voor het Blondje de rol van lomperik van dienst in dommebelgenmoppen in België zelf overnam, werd die rol steevast ingevuld door een Limburger. En waren de Limburgers in Vlaanderen de kop van Jut in 'domme moppen', dan zijn Antwerpenaren dat nog steeds in moppen over opscheppers: 'dikkenekken'.

Een kannibalengezin zit aan tafel. Vraagt een van de kinderen: 'Wat eten we vanavond, mama?' 'Antwerpenaar,' is het antwoord. Waarop het hele gezin in koor: 'Ik wil de nek, ik wil de nek!'

Een vogel, een vis en een krokodil zitten samen aan de bar in de Antwerpse zoo. Zegt de vogel: 'Ik kan goed vliegen, mijn vrouw kan goed vliegen, mijn kinderen kunnen goed vliegen, wij vliegen deze zomer op vakantie naar Afrika.' Zegt de vis: 'Ik kan goed zwemmen, mijn vrouw kan goed zwemmen, mijn kinderen kunnen goed zwemmen, wij zwemmen deze zomer op vakantie naar de Middellandse Zee.' Zegt de kroko-

dil: 'Ik heb een grote bek, mijn vrouw heeft een grote bek, mijn kinderen hebben een grote bek, wij blijven gewoon in Antwerpen!'

Het Vlaamse compromis

Een Hollander gaat ervan uit dat de kortste verbinding tussen twee punten compromisloos de rechte lijn is. De Vlaming vindt het belangrijk dat die verbinding er komt, desnoods met een kromme lijn. Een Hollander zal er rechttoe rechtaan uitflappen, wanneer iets volgens hem niet klopt of niet met zijn principes strookt. Als een Vlaming het ergens niet mee eens is, meldt hij dat omfloerst en zoekt waar mogelijk het compromis. Een noot van kritiek zal hij ofwel niet, ofwel met duizend-en-een verzachtende termen omzwachteld brengen, altijd uiterst voorzichtig om niet op zere tenen te trappen. Dat een Nederlander er zomaar keihard uitflapt wat volgens hem niet in de haak zit, is voor een Vlaming dan ook bijzonder ondiplomatisch en zelfs onbeleefd. Met alle misverstanden en spanningen vandien.

De Vlaming is nu eenmaal minder recht-door-zee dan de Hollander. Dat gaat zo ver, dat een Vlaming vaak bescheiden weigert als je hem iets aanbiedt. Vraag je aan een Nederlander of hij een kop koffie wil drinken, zal die stevast met een enthousiast 'Ja, lekker!' antwoorden. De Vlaming is opgevoed om eerst 'beleefd te weigeren', en zal pas na enig aandringen haast verlegen antwoorden 'Allez ja. Eentje dan'. Schrijver en journalist Gaston Durnez omschreef dat ooit als volgt: 'Als een Belg je toevoegt "Ik zal wel zien", betekent dit dat hij het al bekeken heeft en er niets in ziet.'

Die andere rechtlijnigheid zet zich door in 'het systeem', de manier waarop de Vlaamse maatschappij functioneert. Vlaanderen ligt iets zuidelijker dan Nederland, en een mediterrane manier om zaakjes te regelen is in Vlaanderen zeker

niet vreemd. Kennissen zijn vaak belangrijker dan kennis, en het gebruik van kruiwagens zit diep in de volksaard ingebakken. De Vlaming heeft weinig ambitie om heiliger te zijn dan de paus, iets wat boven de Moerdijk nog wel eens wil opspelen. Is belastingontduiking in Nederland een vorm van criminaliteit, in Vlaanderen zijn 'fiscale plantrekkerij' en 'creatief boekhouden' algemeen aanvaard als nationale hobby's. Zo ben je vooral als zelfstandig ondernemer 'ne groten onnozeelaar' als je alles netjes aangeeft.

'Een Belg die wil arriveren, gebruikt omwegen.'

Gaston Durnez

De vlijtige Vlaming

De vlijtige Vlaming: het klinkt als een puike titel voor het volgende album van *Suske & Wiske*. Niet lullen maar werken, het zou de Vlaamse wapenspreuk kunnen zijn. De 2,5 miljoen vlijtige Vlamingen leveren 60,7 procent van het Bruto Binnenlands Product van België, tegenover 24,9 procent door de Walen, die vaak liever staken dan werken. De Vlaamse arbeiders hebben de hoogste productiviteit ter wereld na de Japansen. Die Vlaamse vlijt gekoppeld aan het intellectuele kapitaal van een hoogopgeleide bevolking levert de brandstof voor een goed geoliede economie, die 70 procent van haar productie exporteert. Maar de Vlaming plukt niet altijd de vruchten van zijn ijver. De Belgische belastingdruk is een van de hoogste in Europa, al bestaat er (nog) geen vermogensbelasting. Maar ondanks de roofzuchtige fiscus is het inkomen per Vlaams hoofd groter dan in Nederland.

Een voortrekkersrol in de *booming* Vlaamse economie wordt gespeeld door het rijke West-Vlaanderen, dat in de volksmond het Texas van Vlaanderen wordt genoemd. De West-Vlaming wordt door de rest van Vlaanderen beschouwd als een speciaal ras. Een ras van noeste werkers, die zich niet alleen in de economie, maar ook in de sport onderscheiden.

Illustratief voor de ingetogen Vlaamse ijver is de huisarts, die een tien krijgt voor vlijt. In Nederland is de arts koning, en kun je maar beter niet ziek worden buiten zijne majesteits vaste werkuren. Door het Nederlandse tekort aan huisartsen kunnen zij het zich permitteren hun patiënten te laten wachten. De Nederlandse patiënt ligt ziek in bed, zijn huisarts languit op het strand. In Vlaanderen, waar de patiënt koning is en

decennia lang met een toegankelijke en directe service is verwend, is dat compleet onacceptabel. Er zijn in Vlaanderen huisartsen te veel (1 per 558 inwoners), een arts die 's nachts niet uit zijn bed komt voor een patiënt met een eksteroog of een zere vinger, verliest die patiënt stante pede aan de concurrentie. In Vlaanderen staan huisartsen dag en nacht paraat voor hun patiënten. De enkele Vlaamse huisarts die het rustiger aan wil gaan doen, emigreert naar Nederland.

Seks, drugs & rock-'n-roll

Maar zelfs voor de vlijtige Vlaming kan de boog niet altijd gespannen staan, en is een gezonde portie sex, drugs & rock-'n-roll meer dan eens aan de orde. De aard van de Homo Flandriensis vertaalt zich ook in de koers die zijn land op het vlak van de goede zeden vaart. Wereldwijd wordt Nederland beschouwd als een van de meest liberale landen. Zo kopte *Newsweek* van 4 juni 2001 over zowat de hele voorpagina 'Sexual freedom, legalized drugs, euthanasia: is Holland pointing the way towards Europe's future?', en vervolgde met een artikel vol termen als 'The Dutch disease', wat verwijst naar het sociaal-liberalisme, en 'Sodom en Gomorrah'. Wie vanuit dat walhalla van de ruimdenkendheid naar Vlaanderen verhuist, ervaart de Vlaamse mentaliteit wel eens als conservatief.

Drugs

De Nederlandse beslissing in de jaren zeventig om softdrugs te decriminaliseren, werkte als een magneet op Vlaamse jointjesrokers, die massaal cannabis gingen inslaan in Roosendaal en Bergen-op-Zoom. 'High als een Vlaamse gaai' neuriede de jeugd Doe Maars 'Nederwiet' mee, terwijl ze blijgemutst nog maar eens wat gedroogde plantjes in een frietzakje rolden. 'Het mag niet' is nooit een punt geweest in het land waar belastingontduiking, zwartwerk en overdreven snelheid nationale hobby's zijn. Na heel wat politiek gebakkelei en evenveel parlementaire werkgroepen zag de Belgische overheid in 2001 eindelijk in dat het een illusie is om softdrugs uit de samenleving te bannen. Het Belgische drugsbeleid maakte een ommezwaai en is voortaan gestoeld op de filosofie 'beter voor-

komen dan genezen, beter genezen dan straffen’.

Toch is het roken van geestverruimend snoepgoed in Vlaanderen daarmee niet gelegaliseerd. Het komt erop neer dat hasj of shit ‘de laagste vervolgingsprioriteit’ heeft, zoals dat zo mooi heet. In principe, en wanneer er geen ‘problematische omstandigheden’ zijn, wordt er geen proces-verbaal meer opge maakt voor het bezit van kleine hoeveelheden voor persoonlijk gebruik. Ook het medicinaal gebruik van cannabis is sinds 1 juli 2001 bij wet toegelaten. En wat het culinair gebruik betreft: of de *spacecake* in het culinair hoogontwikkelde Vlaanderen lekkerder is dan in Nederland, daarover bestaan momenteel nog geen statistieken of vermeldingen in de Michelin-gidsen.

Seksualiteit

‘Heb jij toevallig zin om een nummertje te maken?’ Die openingszin kan op een Hollandse camping in Benidorm best wel, maar Vlaamse dames vereisen een subtielere aanpak. Statistieken wijzen uit dat in puriteins Vlaanderen er zuiniger wordt omgesprongen met het uitwisselen van lichaamssapen dan in Nederland. De Hollandse rechttoe rechtaan aanpak om een potje te rollebollen, is in het braver Vlaanderen niet altijd gewenst. Een Vlaming met paarneigingen zal omzwachteld te werk moeten gaan en de ‘diplomatische’ versier-toer opmoeten.

Een beknopte bloemlezing uit de statistieken leert dat de katholieke Vlaming traditioneler in seks en relaties is dan zijn blijkbaar chronisch bronstige noorderbuur. De gemiddelde leeftijd waarop *het* voor het eerst wordt gedaan, is zeventien jaar. Bij de zeventien- en achttienjarige meisjes is bijna de helft nog maagd, bij de jongens van die leeftijd zelfs nog 62 pro-

cent. En zodra er wel seks plaatsvindt, is het niet ‘zomaar voor de sport’, maar omdat ze het menen: 71,7 procent van de Vlaamse jongeren vindt dat seks en liefde altijd moeten samengaan. Dat blijkt ook uit het aantal partners dat de gemiddelde 23-jarige Vlaming op zijn cv heeft staan: bij de jongens zijn dat er vijf, bij de meisjes drie (cijfers *Humo’s Grote Jongeren-enquête*, 2000).

Maar ook in Vlaanderen kalft het katholieke puritanisme zienderogen af. De tijden zijn voorbij dat geile Vlaamse mannetjes massaal naar Sluis of Hulst afzakten om er stapels lectuur over het boeiende leven onder de gordel in te slaan. Tegenwoordig kan de liefhebber daarvan ook aan zijn trekken komen in erotische speciaalzaken in de Vlaamse grootsteden, die enkele jaren geleden nog al te expliciet studiemateriaal over het menselijke paargedrag onder de toonbank moesten verkopen. En het onderbuikse leven van de Vlaming is ook koren op de politieke molen. Zo pakte minister Mieke Vogels in 2001 uit met de opzienbarende reclameslogan ‘seks zonder blabla is kut’. Vlaanderen vond die reclamecampagne dan weer kut. En de klap op de puriteinse vuurpijl: sinds 1 juli 2001 heeft Vlaanderen in Bredene zijn eerste naaktstrand.

Het Vlaamse geloof

Het Vlaamse geloof is als de Vlaming zelf: bescheiden, compromiszoekend en een vleugje frauduleus. Maar zeker niet fanatiek of 'calvinistisch' principieel. De Vlaming is katholiek wanneer hem dat uitkomt: op trouw- en doopfeesten, communies, kerkelijke hoogdagen en andere katholieke feestjes. Eerst even plichtmatig ter communie gaan, om daarna – samen met meneer pastoor – zich te goed te doen aan het betere tafelwerk. Alles voor de goede katholieke traditie! Maar wanneer er vanuit Rome iemand meldt dat condooms niet kunnen, homo's niet mogen en echtscheidingen evenmin, dan is de Vlaming plots minder katholiek. 'Ge moet dat allemaal niet zo letterlijk nemen!'

Traditioneel zwaaide de katholieke Kerk de scepter boven het godvrezende Vlaanderen. Gods woord was wet. En mocht er al eens iemand met een verlicht idee op de proppen komen, dan was daar de inquisitie of de kerkelijke banvloek om het contra-reformatorische gezag te herstellen. Maar ook de moderne Vlaming is de 21ste eeuw binnen- en de kerk buitengewandeld. Hij is weliswaar nog katholiek gedoopt, maar zelden militant. Het is een geloof uit traditie, dat op een klein vuurtje voortpruttelt. Dat katholieke waakvlammetje wordt mede in de harten van de bevolking brandende gehouden door de verzuiling. Als partij die lange tijd de grootste was, heeft de christen-democratische partij in alle geledingen van de samenleving een stevige vinger in de pap te brokken. Via het verzuilde onderwijs, de vakbonden, de openbare omroep, de ziekteverzekering, de jeugdbeweging, en zelfs justitie waar de benoemingen

politiek gekleurd zijn, druppelt het katholieke gedachtegoed binnen in het dagdagelijkse leven van de Vlaming.

Maar kon dat katholieke gedachtegoed in de negentiende eeuw de Vlaming nog overtuigen de armoede en de verdrukking christelijk te dragen, in de 21ste eeuw verliest het zijn statuut van cement van de samenleving. En het ziet ernaar uit dat het rijk van de paus en zijn kornuiten in Vlaanderen nog verder zal afkalven. Bij de jongeren is weliswaar 82 procent katholiek opgevoed, nog slechts negentien procent gelooft in God. Wat minder is dan in astrologie en het paranormale (Cijfers *Humo's* Grote Jongeren-enquête, 2000).

En toch vind je in Vlaanderen hier en daar nog de restanten van een diep-katholiek verleden...

'Alles voor Vlaanderen, Vlaanderen voor Christus.'

Inscriptie op de IJzertoren in Diksmuide en tot 2000 op de voorpagina van de kwaliteitskrant *De Standaard*

Met de Chiro naar Scherpenheuvel

Een bleek ochtendzonnetje komt op boven een typisch Vlaams plattelandsschilderij. Moeder Natuur herleeft na een nacht in Morpheus' armen te hebben gesoesd. Vogeltjes beginnen te fluiten, vlindertjes te fladderen, ergens in de verte kraait een haan de nieuwe dag tegemoet. Tussen de ontwakende koeien parelen zilveren dauwdruppels in het frisgroene gras, om vervolgens door een van het Vlaams MestActiePlan onwetend rund bedeed te worden met een inslaande ochtendvlaai. Dit tot groot jolijt van een toevallig in de buurt rondzwermende paardenvlieg. De morgenstront heeft goud in de mond. Verder is alles peis en vree in het schone Vlaamse land. Want elk zinnig mens blijft dit vroege uur horizontaal door te brengen. Of toch niet?

Op een boerenwegel ergens in de verte wordt langzaam een groepje jongeren zichtbaar. Kwieke dauwtrappers die met fikse tred en zingend langs Vlaamse wegen trekken. Het is de Chiro-jeugd die te voet naar het bedevaartsoord Scherpenheuvel opstapt om er den Heere te loven. De Chiro staat voor Christus Koning en heeft in zowat elk Vlaams dorp een afdeling. De jongerenvereniging werd ooit bedacht door een kardinaal als een soort katholiek derivaat van de padvinderij. De katholieke verzuiling treft in Vlaanderen inderdaad ook onschuldige kinderen.

Vooraan de vrolijke stoet bedevaartgangers loopt een stel jonge *meiskes* in het typische Chiro-tenue: een jeansrokje met een kanariegele T-shirt. Tussen hen in marcheert ook Els, een pronte Vlaamse deerne die zich in haar vrije tijd nuttig maakt als Chiro-leidster van de 'tippers', de Chiro-bakvissen van twaalf en dertien jaar oud. Els zelf is 24 en een altijd blijgezinde chirogirl. Ze leerde haar vriend Dirk, een kloeke Chiro-boy, kennen op vakantie met de veertienjarigen in Zwitserland. 'Op vakantie met de veertienjarigen naar Zwitserland' is dé oerklassieker van de Vlaamse jeugdreizen, een instituut dat al meer dan een halve eeuw synoniem staat voor katholieke degelijkheid. De reis wordt tegen spotprijs aangeboden door de Christelijke Mutualiteit, het grootste Vlaamse ziekenfonds dat onder dezelfde heilzame katholieke zuil valt als de Chiro. Wie als veertienjarige niet met de CM naar Zwitserland is geweest, is ofwel een ketter ofwel geen Vlaming.

Els en Dirk hebben na tien jaar lief en leed te hebben gedeeld en na veel praten besloten dat het tijd was voor De Grote Stap: ze willen een nieuwe dimensie aan hun relatie toevoegen en met elkaar naar bed gaan. Vrijen! Uiteraard wel zonder dat Els' of Dirks ouders het weten. Of mijnheer pas-

toor, stel je voor! Els weet als welopgevoede katholiek dat de paus voorhuwelijkse seks verkettert als ware het des duivels. Maar als goede Vlaamse weet ze ook dat je nooit te principieel moet zijn in de omgang met regels. De paus verbiedt zoveel, je moet dat allemaal zo letterlijk niet nemen, toch? En bovendien hebben ze het elke week over vrijen in de *Flair*!

Els heeft zich voorgenomen om vandaag, wanneer ze in de Onze-Lieve-Vrouw-Kerk in Scherpenheuvel even van een moment van rust kan genieten, over hun beslissing na te denken. Het is ook zo'n enorme stap! Ze weet dat de 'moderne' jeugd in de steden en discotheken experimenteert met drugs en voorhuwelijkse seks dat het een lieve lust is, en dat dat in Vlaanderen als normaal wordt beschouwd. Maar zo is zij niet opgevoed. Seks is voor haar geen consumptiegoed, maar een godsgeschenk dat je moet koesteren en bewaren voor de ware. Daarom legde ze ooit de kuisheidsgelofte af bij Ware Liefde Wacht, een clubje seksuele geheelonthouders die plechtig zweren hun maagdelijkheid voor de huwelijksnacht te bewaren. Kwatongen beweren dat Ware Liefde Wacht bestaat uit fundamentalistische freaks, megaseuten en een collectie van Vlaanderens lelijkste mensen die te afzichtelijk zijn om aan seks te geraken zelfs al zouden ze dat willen, en die gelofte dus zonder veel zelfopoffering kunnen afleggen. En dat beseft Els wel, maar toch... nu twijfelt ze. Zij en haar Dirkske komen allebei uit een oerdegelijk christen-democratisch CVP-nest. Tegenwoordig heeft die partij niet alleen haar naam veranderd, in CD&V, maar ook heel wat van de diepere gezinswaarden die ze al sinds mensenheugenis over Vlaanderen uitdraagt. Zo staan ze niet eens meer met gesloten rangen op de barricaden tegen abortus, euthanasie, drugs en meer van die ketterse praktijken.

Maar gelukkig zijn er nog een rist Vlamingen die wél de traditionele katholieke waarden koesteren, troost Els zich. En omdat te voet naar Santiago de Compostela, Fatima of Lourdes wandelen toch een hele klus is, richtte het godvrezende Vlaanderen ooit in Scherpenheuvel speciaal voor hen een eigen bedevaartsoord in. Van april tot de eerste zondag na Allerheiligen kunnen vrome Vlamingen an de vrome Vlaming er terecht om te bidden, klaagzangen aan te heffen en zich af te laten zetten met toeristische snuisterijen. Of om er zich onder het toezien van den Heere te bezinnen over nog te begane zonden, zoals Els.

'De volksvroomheid komt beter tot zijn recht in België.'

De Nederlandse ex-dominiee Gijs Mijnesz, tot priester gewijd en uitgeweken naar Vlaanderen

De missies

Traditioneel had elke goede Vlaamse familie wel een tante-nonneke of nonkel-pater in de missies. Er moesten immers negerzieltjes worden gewonnen voor het geloof! Dus trokken in het kielzog van de kolonisatie hordes Witte Paters en Gods bruiden naar 'de Congo' om er het katholieke geloof te verspreiden. En de Vlaamse genen. Of waarom dacht u dat zoveel missionarissen die naar het moederland werden teruggeroepen, uittraden om met een mahoniehouten schoonheid in het huwelijk te treden?

Met de onafhankelijkheid van Congo in 1960 en de populariteitsdaling van de katholieke Kerk, kwam de klad ook in het nobele missiewerk. Hier en daar zit er nog een oude grijsaard met een lange witte baard in een dorpje in de *brousse* met opvallend veel mulatten. Maar verder is het *ja-knikkerke*, het typische beeldje bij de bakker, de laatste stille getuige van

het rijke Vlaamse missieverleden. Een hol beeldje van een zwarte bekeerde, dat fungeert als collectebus en waarvan het hoofdje dankbaar vooroverbuigt als het door een ingeworpen muntstukje in beweging wordt gezet.

Feest!

Van katholieke oorsprong of niet, het fenomeen van het betere feestwerk is de Vlaamse Bourgondiër allerm minst onbekend. En er zijn opmerkelijke verschillen met het Nederlandse feestgedruis.

De geboorte

In Nederland wordt bij geboortes traditioneel getrakteerd op beschuit met muisjes, maar als er ergens tussen Maaseik en De Panne een nieuwe wereldburger wordt besteld met een Vlaamse naam als Koenraad, Roeland of Nele, krijgt iedereen suikerbonen. De veelkleurige geglazuurde chocoladepastilles hebben een wel erg smakelijke etymologische betekenis. Ze symboliseren de keuteltjes van de baby. In delen van Vlaams Limburg worden ze ook gewoon ‘kakbonen’ genoemd. Wie naar goede Vlaamse gewoonte diep in de buidel tast om iets van de geboortelijst van de spruit te plukken, krijgt bij het kraambezoek zo’n portie suikerbonen toegestopt. Meestal worden die feestelijk verpakt in een schattig miniatuurwiegje, een kunstig versierd korfje of een miniscuul knapzakje. Maar er zijn ook al suikerbonen overhandigd in een babyliertje. *Bon appétit!*

De communies

Van de christelijke kinderhoogdag ‘De Communie’ bestaan in Vlaanderen twee versies: de eerste communie en de grote communie of het vormsel. Ergens tussen Pasen en Pinksteren worden de zesjarigen in matrozenpakjes (de jongens) en Sissy-outfit (de meisjes) gehesen voor die belangrijke dag in hun

katholieke bestaan. De jongetjes zijn tevoren door hun zenuwachtige moeder terdege gebriefd zich tijdens de eucharistieviering als grote jongens te gedragen. En dat is natuurlijk niet zo leuk, want het is feest vandaag! Maar ach, het is nog altijd minder pijnlijk dan een stukje van je piemel te laten snijden, wat je als jongetje in een andere religie zo rond deze leeftijd te beurt zou vallen. En vandaag wordt bovendien de kassa aardig gespekt, want voor deze katholieke mijlpaal moeten oma en opa natuurlijk wel even over de brug komen.

Voor hun grote communie moeten de *kids* ter voorbereiding buiten schooltijd extra lessen catechese volgen. Zo zijn ze gewapend om op de grote dag zèlf een volwassen keuze voor het christendom te maken. Alsof er ooit al eens één snotneus na rijp beraad en ondanks de industriële hoeveelheid cadeaus die erbij horen ‘neen dank u, voor mij hoeft het niet’ heeft gezegd. Wederom ergens tussen Pasen en Pinksteren worden de inmiddels twaalfjarigen in hun eerste ‘plastronneke’ (de jongens) of wederom een Sissy-outfit (de meisjes) gehesen. Tijdens de misviering ontvangen ze van de bisschop of een andere hoge ome uit katholieke kringen de zalving, meestal een kwak olie op het voorhoofd. De ouders kijken vanuit de hoofdbeuk trots toe. Wat verderop pinkt een oma verteerd een traantje weg. Of is dat om die financiële aderlating die haar straks weer te wachten staat? Want het vormsel is steeds meer van een religieuze tot een materialistische bedoening verworpen, een euvel waar wel meer sacramenten mee kampen in Vlaanderen. Vandaag kan de eerste schijf van het ooit te bouwen huis op de bankrekening worden bijgeschreven. De kinderen passeren blijgemutst langs de kassa, waarna het merendeel afscheid neemt van de kerk. Tachtig procent van de Vlaamse kinderen wordt gedoopt, zeventig procent

doet mee aan het vormsel, slechts een handjevol procenten weet op achttienjarige leeftijd de weg naar de kerk nog te vinden. Tenzij natuurlijk voor:

Het huwelijk

Het huwelijk is in Vlaanderen een toneelspel in vele bedrijven. Het eerste bedrijf is uiteraard het aanzoek, dat is overal zo. Dat kan bijvoorbeeld middels een reclamespandoek achter een vliegtuigje, tijdens een stroperig koppelprogramma op een commerciële zender, of gewoon tijdens een etentje. Niks speciaals. In het tweede bedrijf dienen de ouders te worden ingelicht, of meer officieel: dient de trouwlustige knaap de hand van zijn aspirant-echtgenote te vragen aan zijn toekomstige schoonvader. Maar dan begint het: het zoeken naar een feestzaal, zonder meer het belangrijkste onderdeel van de hele trouwpartij. Koppels met trouwplannen dweilen maandenlang de regio af op zoek naar een geschikte locatie voor hun huwelijksfeest. Heel wat mannen met trouwneigingen schieten er zelfs hun zaterdagmiddagvertier bij in. ‘Sorry, mannen, ik kan niet komen biljarten zaterdag. Ik moet mee met “die van ons” (mijn vriendin) op zoek naar een zaal voor *den* trouw.’ Waarna de ploeggenoten begripvol knikken. Ze kennen dat. De juiste zaal en de beschikbaarheid ervan is doorslaggevend voor het vastleggen van een huwelijksdatum, en vooral de bruid wil elke zaal in de provincie minstens twee keer hebben gezien voor ze beslist. De naam van de feestzaal dient immers de eer en glorie van de beide families. Er zijn zelfs al huwelijken afgeblazen omdat er geen overeenstemming kon worden bereikt over *De Zaal*.

Naast het prestige van de families, dient de zaal ook het betere Vlaamse feestwerk. Terwijl in Nederland een huwelijks-

partijtje wel eens om middernacht afgelopen durft te zijn, moet het in Vlaanderen dan zowat nog beginnen. Eerst is er ‘de receptie’, waarop de zakenrelaties van de ouders, verre vrienden, collega’s en burens worden ontvangen. Dat de getrouwen drierde van de aanwezigen niet kennen, terwijl het toch hun feestje is, is onbelangrijk. Het gaat om de traditie. En om de cadeaus, want voor Vlaamse huwelijken moeten niet alleen de trouwers (voor *De Zaal*), maar ook de genodigden diep in de buidel tasten.

Na de receptie volgt ‘*den* diner’ voor familie en intimi. Eerst moet er een paar uur stevig getafeld en gespecht worden, waarna het huwelijkspaar middels de openingsdans een lichtvoetig dansgebeuren in gang zet. Niet zelden gebeurt de muzikale omkadering door een lokaal jazzbandje dat schoonpapa via-via voor een zacht prijsje heeft kunnen vastleggen. Na een uurtje stevig doorblazen en roffelen is er een eerste break, ingeleid door een openhartig ‘de mannen van *den* band moeten *gaon piesen*’ (echt gebeurd!)

Tegen het ochtendgloren willen de vrouwen naar huis en zijn de mannen zat. Waarna de jonggehuwden aan het volgende bedrijf beginnen: de huwelijksreis. Maar het ultieme bedrijf van de matrimoniale verbintenis moet nog plaatsvinden: een Vlaams huwelijk is pas echt geconsumeerd als het echtelijke huis is gebouwd.

Driekoningen

Op zes januari zetten katholieke landen de drie koningen die ooit op kraamvisite gingen in Bethlehem in de bloemetjes. Daar een feestdag in Vlaanderen geen feestdag kan zijn zonder culinaire omkadering, worden er op ‘driekoningen’ over heel Vlaanderen driekoningentaarten gebakken: frangipane-

taart waarin een droge witte boon in de frangipane (amandeldeeg) wordt meegebakken. De gelukkige koter die de boon in zijn stuk taart aantreft, wordt gekroond en mag koning zijn voor een dag.

In de periode rond driekoningen schuimen trio's van als Oosterse vorsten uitgedoste kinderen de Vlaamse straten af om aan elke deur de bewoners met hun gezangen te verblijden. Met dit verschil dat Balthazar, Melchior en Kaspar met mirre, goud en wierook aan kwamen zetten, terwijl de zingende 'drie koningen' zelf wat willen krijgen. Ook volwassenen durven in die periode wel eens de Vlaamse straten af te dweilen. In het monumentale toneelstuk *En waar de Ster bleef stille staan* van Felix Timmermans gaan de drie zwervers Pitjevogel, Suskewiet en Schrobberbeek driekoningen-zingen om met het geld wat jeneverkes te kunnen drinken in café Het Zeemeerminneken. Nadat Schrobberbeek voorzichtig van zijn borreltje heeft genipt, slaat hij gelukkig de ogen ten hemel en prevelt: 'Alsof een engelken over uw tong piest.' Het is een van de mooiste oneliners uit de Vlaamse toneelgeschiedenis.

Carnaval

Carnaval is van origine een katholiek feestje, en mag in het traditioneel vrome Vlaanderen dus niet op de feestkalender ontbreken. Het epicentrum van het Vlaamse carnaval ligt in het Oostvlaamse Aalst, dat zich graag op de borst klopt als feesthoofdstad van Vlaanderen. Op de vooravond van de vasten wijzen in Aalst (spreek uit als 'Oislsjt') alle feestneuzen in dezelfde richting, namelijk die van Dionysische drinkgelagen, wulpse dansmariekes, zuipen, het brallen van intellectueel weinig hoogstaande carnavalskrakers, en nog maar eens zuipen. En natuurlijk zuipen. Als afsluiter vindt op 'Mardi Gras' de

politiek hoogst incorrecte carnavalsoptocht van de *voil jeannetten* (vieze mietjes) plaats. Die dateert nog uit de tijd dat de Aalstenaars geen geld hadden om zich te verkleeden, en dus maar een dag in de rokken van moeder-de-vrouw gingen rondhossen. En na de optocht, jawel: zuipen! De Vlaamse *homo ludens* op zijn best. En op zijn dorstigst.

'Ah! Je kan hier lekker drinken en je kan hier meiden versieren

Ons carnaval is minstens zo goed als dat van Rio.'

Raymond van het Groenewoud in 'Aalst (stad mijner dromen)'

Pasen

Volgens de katholieke kalender volgt na carnaval de vasten. Maar wegens niet-conform aan de Bourgondisch-Vlaamse eetcultuur is die in onbruik geraakt en niet meer dan een papieren interludium op weg naar de volgende feestelijke gebeurtenis: Pasen. En ook met Pasen valt er in Vlamingenland iets te schaften. Met name paasbrood (met krenten en rozijnen) en paaseieren. Die chocoladen eieren worden door de paas-klokken vanuit Rome aangevoerd en liggen her en der verstopt in de tuin. Bij slecht weer concentreren de klokken hun verstopactiteiten binnenshuis. Waarna de Vlaamse kindjes ze mogen zoeken en er zich misselijk aan eten. En natuurlijk moet er ook wat worden gedronken. Kreeg Jezus in de dagen voor Pasen slechts een spons met azijn tegen de lippen, nuttigt de Vlaming voor de verandering een speciaal gebrouwen paasbier. Het Vlaamse gezegde 'verandering van spijs doet eten' wordt vlot hertaald naar 'verandering van bier doet drinken.'

En naast eieren verstoppende klokken komt er met Pasen nog meer heuglijks uit Rome: in zijn 'Urbi et Orbi' mompelt de paus traditioneel ook 'Zalig Pasen,' veelal angevuld met

een monter ‘daaank voor bloemen’. Johannes Paulus heeft fijne herinneringen aan Vlaanderen. Toen hij tijdens zijn omzwervingen ooit de Nederlanden aandeed, was het verschil qua ontvangst in de beide Nederlanden frappant. In het noorden werd de man keihard afgerekend op zijn wereldvreemde ideeën. ‘Fout is fout en paus of geen paus: je kan opsodemieren.’ Zo niet in Vlaanderen. Uiteraard vinden Vlamingen ook dat de paus uit zijn nek kletst. ‘Maar *ge* moet dat allemaal zo nauw niet nemen, wat die mens zegt.’ In plaats van de man ongezoeten zijn mening te verkondigen of hem in pek en veren het land uit te bonjouren, genoot de Vlaming met volle teugen van het feestelijke karakter van het pausbezoek. En welke van de Nederlanden zou het gezelligste pausbezoek hebben gehad?

‘Principes, ge moet er enkele hebben, zeer solide, maar zo weinig mogelijk en voor de rest moet men trachten overeen te komen.’

Theo Lefèvre, Belgisch eerste-minister 1961-1965

Moederkensdag

Vlaanderen kent twee ‘Moederkensdagen’. De echte vindt plaats op de tweede zondag van mei. Die ‘moderne’ moederdag is een uitvinding van de Amerikaanse Anna M. Jarvis. Nadat haar moeder in 1906 op de tweede zondag van mei overleed, riep Anna die dag uit tot moederdag. In 1914 werd het idee opgepikt door de Amerikaanse president Woodrow Wilson, waarna het fenomeen moederdag eerst nationaal ging en daarna overwaaid naar het Europese continent. De katholieke Kerk, die een patent op zulke feestdagen heeft, vond het prima: de meimaand was toch al de Maria-maand, kwam dat even mooi uit!

Toch ligt juist die katholieke Kerk aan de basis van de andere moederdag, die vooral in het Antwerpse in ere wordt gehouden. Het dogma van Maria Hemelvaart (van Pius XII) levert de Vlamingen op 15 augustus een zomers dagje vrijaf op in de vorm van Onze-Lieve-Vrouw Hemelvaart. En uiteraard hoor je ook de Vlaamse bloemisten en patissiers niet mopperen over een tweede ‘moederkensdag’.

En omdat je een kind maken nu eenmaal met z’n tweeën doet, bestaat er ook een vaderdag, overigens ook al van Amerikaanse makelij. In Vlaanderen wordt die een week eerder gevierd dan in Nederland, op de tweede zondag van juni.

11 juli : Vlaamse feestdag

Op 11 juli 1302 versloegen de milities van de Vlaamse stedelingen op de Groeningekouter nabij het Westvlaamse Kortrijk een leger van Franse edellieden. Op het slagveld werden vijfhonderd gulden sporen gevonden van gesneuvelde Franse ridders. In de negentiende eeuw, de periode van de romantiek waarin de vrijheid als hoogste goed werd vooropgesteld, herschiepen Vlaamse schrijvers de Guldensporenslag tot een nationalistische mythe. Zo staat de Guldensporenslag centraal in *De Leeuw van Vlaanderen* van Hendrik Conscience, de man die de Vlamingen leerde lezen. De jaarlijkse herdenking van de Guldensporenslag op 11 juli is, nu Vlaanderen steeds verder opnieuw onafhankelijk wordt, meer en meer in opmars als symbolische en als vrije dag.

‘Een Flamingant is iemand die een Slag van de Gulden Sporen heeft gekregen.’

Gaston Durnez

21 juli: nationale feestdag

De Vlamingen op de 11e, de Belgen vieren hun nationale feestdag op de 21e juli. Op die dag wordt herdacht dat op 21 juli 1831 's lands eerste koning, Leopold I, de eed aflegde in Brussel. Speciaal voor de gelegenheid wordt 'De Brabançonne', de nationale hymne, nog eens van stal gehaald en zingen de weinige Belgen die de tekst nog kennen uit volle borst 'O dierbaar België, o heilig land der vaderen.'

Maar de Belgische nationale feestdag begint aan spankracht te verliezen, nu militaire parades verworpen zijn tot anachronismes en vooral bij de Vlamingen het nationaliteitsgevoel steeds meer afbrokkelt. De nationale Belgische feestdag doet de patriottisch onverschillige Vlaming nog weinig, het is gewoon een fijn dagje vrijaf.

Of toch: op 21 juli 1969 won opperbeleg Eddy Merckx zijn eerste Tour de France, wat de doorsnee Vlaming meer aanspreekt dan een Duitser die een eeuwigheid geleden hun koning werd.

1 november: Allerheiligen

Op 1 november gedenkt Vlaanderen zijn overledenen. De bevolking doorkruist die dag massaal het land om de graven van familieleden te bezoeken en te bewenen. En er chrysanten op te plaatsen. Zo is er het verhaal van een Nederlands koppel dat eind oktober naar Vlaanderen was verhuisd. Om de nieuwe woning wat op te fleuren voor de ontvangst van de eveneens nieuwe collega's van haar echtgenoot, besloot de vrouw des huizes hier en daar wat bosjes bloemen neer te potten. Maar overal waar ze kwam, of het nu de bloemist of de supermarkt was, er werden bijna alleen chrysanten aangeboden. In de volle overtuiging dat de chrysant zo'n beetje de na-

tionale bloem moest zijn en met de beste intenties om zich zo snel mogelijk te integreren in de lokale cultuur, stouwde de vrouw haar woonkamer vol met chrysanten. De genodigden reageerden op zijn zachts gezegd verbaasd. Chrysanten horen op een grafzerk, niet in de woonkamer.

11 november: Wapenstilstand

Op 11 november herdenkt België met een officiële vrije dag het einde van de Eerste Wereldoorlog. Tot voor enkele jaren werden op 11 november de Vlaamse bejaardenhuizen platgelopen om de laatst overgebleven helden van de loopgraven van 1944-1948 te eren. Maar sinds het overlijden in 2001 van de laatste Vlaamse oudstrijder uit de Eerste Wereldoorlog, Paul Ooghe, kunnen er jaarlijks enkel nog een batterij veteranen uit die andere wereldbrand van stal worden gehaald ter hulding. Dat velen onder hen tijdens de Eerste Wereldoorlog, die puur geschiedkundig op 11 november toch wel wordt herdacht, nog niet geboren waren, is een detail. Zolang de festiviteiten maar door kunnen gaan.

6 december: sinterklaas

De goedheiligman wordt in Vlaanderen iets minder enthousiast onthaald dan in Nederland. De Hollandse sinterklaascultus van taai-taai (voor de Vlaamse lezer: een kleffe koek van roggemeel en stroop), pepernoten en chocoladeletters is vooralsnog niet ingeburgerd, en de kans dat vooral taai-taai dat ooit wordt, is gezien de hoogontwikkelde Vlaamse smaakpillen onbestaande. De goedheiligman is in Vlaanderen veeleer een goed commercieel man, een nuttig medium om de aankoop in grootwarenhuizen aan te zwengelen, en het gebeurt niet zelden dat twee sinten in een winkelstraat elkaar

pardoes tegen het lijf lopen. Overigens wordt ook de Vlaamse kindjes wijsgemaakt dat de sint uit Spanje komt. Het zou vooral het Vlaams Blok ongelegen uitkomen, wanneer uitlekte dat de grote kindervriend historisch gezien in feite een Turk is.

25 december : Kerstmis

Nee, de grote cadeauslag wordt in Vlaanderen pas gehouden op Kerstmis. ‘Vrede op aard’ is een prima uitgangspunt, maar op kerstavond dienen in Vlaanderen karrenvrachten cadeau uitgepakt te worden en vooral ook stevig te worden geschrans. Waarna er naar goede gewoonte iemand de middernachtmis onderkotst. Anders dan in Nederland is tweede kerstdag in België geen officiële vrije dag.

31 december : oudejaarsavond

Ook de Vlaamse televisiezenders duwen speciaal ter gelegenheid van oudjaar via de kwelbuis de grootst mogelijke onzin de huiskamers binnen. Onder het mom van amusement mogen op deze speciale avond volksfiguren als Jacques Vermeire, Margriet Hermans en Gaston Berghmans een poging tot humor ondernemen. Geen wonder dat het merendeel van Vlaanderen oudejaarsavond – jawel – aan tafel doorbrengt. Niet voor oliebolletjes of appelvellen, maar voor chique menu’s die op oudjaar drie keer duurder zijn dan de dag tevoren. Nieuwjaarsdag vangt traditioneel aan met een zware kater in de rij voor *pistolets* bij de bakker. Waarna voor de Vlaming een nieuw feestjaar kan beginnen.

Eigen haard, goud waard

De Vlaming wordt spreekwoordelijk ‘met een baksteen in zijn maag geboren’, wat duidt op de Vlaamse obsessie om een eigen huis te bouwen of op zijn minst te bezitten. Zeventig procent van alle woningen in Vlaanderen wordt bewoond door de eigenaar, tegenover 48 procent in Nederland. Waar de Nederlander in piepkleine hokjes woont, die met calvinistische planingsijver in overbevolkte woonkernen worden samengeperst, is in Vlaanderen de overgang van het ene dorp in het andere vervaagd door ‘lintbebouwing’. Waar vroeger natuur was, zijn nu volgebouwde ‘steenwegen’ van aaneengrenzende dorpen als octopusarmen in elkaar verstrengeld. Daardoor moet je in Vlaanderen, hoewel het land minder dichtbevolkt is dan Nederland, het open groen met een kaarsje zoeken. Maar vergis u niet: ook Vlamingen houden van de natuur. Alleen uiten ze dat door er middenin te gaan wonen. En liefst zo groot mogelijk, want een huis is in Vlaanderen meer dan in Nederland een statussymbool dat klinkt als een klok.

Uiteraard kan de Vlaamse bouwwoede niet altijd op even koosjere wijze worden bevredigd. Geheel in lijn met de Vlaamse expertise om voorschriften te ontduiken, ook die inzake stedenbouw, zijn heel wat bouwsels er gekomen dankzij een kruiwagen of wat bankbriefjes die onder tafel van portefeuille wisselden. Vlaamse burgemeesters met een zwarte bankrekening in Luxemburg, jawel ze bestaan. Maar na meer dan anderhalve eeuw politiek wanbeleid op het gebied van ruimtelijke ordening, probeert de overheid het weinige groen dat de Vlaming nog rest te redden en heeft ze een heksenjacht op illegale woningen op touw gezet. In 2001 gingen er geregeld in

het journaal op spectaculaire wijze huizen onder de sloophamer. Terwijl een emotionele *bomma* met haar hysterische dwergpoedel op de arm aan de camera uitlegde hoe zij en haar Fifi er hun hele leven gelukkig hebben gewoond, hapte op de achtergrond een grijpkraan grote stukken weg uit de zoveelste illegale burgerwoning. Niet meteen fijnzinnig, maar wel een statement dat staat als een huis.

'De Vlaming heeft als droom de boerderij van zijn ouders af te breken en van de stenen een illegale fermette te zetten.'

Politiek waarnemer en journalist Yves Desmet

Op congé (vakantie)

Nederlanders zijn wereldreizigers. Tot in de verste uithoeken van de wereld, overal kom je wel een Hollander tegen. Een Vlaming houdt het liever onder de eigen kerktoren. Uiteraard komt dat deels door die baksteen in de maag, waardoor er minder middelen overblijven om te reizen. Maar de verknochtheid aan de eigen bodem zit in de volksaard ingebakken. Ter illustratie: Lorenzo Staelens, de voetballer die ooit Patrick Kluivert een rode kaart aannaaide, mocht ter afsluiting van zijn carrière nog een vette duit gaan rapen in de Japanse competitie. Staelens was al snel terug. Heimwee naar Vlaanderen.

Ook de manier waarop Nederlanders en Vlamingen op vakantie gaan verschilt danig. Hollanders hebben iets met caravans. Weliswaar zijn de Britten volgens de statistieken de grootste caravanfreaks, in de Vlaamse belevingswereld is met de sleurhut op vakantie gaan een typisch Hollandse vorm van vakantiebeleving. Joop en Miep die met de caravan aan de trekhaak op weg naar de Hollandse vakantiehuizen in Frankrijk de Vlaamse wegen teisteren, het is een spookbeeld waarmee de Vlaming jaarlijks wordt geconfronteerd. En dat hem doet huiveren.

'Als je tegen een Belg zegt dat hij nog maar twee maanden te leven heeft, dan kiest hij voor de maanden juli en augustus.'

Journaliste Myriam Thijs

De frigoboxtoerist

Hollanders nemen op vakantie niet alleen hun eigen behuizing mee (de sleurhut dus), maar stouwen die in de mate van

het mogelijke ook nog eens vol met eigen voedsel. Kratten Oranjeboom, Hollandse piepers, eierkoeken, karnemelk, een paar meter rookworst en uiteraard de pot pindakaas, allemaal moet het mee als er op vakantie wordt vertrokken. Want ook op de camping in Oostenrijk gaat er niets boven je eigen pilsje als aperitief, gevolgd door een lekker bord andijvie.

Maar hoe belangrijk het eten op de plaats van bestemming voor de Bourgondische Vlaming ook is, je eigen voedsel meezeulen op vakantie is *not done*. Ook niet voor een dagtripje naar het strand. Zo was er in 1990 een enorme mediarel rond 'frigoboxtoeristen'. Burgemeesters Lippens van de mondaine badplaats Knokke doelde daarmee wel erg denigrerend op dagjesmensen die hun eigen lunch meeslepten (in frigoboxen) naar de Knokse stranden, en zo doende niets opbrachten voor de lokale horeca. Sindsdien is de term 'frigoboxtoerisme' ingeburgerd en heeft het de negatieve connotatie van gierigheid. En dat is een lelijk woord in het gulle Vlaamse *savoir-vivre*.

2. Eten & drinken

Bourgondisch

Voor de Vlaming is Nederland een culinair ontwikkelingsland met andijvie en in Croma gebakken runderlapjes als nationale gerechten. Een land waar schraalhans keukenmeester is en listig als voedsel vermomd slachtafval in de vorm van een broodje kroket als hoogtepunt van de gastronomische beschaving wordt opgediend. Met een glaasje karnemelk. Het spreekt voor de Vlaming voor zich dat het Hollandse voer niemand aan de dis kan binden en eten langs de andere kant van de grensovergang bij Meer louter als middel om te overleven fungeert. Nederlanders eten omdat ze honger hebben, voor uren durende banketten is er boven de Moerdijk bitter weinig aanleiding.

Vlamingen daarentegen zijn je reinste Bourgondiërs, en het Vlaamse savoir-vivre komt nergens beter tot zijn recht dan in de keuken. Elke gelegenheid die zich voordoet, wordt in Vlaanderen dankbaar aangewend om de beentjes onder tafel te schuiven om van de nationale kookkunst te kunnen genieten. Waar in Nederland met oudejaarsavond tussen twee vuurpijlen door snel-snel een oliebol of appelflap wordt weggeduwd, zit een Vlaming zonder probleem een uur of vijf non-stop aan tafel. De maaltijd vervult in Vlaanderen meer dan in Nederland een belangrijke sociale rol, en huwelijken, Kerstmis, Pasen en een stuk of wat andere religieuze aangelegenheden worden bij hoge voorkeur al schaftend doorgebracht.

Wanneer een Vlaming na een vakantie wordt gepolst naar zijn bevindingen over de reis, zal zijn eerste reactie vaak zijn 'goed gegeten' of 'slecht gegeten'. De lokale keuken is hét criterium voor een geslaagde vakantie. Een geslaagde vakantie in

Nederland is voor de Vlaming dan ook haast een *contradictio in terminis*. Hij rilt bij de gedachte aan erwtensoep, die een beetje lijkt op een zware neusverkoudheid en door die gekke Hollanders ook nog eens liefkozend ‘snert’ wordt genoemd. Bruine bonen voldoen net als oorlogsvoedsel, maar zijn verder eten voor marginalen of vreemde vegetariërs. Laat staan tuinbonen, die in Vlaanderen niet eens gekend zijn. Nederlanders eten sowieso meer groenten dan Vlamingen en eten dus misschien ook wel gezonder. Vlamingen eten liever lekker en lang. Bourgondisch.

‘Om te vermijden dat de paarden kolieken krijgen van het Hollandse voer, wordt er voedsel van eigen bodem meegenomen.’

VRT-nieuwsanker Stef Wauters, met een subtiel glimlachje na een reportage over de Vlaamse politiepaarden die zouden assisteren bij het huwelijk van Willem-Alexander en Maxima. Zelfs voor beesten wordt Nederlands voedsel geschuwd.

De Michelin-sterren

Dé maatstaf voor het gastronomische gehalte van een land is de Michelin-gids en zijn sterren. De Rode Bijbel van het betere tafelwerk plaatst België daar waar het volgens zijn anders zo bescheiden inwoners hoort te staan: bovenaan de culinaire ladder. België is wereldwijd het land met de meeste Michelin-sterren per capita. Eind 2001 had het land tachtig sterrenrestaurants (tegenover 55 in Nederland). Met daarbij zelfs drie driesterrenrestaurants: De Karmeliet in Brugge, Bruneau in Ganshoren en uiteraard het befaamde Comme Chez Soi in Brussel.

En ineens, bij de sterrenslag 2002, bleek Nederland zowaar grote stappen vooruit te zetten op gastronomisch vlak (achteruit was in de Vlaamse optiek niet meer mogelijk), en ook

over een driesterrenrestaurant te beschikken (Parkheuvel in Rotterdam). Een pijnlijke lapsus van de redactie? Gastronomische humor? Een culinaire oase voor buitenlandse gasten? Of eindelijk wat lichtende sterren aan het donkere hemelfirament van de Hollandse eetcultuurarmoede? De Vlaamse pers bleef er sceptisch bij. Feit was dat de Vlaamse kwaliteitskrant *De Standaard* op haar voorpagina breed kopte ‘Nederland bereikt de Michelin-top’, en slechts daarna uitpakte met de sterren in eigen land. Alsof het om een mirakel ging!

‘Geen oprechter liefde dan de liefde voor het eten.’

Vlaamse volkswijsheid

De Vlaamse volkskeuken

Naast zijn felgesmaakte haute cuisine met hoog Michelinsterrengelhalte en rijke Franse invloeden, kent Vlaanderen ook zijn eigen volkskeuken. Het Vlaamse antwoord op de Hollandse boerenkool met rookworst of de karnemelkse gortepap vindt zijn oorsprong in de middeleeuwen en vat Vlaanderen goed samen: enerzijds ‘vanonder de kerktoren’, streekgebonden; anderzijds door de centrale ligging van het kruispunt Vlaanderen van oudsher gekruid met internationale ingrediënten. Een exquise selectie van tien oer-Vlaamse gerechten om van te likkebaarden.

- * Mosselen-friet: de mosselen komen uit Zeeland (voor de Vlaming: Zeeuws-Vlaanderen) en gaan vergezeld van een emmer friet en een *goeie* Vlaamse boerenpint.
- * Paling in ’t groen: de culinaire verwording van de uitdrukking ‘zo glad als een paling in een emmer snot’. Vette paling in een sausje van verschillende groene kruiden. Het betere peuzelwerk.
- * Asperges op Vlaamse wijze: asperges met een sausje van gesmolten boter, versnipperde peterselie en een hardgekookt eitje. Asperges ontstijgen door hun elitaire karakter ietwat het niveau van ‘volks’-gerecht, behalve voor de inwoners van Klein-Brabant (tussen de provincies Antwerpen en Vlaams-Brabant), die tussen de aspergebedden opgroeien.
- * (Gentse) waterzooi: lijkt inderdaad op een zootje, maar is

in werkelijkheid een voedzame kippensoep die als hoofdgerecht wordt gegeten. Wordt opgediend in diepe borden, met een lepel voor de bouillon en mes en vork voor de kip en de groenten. Wordt vaak gegeten met een aardappel, en altijd met brood met een dikke laag boerenboter. Er bestaat van Gentse waterzooi ook een variant met vis.

- * Pensen of beulingen: Vlaams voor bloedworst. Volkskermissen worden in Vlaanderen ‘pensenkermissen’ genoemd. Figureren ook op het menu van Breugeliaanse avonden: middeleeuwse schranspartijen waarop het naar binnen werken van boerenzondagskost tot kunst wordt verheven.
- * Stoofvlees-friet: lijkt een beetje op hondenhap met een bruin sausje. Gestooft rund- of varkensvlees met uien en andere smaakmakers. In lijn met het ‘creatief met bier’ dat zijn heropleving kent in de Vlaamse keuken, zijn er ook varianten met De Koninck of Gueuze. Wordt opgediend met, uiteraard, frieten én mayonaise. Vlaamse mayonaise, niet de zoete Hollandse variant. Stoofvleessaus, de dunner variant van stoofvlees, is een klassieker op de menukaart in de frituur.
- * Witlof: een erg Vlaamse groente met diverse toepassingen in de volkskeuken, zoals geglaceerd Brussels lof: gekookte stronkjes in boter rollen, bestuiven met poedersuiker en daarna bruinbakken. *Wit love, from Flanders.*
- * Stoemp of stoverij: de Vlaamse hutspot. Ziet eruit alsof het al eens eerder is gegeten, maar smaakt een stuk beter. Stoere *Vlaamsche* boerenkost.

- * Tomate-crevette: uitgeholde tomaat barstensvol gevuld met noordzeegarnalen. Garnalen rijmen traditioneel prima met een frisse Rodenbach.
- * Vleesbrood (fricandon) met krieken: een grote bal gehakt met een sausje van krieken. Vooral in het Antwerpse. Gaat uitstekend met een fruitig zoet Kriek-biertje of een frisse pint. Maar eigenlijk gaat alles in Vlaanderen goed met een frisse pint.

'Puis on ira manger

Des moules et puis des frites

Des frites et puis des moules.'

Zelfbenoemd 'Flamand du coeur' Jacques Brel in 'Jef'

België, wieg van de friet

De ultieme uiting van de Vlaamse volkskeuken is natuurlijk De Friet. Wat tulpenbollen, klompen, molens en kaasmeisjes zijn voor Holland, is de puntzak friet voor België: het ultieme cultuurcliché. Maar zijn de Belgen ook de uitvinders? Waarschijnlijk wel. Volgens doorgestudeerde fritologen en de overlevering werden de eerste frieten in de Belgische Maasvallei in het vet gelegd. Het manuscript 'Curiosités de la table dans les Pays-Bas Beliques' uit 1781 vermeldt het volgende: 'De inwoners van Namen, Andenne en Dinant zijn gewend om uit de Maas kleine visjes te vangen om hun dagelijkse kost te verbeteren, vooral de armen. Maar als het water bevriest en het visen riskant wordt, snijden ze aardappelen in de vorm van visjes en frituren ze die op dezelfde manier. Ik herinner me dat deze gewoonte al ruim honderd jaar bestaat...' Waaruit we mogen concluderen dat in België al rond 1680 friet werd gebakken.

Of waren de Fransen de uitvinders van de friet, zoals de benaming *French fries* doet vermoeden? De Fransen denken uiteraard van wel. Maar de Fransen denken zo ongeveer dat ze de uitvinders zijn van het concept 'voedsel', dus daar hebben we niet veel aan. Na de revolutie van 1848 in Frankrijk vluchtten er heel wat Fransen naar België. Om in hun levensonderhoud te voorzien, verkochten sommigen onder hen friet. Zo ook Fritz, de 'naamgever' van de friet, die uit de Franse Elzas kwam. Maar dat ooit een bende Franse politieke vluchtelingen in Vlaanderen met frietjes liep te venten, maakt de friet nog geen Franse uitvinding.

Veel waarschijnlijker ontstond de misleidende benaming

French fries in Vlaanderen zelf. Tijdens de Eerste Wereldoorlog leerden de Amerikaanse, Engelse en Canadese soldaten in het kleine stukje vrij Vlaanderen achter het IJzerfront de friet kennen. Omdat in militaire kringen alleen Frans mocht worden gesproken, raakte abusievelijk de term *French fries* ingeburgerd. Maar wat ze u bij McDonald's met hun 'Franse frietjes' ook proberen wijs te maken: frieten zijn Belgisch.

'A propos, schatteke, hebt ge nog nooit niet geprobeerd om patatten te bakken?'

Stamhoofd Vandendomme in 'Asterix en de Belgen'

De frituur

Weliswaar staan frieten overal op het menu waar de Vlaame volkskeuken aan de man wordt gebracht, ze smaken nergens beter dan in het walhalla van de autochtone volkskost: de frituur. Met zo'n zeven- à achtduizend 'frietkoten' zijn er nergens ter wereld zoveel frituren per capita als in België. Dat is nu zo, dat was vroeger zo. Op nostalgische postkaarten met Vlaamse dorpslandschappen in vergeeld zwart-wit, zie je op de straathoeken of pleintjes altijd wel een frietkot staan. Een frietbarak opgetrokken uit golfplaten, een omgebouwde frituurbus of -caravan, een houten frituurchalet. Was Wim Sonneveld in Vlaanderen geboren, hij had ze ongetwijfeld lyrisch bezongen in 'Het Dorp'.

Maar ook de aloude Vlaamse frietkotcultuur weerstaat niet aan de tand des tijds, en dus dient dat culinaire monument onder druk van nieuwe stedenbouwkundige en hygiënevoorschriften te worden gemoderniseerd. In huisgevels ingebouwde frietwinkels met de *cleane* uitstraling van een badkamer en met een afgelichte uitbater die meer wegheeft van een psychiater dan van een frietboer, het is de teloorgang van

het frietkot. De vooruitgang, mijnheer, net wat u zegt.

Maar toch bestaat het nog: een *goeie* Vlaamse frituur. Een frietkot dat niet luistert naar snobby namen als 'Oliviers Frietshop', 'De Fritotheek' of 'Groot-Frittannië', maar dat gewoon 'Bij de Jef', 'Dikke Willy' of 'Frituur Walter' heet. Wie langs de piepende schuifdeur binnenkomt, merkt het meteen: hier is geen binnenhuisarchitect aan het werk geweest. De betere vette hap behoeft geen pracht en praal. En dat geldt ook voor de uitbater. Die man heeft lak aan de opleiding tot friturist van de Nationale Vereniging der Frituristen. Of aan een smeteloos witte laboratoriumjas. Zijn losjes in een smoezelig 'marcelleke' (onderhemdje) hangende vetkwab doet vermoeden dat hij zelf zijn beste klant is, of toch minstens na sluitingsuur netjes alle restjes opeet. De restantjes frituurvet, zo lijkt het, smeert hij dan weer in zijn kapsel. Het kruis van zijn broek slobbert losjes tussen zijn knieën. Wanneer hij zich omdraait om een paar voorgeschilde aardappelen uit een plastic emmer te halen, valt tussen zijn broeksriem en het marcelleke een tiental centimeter bleke bilspleet te bewonderen. Hier is zowaar een mooie carrière in de bouwsector verloren gegaan. Maar ach, een frituur uitbater is ook mooi.

Mevrouw friturist ziet er overigens niet veel appetijtelijker uit. Een vleesgeworden oerboleet verpakt in de bloemetjes-schort van haar grootmoeder. Tussen de vetrolletjes die op schouderhoogte uit bomma's schort puilen, parelen hier en daar zweetdruppeltjes in haar weelderige okseljungle. Waar de wijn goed is, is de gastvrouw mooi, aldus het gezegde. U kunt bij uw frieten dus maar beter een frisse pint drinken.

Traditioneel volgen op het bestellen van frieten bij dat frisse koppel twee vragen.

Allereerst: ‘moet daor iet bij?’, waarmee ze doelen op het verfijnde assortiment van vette snacks. Er is keuze te over: een frikandel heet in Vlaanderen een curryworst, een bal gehakt een boulet, een saté een brochette. Andere varianten zijn de zigeunerstick, de Bicky Burger, de viandelle, de sitostick (zogezegd met kalkoen) en de mammoet. Nadat de goede man die belangrijke aanvulling op uw frietmaaltijd in het vuilbruine vet heeft gedropt, volgt de tweede vraag: ‘moet daor iet oep?’ Antwoordt u als Hollander ‘Nou, doet u mij maar een frietje met’, zal de man meteen riposteren ‘mê wa?’ Waarna u kan kiezen uit een oneindig aantal sausjes. Voor iedere smaak wat wils, met één gemeenschappelijke deler: het is allemaal niet zo best voor uw cholesterol. Maar ach, de ambitie om te diëten had u toch al opgegeven toen u die piepende deur openschoof. ‘Dubbele tartaar, alstublieft!’, waarna u twee fijne kwakken gekruide mayonaise op uw puntzak frieten krijgt gemikt. Smullen!

Belangrijk voor kersverse Nedervlamingen: de dunne pinda-kaas, het pindasausje, wil in Nederland nog wel eens op frieten of op een saté belanden. Dit tot grote consternatie van de Vlaming, voor wie frieten heilig zijn en zeker niet met een klaffe smurrie van gemalen pinda’s mogen worden besmeurd. Wie in een Vlaamse frituur om pindasaus op zijn frieten vraagt, zal waarschijnlijk dan ook vriendelijk worden verzocht de zaak te verlaten.

‘Het frietkot is de spiegel van het Belgische volk.’

Frituurfilosoof Paul Ilegems

De patisserie

Het frituur-alternatief voor de zoetbekken en ‘de madammen’ is de bakker. Een banketbakker heet in Vlaanderen een patissier en is gewoon open op zondag. Dat is in Vlaanderen niet alleen een kerkelijke hoogdag, maar ook een ‘patisseriehoogdag’. Want op de dag des Heeren worden er met haast religieuze toewijding taart en allerhande *patékes*, *sjoekes*, *eclairkes*, *carré-confiturekes* en meer van dat zoete lekkers genuttigd. Behalve voor gebak, gaat de Vlaming op zondagvoormiddag ook graag in de rij staan voor croissants en pistolets, het krokante Vlaamse antwoord op de Nederlandse kadetjes. Wel oppassen voor de juiste uitspraak: *pistolees*. Dus niet ‘pistolletjes’, waarmee je meteen als Hollander wordt ontmaskerd.

In de patisseriesfeer vinden we ook de typisch Belgische wafels. Nederland heeft zijn poffertjes, België zijn Brusselse of Brugse wafels. In de Verenigde Staten is de lekkernij *waffles* onlosmakelijk verbonden met het voorvoegsel *Belgian*: goudgeel gebakken wafels met poedersuiker. Het wafelijzer is in Vlaanderen een klassieker onder de moederdaggeschenken. Uiteraard schenken de Vlaamse kinderen dat aan hun moeder uit puur altruïsme, omdat moederlief het zo fijn vindt om op woensdag een hele middag wafels voor hen te bakken. De avonturen van de Vlaamse stripheld Nero lopen steevast op het laatste plaatje uit op een gigantische ‘wafelenbak’, het Vlaamse alternatief voor de pannekoekenslag, waarop de striphelden achter een bergketen wafels de doorstane avonturen weg-eten.

Chocolade

België is gezegend met een rijke chocoladecultuur. Naast befaamde chocoladeboeren als Cote d'Or, Meurisse en Callebaut, heeft het land een traditie van ambachtelijke chocoladekunstenaars wier *pralines* culinaire pareltjes zijn. Voor de Amerikanen, met twee kilo per jaar de grootste chocoladeconsumenten ter wereld, zijn *Belgian chocolates* een begrip. En als hun president George Bush jr. even voor een of andere top in Brussel rondhangt, stapt hij met eega Laura en voor de verzamelde wereldpers een chique chocoladezaak binnen om er een doos *Belgian chocolates* van Leonidas, Guylian, Godiva of Gudrun te kopen. Dat Laura er beter niet te veel van zou eten, laten we hier even terzijde.

De Belgische chocoladecultuur reikt tot tussen de boterham. Nederlanders smeren van jongs af aan pindakaas op hun brood, Vlaamse kindjes zweren bij chocoladepasta of 'choco'. Dat verschil in traditioneel broodbeleg gaat ongetwijfeld terug tot het koloniale verleden van beide landen. Nederland had Indonesië als kolonie, waar pinda's erg geliefd zijn, terwijl België Congo had, dat van oudsher een deel van de wereldproductie van cacao realiseert. Naast de smeerbare 'choco' is er ook de hagelslag, die 'strontjes' wordt genoemd. Moet kunnen volgens de Vlaamse broodbelegger, wat niet geldt voor pindakaas. Die was tot enkele jaren geleden zo goed als onvindbaar in de Vlaamse supermarkt. Ingeweken Nederlanders die een boterham met pindakaas wilden eten (uiteraard buiten Vlaams gezichtsveld, om blikken vol afgrijzen te voorkomen), moesten voor die inkoop even terug naar het vaderland.

Drinkwater

Een opvallend statistisch verschil tussen het Nederlandse en het Vlaamse consumptiepatroon ligt in de consumptie van drinkwater. Onderzoek wijst uit dat 92 procent van de Nederlanders hun drinkwater uit de kraan halen, tegenover achttien procent van de Vlamingen. De Vlaming wordt opgevoed met water uit de fles, en zal zijn hele leven 'kraantjeswater' vies vinden. En dat terwijl volgens hetzelfde onderzoek de kwaliteit van het leidingwater in Vlaanderen en Nederland vergelijkbaar is. Maar 'kraantjeswater' drinken is in Vlaanderen iets voor arme mensen en Hollanders.

Bier

Hoegaards witbier of Lamot

Rodenbach of Tongerlo

Chevalier of Ide Pils

Vriend, ik heb voor elk wat wils.

De verheven kracht van het Vlaamse bier moet de dichter Willem Wilmink door het hoofd hebben gespeeld, toen hij in bovenstaande regels het gerstenat de lof toezong. En Bacchus' ton is wel vaker de muze geweest voor verstikkend mooie lyriek. Terecht. De doorsnee Vlaming vindt bier een stuk boeiender dan drinkwater. En zijn Vlamingen doorgaans bescheiden mensen, op één vlak zijn ze ervan overtuigd met kop en schouders boven de rest van de wereld uit te steken: bier. Het gerstenat gaat in Vlaanderen verder dan een verfrissende alcoholische versnapering. Het is een symbool van nationale trots. In Vlaanderen alleen al worden er meer dan tweehonderd verschillende soorten bier gebrouwen, zowat allemaal met hun typische glas en streekgebonden achtergrond. Zo kan een gueuze, een zuurachtig brouwsel dat wel eens de champagne van de bieren wordt genoemd, alleen in Brussel worden gebrouwen, omdat alleen daar de juiste bacteriën in de lucht zouden zitten.

Maar zijn de biersoorten vaak streekgebonden, de liefde voor het Bier is in Vlaanderen universeel. De filosofie achter een frisgetapte pint komt misschien nog het best tot uiting in de naamgeving van café La Dernière Minute tegenover het Noord-Station in Brussel. De trein vertrekt over één minuut, maar toch nog even snel een ontbijtpilsje halen of 'ne laatste scheppen'. Dat is Vlaanderen.

'Why is Dutch beer like making love in a canoe? It's both fucking close to water.' Vlamingen zijn er niet alleen van overtuigd dat het beste bier ter wereld in hun land wordt gebrouwen, maar ook dat het slechtste bier van boven de Moerdijk komt. Het wereldwijde succes van Heineken is volgens de Vlamingen louter te danken aan het roemruchte Hollandse koopmanschap, en kan onmogelijk iets te maken hebben met de kwaliteit van het product. Nederlands bier is voor een Vlaming pis. 'Pis van 't fleske' of 'pis van 't vat', maar zonder meer: 'pis'. Nee, de Vlaming is en blijft chauvinistisch (!) verknocht aan zijn lokale godenbrouwsels met soms vervaarlijk klinkende namen als Mort Subite, Delirium Tremens en uiteraard Duvel. Wie over de A12-snelweg van Antwerpen naar Brussel rijdt, komt ter hoogte van Breendonk voorbij de Duvel-brouwerij. Op de enorme blinde muur van de magazijnen staat in koeienletters 'Ssst... hier rijpt den Duvel.' Dat dwingt ontzag af bij de eerlijke Vlaamse bierdrinker. Het marketinginzicht om wereldwijd pis aan de man te brengen als bier niet.

De directeurs van Maes, Jupiler en Heineken gaan samen op café. De directeur van Jupiler roept 'Patron, drie Jupilers alstublieft.' Nadat de pintjes leeg zijn roept de directeur van Heineken 'Barman, drie Heineken alsjeblieft.' Uiteindelijk is het de beurt aan de directeur van Maes, die roept 'Patron, drie Heineken alstublieft.' De anderen kijken hem verbaasd aan, waarop de directeur van Maes: 'Ik vond het eigenlijk nog te vroeg voor bier.'

Vlaamse mop

Het café

De Vlaming is misschien een *connaisseur par excellence* van verfijnde tafelenoemens, maar hij houdt ook van de eenvoudige dingens des levens. Zoals een frisse pint. En waar valt er

beter van te genieten dan ‘op café’? Vlaanderen kent een weelderig kroegenpatrimonium van zo’n vijftienduizend cafés en bars, stuk voor stuk kathedralen van de Vlaamse biercultuur. Voor meer dan één Vlaming is niet het gezin, maar het café de hoeksteen van de samenleving. Een soort buitenverblijf waar *Bierke Plezierke* koning is.

In elk Vlaams gehucht of boerengat is er wel een bruine boerenkroeg te vinden, een volks fenomeen van hoge gisting. Achter de toog staat een gepermanente en stevig in het Vlaamse vlees zittende *madam* die steevast naar een naam als Marie-Jeanne of Rosa luistert, en wier zuster een frituur uitbaat. Het veredelde gordijn dat over haar Rubensiaanse vormen gedrapeerd hangt, heeft de mode-evoluties van de laatste drie decennia compleet gemist. De tijden dat ‘de laatste aan den toog’ nog wel eens mee naar boven mocht, zijn vervlogen. Er is daar ook steeds minder vraag naar. De stamgasten, die ook dateren uit de tijd dat op de markt het veredelde gordijn werd aangeschaft, hebben wel wat belangrijkers te doen. Aan *den* toog, het epicentrum van hun bestaan, drinken ze vol toewijding hun pinten. Op een van de houten schappen van de glazenkast achter de toog staat op een bordje in afgebladerde verf hun levensfilosofie te lezen: ‘Niet zagen (=zeuren) maar pinten vragen.’ Uiteraard geflankeerd door het bordje ‘In de hemel is er geen bier, daarom drinken we het hier’, en het al even lyrische ‘Niet verder kruipen, in eigen dorp zuipen’. Een goede raad die door de heren dagelijks trouw wordt opgevolgd.

Rond het vierkante tafeltje naast de toog spelen kaarters *kleurenwies*, het Vlaamse *rikken*. Geregeld voorziet de waard in de mannen van brandstof in de vorm vier versgetapte

Vieux Temps. Tussen de lippen en het daartussen bengelend stompje sigaar ontsnapt zo nu en dan een mompelend ‘godvernondemiljaar’, waarna de spekvette kaarten van een lokaal biermerk op een hoopje worden gegooid en er opnieuw kan worden gedeeld. De frankskes op het kapotgekaarte tafelblad zijn inmiddels eurocenten geworden. Verder zijn er weinig uiterlijke bewijzen dat het café de twintigste, laat staan de 21ste eeuw is binnengewandeld. Of toch: boven de topbiljarttafel op de zwart-witte marmeren ‘dansvloer’ hangt een spiegelbol. Elke zaterdag wordt de topbiljart opzijgeschoven, de spiegelbol geactiveerd en de dorpskroeg omgetoverd in een boerendiscotheek, zodat de lokale dorpsjeugd naar Vlaamse gewoonte onder de vertrouwde kerktoren haar ding kan doen. Enkele uren later, op zondagmorgen, fungeert het café weer als duivenlokaal.

De rest van de week vullen de dorps-Johnnies hun cafébestaan op met vogelpikken (darts) of ‘*steken ze ne keu*’ op de topbiljart. Aan het tafeltje ernaast roddelen hun Marina’s bij of bespreken ze kapsels. Hun andere geliefde, hun wagen, hebben de Johns voor de deur geposteerd. Een Opel Manta met uitgebouwde wielkasten en een stoefklep (spoiler), en een Ford Capri met vlammen op de kap en Ronnie O+ op de linkerzijdeur. Uiteraard allebei met een vossenstaart aan de achteruitkijkspiegel.

Achter in het café staan schappen vol trofees van de diverse sportclubs die er een onderdak hebben gevonden. Eronder hangen posters van Het Bal van de Voetbal en een bordje met ‘God ziet mij, hier vloekt men niet’. Het zal de kleurenwiesers worst wezen dat God hen ziet vloeken. Evenmin als de Wet ter beteugeling van de Dronkenschap, die verplicht in elk drankverstrekend etablissement hangt, maar niemand die weet

waarom. Verder hangen er nog een paar posters van openbare verkopen van huizen. Die openbare verkopen gebeuren in Vlaanderen nog traditioneel in de kroeg, waarbij de notaris van dienst volgens een ongeschreven wet telkens een *tournee général* betaalt. De stamgasten missen uiteraard geen enkele verkoop.

Boven de deur hangt een uurwerk dat dateert uit het koloniale verleden. Het ding is al vele jaren kapot, maar dat doet er niet toe. Het bezit van een klok achter de toog of boven de deur is een van de criteria om de titel 'bruin café' te mogen dragen. Evenals een spaarkas, een soort antieken houten letterkast dichtgetimmerd met een plank met talloze verticale gleufjes erin. De spaarkas is een oud fenomeen waarin de stamgasten tijdens het jaar hun kleingeld kwijt kunnen, om op één dag, bij voorkeur tijdens de jaarmarkt, eens echt goed door te kunnen hijsen. In de hoek naast de spaarkas staat een oude zwartwittelevisie. Alleen 's zondagsmiddags mag hij aan, zodat de gasten live het veldrijden uit Ruddervoorde of Wortegem-Petegem kunnen volgen.

'De mannen aan den toog' draaien er zich niet meer voor om. In stilzwijgende eensgezindheid drinken ze hun pintjes. Mochten er ook Michelin-sterren bestaan voor het café, dan kreeg dat van hen er zonder meer drie. En was Vlaanderen ook daarin de absolute wereldtop.

'Mint ge niet vrouw, bier en gezang, blijft ge een dwaas, uw leven lang.'

Inscriptie in de toog van café Volkslust in Edegem

De Vlaamse bierbuik

Volgens de statistieken drinkt de Vlaming gemiddeld 101 liter

bier per jaar, de Nederlander 86. Puur gevoelsmatig (daarover is er helaas geen statistisch materiaal voorhanden) kent Vlaanderen een groter aantal bierbuiken per capita dan Nederland. Hoewel dat natuurlijk ook gezichtsbedrog kan zijn, omdat Nederlanders langer zijn. Raymond van het Groenewoud bejubelde hoe dan ook de Vlaamse hangbuik in zijn klassieker 'Vlaanderen Boven' met de onvergetelijke regel 'Waar de mensen belangrijk zijn, en de buiken omvangrijk zijn.' Maar soit, de Vlaming zelf doet zijn bierbuik af met een laconiek '*goe gierief* moet onder een afdak hangen.'

3. Taal

De Vlaamse taalstrijd

Nederland heeft nooit voor zijn taal moeten vechten, Vlaanderen wel. In 1830, bij het ontstaan van de onafhankelijke staat België, werd de kiem voor de Vlaamse taalstrijd gezaaid. Het Frans werd de officiële landstaal, en de enige taal die mocht worden gebruikt in het onderwijs, de administratie en de rechtspraak. Ook in het van origine Nederlandstalige Vlaanderen sprak de Belgisch gezinde bovenlaag, de *bourgeoisie*, het prestigieuzere Frans. Het Nederlands was net goed genoeg om door de Vlaamse tweederangsburger in familiekring te worden gebruikt.

Dat leidde tot frustratie bij het gewone Vlaamse volk, dat werd bestuurd in een taal die de meesten onder hen niet begrepen en in alles werd overvleugeld door het economisch machtigere Wallonië. Ook in het leger sprak de bovenlaag Frans. In de loopgraven van de Eerste Wereldoorlog, waar de Franstalige officieren de Vlaamse *boerkes* als kanonnenvlees gebruikten, kreeg de frustratie vorm in de Frontbeweging. Achter de ‘vaderlanderkes’ (zo werden in de loopgraven liefkozend de zandzakjes genoemd) broeide het Vlaamse verzet tegen de Franstalige onderdrukking en stond het Nederlands symbool voor de emancipatie van het Vlaamse volk. In 1919 werd de Frontbeweging voortgezet in de Frontpartij, die streefde naar Vlaams zelfbestuur in de eigen Nederlandse taal. De Vlaamse Beweging mondde in de jaren dertig uit in het VNV, het Vlaamsch Nationaal Verbond. Die droeg een kwalijk fascistisch geurtje met zich mee, waarmee het lot van het Nederlands in Vlaanderen in collaborateurshanden terecht kwam. De collaborateurs wilden Vlaanderen bevrijden van de Belgi-

sche (Franse) onderdrukking en hoopten dat de nazi's hen zelfbestuur zouden geven. Meer dan een halve eeuw na het einde van de oorlog, wordt nog steeds over amnestie voor hen gedebatteerd, zoals de oorlogresolutie in het Vlaams Parlement in maart 2002. Vlaanderen worstelt, net zoals Nederland, met een onverwerkt oorlogsverleden.

Ondanks de collaboratie van 'De Zwartén' en de daarop volgende heksenjacht op Vlaamsgezinden, kreeg Vlaanderen gaandeweg meer culturele autonomie. Eind negentiende eeuw al werd het Nederlands als officiële taal erkend naast het Frans, later zelfs als enige officiële taal in Vlaanderen. Het Vlaamsnationalisme resulteerde in 1962 tot het officieel vastleggen van de taalgrens, die het Germaanse noorden scheidt van het Latijnse zuiden, waar Frans wordt gesproken. Maar waarmee het laatste woord over de taalstrijd tussen Vlamingen en Walen nog niet was gezegd.

'De Nederlandse taal is ongeschikt om het hoger onderwijs in te geven of te ontvangen.'

Kardinaal Mercier (1851-1926)

De Vlaamse taal?

Maar spreken de Vlamingen nu eigenlijk Nederlands of Vlaams? Bij de Belgische grondwetsherziening van 1970 zagen de Nederlandse en de Franse Cultuurraad het levenslicht. De Nederlandse Cultuurraad besliste in 1973 dat in alle wetten en besluiten 'het Vlaams' en 'de Vlaamse taal' moesten worden vervangen door 'het Nederlands' en 'de Nederlandse taal'. Wettelijk spreken Vlamingen dus Nederlands. Toch is het eigen taalgebruik van de Nederlandse en Vlaamse taalbroeders vaak een bron van vermaak Kraaien lollige Hollanders zodra ze een Vlaming in het vizier hebben kindsblij 'Allez, manneke', dan ventileren Vlamingen op hun beurt wat graag een gevatte 'Nou, sjeg' of 'Asjemenou'.

'Het verschil tussen een Nederlander en een Vlaming, is dat ze dezelfde taal spreken.'

Godfried Bomans

Het Vlaamse woordenboek

Sinds 1980 zorgt de Nederlandse Taalunie ervoor dat spelling en grammatica van het Nederlands in beide landen hetzelfde blijft. Toch zijn Nederlands en Vlaams ergens verschillende talen. Niet alleen het taalgebruik en de uitspraak varieert, maar ook de woordenschat. Basis cursus Flandristiek, eerste les: de Vlaamsismen.

Allez: stopwoord met een eindeloos aantal toepassingen: als aanmoediging, bevel, uiting van verwondering of gewoon in ‘*Allez, tot sebiet*’ of ‘*Allez, merci*’

Amai: nou

Ambetant: vervelend

Ambras: ruzie

Appelsien: sinaasappel

Autostrade: snelweg

Bakkes: smoel

Beenhouwer: slager

Bekans: bijna

Blaffetuur: rolluik

Blein: blaar

Bloemsuiker: poedersuiker

Blokken: studeren

Boefer: beroepsmilitair

Bomma: oma

Bompa: opa

Bottine: laars, stevige hoge schoen

Bros: kortgeknipt kapsel

Brossen: spijbelen

Buizen: zakken voor een examen

Bureel: bureau

Chambrant: raamkozijn

Charcuterie: vleesbeleg

Crème glaceke: ijsje

Dagschotel: oorspronkelijk het gerecht van de dag, maar door de bierzwelgende doelmannen van Vlaanderens succesvolste serie van het laatste decennium, *FC De Kampioenen*, verbasterd tot een pintje

Droogkuis: stomerij

Duimspijker: punaise

Effenaf: helemaal

Efforke: inspanning

Facteur: postbode

Ferm: stevig, tof, leuk, knap; bijvoorbeeld ‘*een ferm mokke*’: een aantrekkelijk meisje

Flik: politieagent

Foefelen: sjoemelen

Frigo: ijskast; frigide vrouw

Gazet: krant

Gazon: grasperk; bijvoorbeeld ‘*de gazon afrijen*’

Gekapt: gehakt

Gekend: bekend

Gemak: rust; toilet

Goesting: zin, trek

Interimjob: uitzendbaan

Jat: drinkbeker of kopje (de ‘j’ uitgesproken op z’n Frans)

Kadee: kind

Kawé: regenjas

Keineig: te gek, onwijs gaaf

Kieken: kip

Kipkap: gehakt
Klak: pet; uitdrukking ‘*zijn klak staat verkeerd*’: hij is slecht-gezind
Klappen: praten
Koddekes: vlechtjes
Koersvelo: racefiets
Kot: armetierig onderkomen; studentenkamer
Kotmadam: hospita; tevens legendarische sitcom op de commerciële tv-zender VTM
Kuisen: wassen, poetsen
Lavabo: wastafel
Lekstok: lolly
Luster: hanglamp
Mazoet/mazout: stookolie; pils met cola
Minuterie: tijdsschakelaar
Misval: miskraam
Moeke: mama
Mokke: meisje
Naftpomp: benzinstation
Nagel: spijker
Nestel: schoenveter
Noeneten: middagmaal
Occassie: tweedehands
Omslag: enveloppe
Oogmeester: oogarts
Pagadder: kind
Patat: aardappel; klap
Patron: cafébaas
Perte-total: total loss
Piet: mannelijk lid; geluk
Pietzak: geluksvogel

Pil: batterij
Pillamp: zaklamp
Pinken: knipogen; richtingaanwijzers gebruiken
Plastron: stropdas
Plezant: leuk
Pompbak: aanrecht
Pompelmoes: grapefruit
Pompier: brandweerman
Pots: muts
Praline: bonbon
Pries: stopcontact
Proper: schoon
Protonkaart: chipknip
Regels: menstruatie
Rekkerke: elastiekje
Remorque: aanhangwagen
Repondeur: antwoordapparaat
Sacoche: handtas
Schepen: wethouder
Schuiif: lade
Schuifaf: glijbaan
Sebiet: onmiddellijk; straks
Seffens: straks
Sjotten: voetballen
Sloef: pantoffels; uitdrukking ‘*onder de sloef liggen*’: niks te zeggen hebben.
Smoutebol: oliebol
Solden: uitverkoop
Stoefen: opscheppen
Stortbad: douche
Straf: sterk

Stylo: ballpoint
Swenst: intussen
Tapisplein: vaste vloerbekleding
Tas: kopje
Teljoor: bord
Tourné: rondje
Tournevies: schroevendraaier
Truut: onzin
Tuttefrut: kauwgum
Vake: papa
Valling: verkoudheid
Velo: fiets
Verbrodden: verprutsen
Verschieten: schrikken
Vijs: schroef
Vogel(en)pikken: darts
Voituur: auto; kinderwagen
Wijsheidstand: verstandskies
Zagen: zeuren
Zeveren: kwijlen; onzin uitkramen

Pijnlijk

Soms leidt het verschil in woordenschat tussen Vlaanderen en Nederland tot pijnlijke situaties. Zoals dat net ingeweken Hollandse jochie dat in de klas tegen de juf zei dat hij dringend moest poepen. Waar ‘poepen’ in Nederland duidt op stoelgang, is het in Vlaanderen ingeburgerd als vulgaire term voor vrijen. Het aanbod ‘*Hee juffrake, hedde gij geen goesting om ’s mê mij te goan poepen?*’ is in Vlaanderen misschien fijn, in Nederland net iets minder. ‘Poep’ betekent in Vlaanderen overigens datgene waar de Nederlandse betekenis uitkomt.

Als je van iemand zegt dat ze een ‘*schoon poep*’ heeft, vind je dat ze een lekkere kont heeft. Is de jongedame in kwestie een ‘schoon meiske’, dan betekent dat in Vlaanderen dat het een lekker ding is, in Nederland dat het wel goed zit met haar lichaamshygiëne. Een ‘aftrekker’ is in Vlaanderen een vloerwisser, in Nederland de solo-uitvoering van het Vlaamse ‘poepen’. Als een Vlaamse moeder uitroept ‘Waar is onze aftrekker?’, doelt ze niet op haar veertienjarige zoon, maar wil ze gewoon de keuken dweilen.

Van Reet naar Kuttehoven

Ook Vlaamse plaatsnamen kunnen een lach ontlokken of een wenkbrauw doen fronsen. Ten zuiden van Antwerpen vinden we ‘de vettige driehoek’, die wordt gevormd door de drie naburige gemeenten Reet, Aartselaar en Kontich. In dat laatste dorp tref je ook nog eens de Wipstraat aan. Plaatsnamen als Jeuk, Leut, Gammel, Zeveren, Zottegem, Balen, Lobbes, Heks, Kreupel, Kwakkel, Dronkaard zijn nog wel grappig te noemen, maar wat te denken van Aarsele, Spermalie, Spouwen (Vlaams voor kotsen), Rattekot, Paal, Zwartegat, Etterbeek, Plassendale of Kuttehoven? En hoe komt de Bafferstraat, in de schaduw van de Mechelse Sint-Romboutskathedraal, aan haar naam?

Foorwif! Mottige doos!

Uiteraard leent taal zich ook voor een lekker potje schelden. De grootste regionale taalverschillen vinden we terug in de schuttingtaal. Ook de Vlaming lust er wel pap van, en is in staat tot de meest indrukwekkende scheldtirades. Basis cursus Flandristiek, tweede les: levensnoodzakelijke krachttermen.

Ambetanterik: vervelende kerel

Dikkenek: opschepper, arrogante kwast

Foefelaar: sjoemelaar

Foemp: sul

Fooraap: letterlijk kermisaap; stomme vent

Foorwijf: letterlijk kermisvrouw; het Vlaamse lol- en gelegenheidstrio Clement Peerens Exposition (met Bart Peeters) nam in 1995 een plaatje getiteld 'Foorwijf!' op, en werd daarvoor aangeklaagd door de Belgische Vereniging voor Foorkramers.

Frituurmarina: versterking van 'Marina': goedkoop ogende snol, vrouwelijke tegenhanger van 'Johnnie'

Krapuul: uitschot, schorremorrie

Mottige doos: lelijke vrouw

Onnozel manneke: een aanspreking die ook in Nederland hout snijdt, maar in Vlaanderen ingeburgerd is als geijkte uitdrukking

Strandjohn: versterking van John of Johnnie: nektapijtype met gouden ketting en Ford Capri, of variant daarop

Tramjeanet: versterking van jeanet: verwijfde kerel, mietje; homoseksueel

Zagevent: zeurpiet

Zeveraar: zie *zagevent*

Bij het verwensen grijpen ook Vlamingen graag het onderbuikse aan om hun standpunten kracht bij te zetten. Zo wordt 'lik me reet' in het Vlaams 'kust m'n klote'. En uiteraard wordt er al eens met fysiek geweld bedreigd: 'mot je een klap voor je harses' wordt in het Antwerps vlot vertaald als 'moette gij een saflet oep a bakkes emme?' Vloeken doet de Vlaming middels een fijnzinnig 'godvernondemiljaardedju', maar om dat naar

behoren uit je strot te krijgen, moet je vaders wieg wel ergens tussen Roesbrugge-Haringe en Zichen-Zussen-Bolder hebben gestaan. Het weze verstandig dat als Hollander niet te proberen en het bij een bescheiden 'potverdriedubbeltjes!' te houden.

10 voor taal

Maar genoeg vetjuinerij. Zoals George Bernard Shaw ooit over Engeland en de Verenigde Staten zei: Vlaanderen en Nederland zijn twee landen gescheiden door dezelfde taal. Een taal die, ondanks haar benaming 'Nederlands', even goed in Vlaanderen wordt gesproken. Of niet? Vlamingen vinden dat Nederlanders goed ter taal zijn, dat ze 'het goed kunnen uitleggen'. De Nederlander is van nature vlotter, extravert, wat zich in het taalgebruik en vooral het veelvuldig taalgebruik uit. Vlamingen zijn vol lof over de Nederlandse welbespraakt-hed, maar vinden de uitvoerigheid ervan soms slaapverwekkend. Waarmee ze bedoelen: Nederlanders *lullen* meer dan Vlamingen. Maar betekent die verbale diarree meteen ook dat de Nederlander beter is in de Nederlandse taal? Wetenschappelijk onderzoek bestaat daar niet over, maar in televisieprogramma's als '10 Voor Taal' en 'Het Grote Dictee der Nederlandse Taal' is het doorgaans Vlaanderen boven. Nederlanders zijn misschien wel beter van de tongriem gesneden, ze zijn zeker niet beter in de taal zelf.

‘Sju dooransj’

Vlaanderen is sinds de gewonnen taalstrijd weliswaar eentalig Nederlands, de meeste Vlamingen spreken een aardig mondje Frans. In het tweetalige België is het niet meer dan vanzelfsprekend dat kinderen vanaf het vijfde leerjaar in het lager onderwijs, rond hun elfde dus, het vak Frans krijgen voorgeschoteld. In Vlaanderen vind je ook nog altijd de restanten van het aristocratische, Franstalige België van in de eerste eeuw na zijn oprichting. Vooral in steden als Antwerpen, Gent en Kortrijk spreekt de bourgeoisie vaak nog Frans, en ook in heel wat elitaire sportclubs in Vlaanderen is de voertaal Frans. Voor sommigen is dat simpele historische overlevering, voor anderen een vorm van taalcultureel snobisme.

Nederlanders daarentegen die zich van het Frans bedienen, zijn voor de Vlaming zeker niet snobistisch, maar gewoon lachwekkend. Ondanks hun Franstalige wapenspreuk *Je Maintiendrai* en het veelvuldige gebruik van Franstalige uitdrukkingen zoals *SVP* en *marechaussee*, zijn Nederlanders niet zo onderlegd in de Franse taal als de Vlaming. Met hilariteit tot gevolg bij die Vlaming. Meer dan eens wordt dan verwezen naar het interview dat volksclown nummer één Jean-Marie Pfaff ooit weggaf aan de Duitse televisie na zijn gestopte penalty voor Bayern Munchen: *‘Ik habe in België ook viel elf-meters gestopft.’* Kolderiek, maar niettemin geheel in lijn met Pfaffs imago van onnozele hals. Wat bezwaarlijk kan worden gezegd van de voormalige Nederlandse minister van milieu Irene Vorrink (kabinet den Uyl 1973-1977). Bij een milieuraad in Brussel klampte ze een Franse collega aan met de woorden *‘Moi je suis Irene Vorrink, ministre du milieu.’* En uiteraard is

er nog de Hollandse toeriste die op een Frans terrasje aan haar echtgenoot vraagt: ‘Hoe zeg je *sju dooransj* in het Frans, schat?’ Het lijkt wel een Belgenmop!

4. Sport

Sport is de spiegel van de maatschappij. De Vlaamse '*way of sport*' is als de Vlaming zelf: bescheiden. Vertrekken Nederlandse sporters naar de Olympische Spelen of de eindronde van een voetbaltoernooi met de rotsvaste ambitie om met lauwerkransen overladen weer huiswaarts te keren, dan wendt de Vlaamse sporter zich wat graag in de rol van underdog. Immers, wie hoog inzet, kan diep vallen. Maar de Vlaamse bescheidenheid weerspiegelt zich helaas ook in de bescheiden oogst op bijvoorbeeld de jongste Olympische Spelen. Waar de Nederlandse overdosis ambitie voor Sydney 2000 uiteindelijk een achtste plaats in het medailleklassement opleverde, bleven de Belgische prestaties beperkt tot twee zilveren en drie bronzen medailles. Toch behoort België in enkele sporten tot de absolute wereldtop, zoals judo, (dames)tennis, biljarten en motorcross. Maar vooral: wielrennen.

Wielrennen

Misschien is Nederland het fietsland bij uitstek, Vlaanderen is het wielerland. Het wielrennen is de nummer één sport in Vlaanderen, de sport van het volk, dé sport. De Vlaamse openbare omroep VRT serveerde in 2001 maar liefst 120 dagen live wielerverslaggeving. En ook in de geschreven pers is het wielrennen prominent aanwezig. Wielrennen is in Vlaanderen heilig. Wil het Belgische voetbal wel eens op de defensieve leest geschoeid zijn, dan geldt dat allerminst voor het wielrennen. Renners als Frank Vandenbroucke en Ludo Dierckx-sens, mannen die aanvallen en ‘de koers maken’, zijn ondanks de dopingperikelen immens populair. Joop Zoetemelk, de grootste Nederlandse wielrenner ooit, is voor de Vlamingen meteen ook de grootste wielteszuiger ooit. Joop reed vaak ‘zuinig’, en dat is zoals al gesteld geen mooi woord in de Vlaamse levensbeschouwing. En zeker niet in de wielerbeleving. Het zielige zicht van Joop die sterft in het wiel van Eddy Merckx, steekt schril af tegen het trotse fenomeen der Flandriens.

De Flandriens

Getormenteerde ruggen over het stuur gebogen

De blikken op oneindig, het snot voor de ogen

Piepende longen, de brand in het lijf

Benen als lood, morgen zijn ze stijf

Geteisterde spieren smeken om bevrijding

het moreel geselt door, met Flandriense toewijding

Alle wielerclichés in één peloton

God, 'k wou dat ik zo afzien kon.

Een gouden bladzijde in de geschiedenis van de internationale wieleroeroering werd geschreven door de Flandriens. De Flandriens waren een ras apart, een fenomeen dat voor eeuwig nostalgische sentimenten in de wielersporten zal doen opblazen. Ze vormden een generatie van noeste dwangarbeiders van de weg die weer, wind en kasseien trotseerden op een pan spek met eieren in plaats van op vloeibaar voedsel uit een tube. Geen *pédaleurs de charme*, maar stoere *Vlaamsche* zonen voor wie Spartaanse zelfkastijding een roeping, en wielrennen geen sport, maar ‘ne stiel’ was. Wilskrachtige rauwdauwers die op het moment dat zelfs ademen pijn deed, nog een tandje bijstaken. Gewoon omdat ze wisten dat het hun tegenstander, die niet over het stalen moreel van de *Homo Flandriensis* beschikte, nog meer zou pijnigen dan henzelf.

Dat haast barbaarse fenomeen werd verpersoonlijkt in wielersporters als Cyriel Van Hauwaert (bijgenaamd ‘De Leeuw van Vlaanderen’), de Waregemse boerenzoon Briek Schotte en de Antwerpse analfabeet Stan Ockers. En het kende zijn ultieme eerbetoon in zijn laatste generatie échte Flandriens, met *mannen* als Herman Van Springel, André Poppe, Rik Van Looy, Freddy Maertens, Walter Godefroot, Roger De Vlaeminck, Jempi Monseré en natuurlijk Eddy Merckx. En niet te vergeten: het wielergeslacht Planckaert, met de markante broers Walter, Willy en Eddy. En met hun Moeder Gusta, de oermoeder van de *Vlaamsche* wielersport, die bij haar overlijden in 2001 de wielerminnende natie in rouw dompelde.

Maar waarom bracht uitgerekend dat kleine Vlaanderen zo’n karrevracht grote wielrenners voort? Het lijkt een van de grote mysteries van de sport te zijn. Voor wielersportprofessor Martin Ros is het dat niet. Volgens zijn wielerbijbel, met de toepasse-

lijke titel *Heldenlevens*, ligt de zware stempel die de katholieke Kerk op het godvrezende Vlaanderen drukte, aan de oorsprong van de Vlaamse successen. Zo werd van elke pastoor verwacht dat hij in zijn parochie de wielersport zou promoten, waardoor er overal katholieke wielerverenigingen ontstonden. Ter beteugeling der vleselijke lusten. De filosofie erachter was simpel: wie een dag in het zadel had afgezien, zou 's avonds het buurmeisje met rust laten of de handjes boven de lakens houden. Het waren eenvoudige tijden toen in Vlaanderen. Tijden waarin de wil van de Kerk wet was.

De katholieke ban op het onderbuikse viel bij het Vlaamse *wielerheir* in vruchtbare aarde. Bestaat er in voetbalkringen een taboe op seks voor de wedstrijd, dan besloeg volgens de overlevering bij heel wat Flandriens de seksuele geheelonthouding een heel wielerseizoen. En dat alles gericht op dat heilige doel: hard blijven, geconcentreerd, en winnen.

Winnaars kennen volgens het spreekwoord geen pijn. De Flandriense winnaars blijktbaar ook geen lustgevoelens.

'Hoe meer ik afzag, des te beter ik ging rijden.'

'Flandrien' Jan Adriaensens

De Ronde van Vlaanderen

Wat voor Nederlanders de Elfstedentocht is, is voor Vlamingen De Ronde van Vlaanderen. Meer dan gewoon sport, maar een cultuurmonument dat ook de harten van wielersporters sneller doet slaan. De parel aan de kroon van de Vlaamse wielersport vertrekt jaarlijks vanuit het Westvlaamse Brugge. Het oude stadscentrum van *Brugge die Scone* is door UNESCO uitgeroepen tot cultureel werelderfgoed, en eigenlijk zou de Ronde van Vlaanderen die status ook moeten krijgen. Op het

parcours, dat zo'n 270 kilometer lang door het intens mooie Vlaamse landschap kronkelt, drommen elk jaar bijna een miljoen Vlamingen samen. De wielergekte is vergelijkbaar met de jaarlijkse aanval van oranjeboots op de flanken van Alpe d'Huez. Werd De Ronde van Vlaanderen niet op een zondag gereden, zou het land er massaal een vrije dag voor nemen. Of beter: voor krijgen. Op beklimmingen zoals de Knokteberg, de Paterberg en de Oude Kwaremont klauteren de renners tussen dikke hagen van wielermaffe Vlamingen door. De scherpe kasseien en de nijldige hellingen van de Muur van Geeraardsbergen en de Bosberg moeten in de finale de jongens van de mannen scheiden. Waarna aan het einde de Hallebaan in Meerbeke is wat de Via Roma voor Milaan-Sanremo en de Velodroom voor Parijs-Roubaix zijn: de Vlaming die hier wint, is voor eeuwig een volksheld.

Tijdens de Elfstedentocht starten de amateurs uren na de grote jongens, bij de Ronde van Vlaanderen doen ze dat de dag tevoren. De zaterdag voor De Ronde vertrekken vele duizenden kleine Vlaamse volksheldjes voor hun eigen Ronde van Vlaanderen. Vanuit heel Vlaanderen zakken wielersportclubs die dag naar het parcours van De Ronde af voor hun eigen anonieme dagje wielersport. Nog altijd heeft zowat elke parochie in Vlaanderen haar eigen clubje wielersporters. Clubs die luisteren naar ronkende namen als 'Moed en Volharding' of 'Willen is Kunnen', of verwijzen naar hun streek van afkomst zoals 'De Rupelsporters' of 'De Leiesporters'. Begin 2002 werd in de gemeente Reet zowaar WC (Wielersport Club) De Reetsporters opgericht. Maar omdat al snel bleek dat er reeds een vereniging met een soortgelijke naam bestond, werd de club tussen pot en pint herdoopt tot De Reetzwetters.

'Dat is Vlaanderen, hé.'

Reactie van de Nederlandse wielrenner Tristan Hoffman na de Ronde van Vlaanderen 2001. Na een valpartij werd hij naar het ziekenhuis afgevoerd, waar hij op de operatietafel wel erg lang op de dokter moest wachten. Die was naar de finale van De Ronde van Vlaanderen aan het kijken...

Voetbal

Nederland is een trotse voetbalnatie. Als (als...) het Nederlandse elftal zich aandient op een Europees of Mondiaal eindtoernooi, hebben ze de finale en liefst het winnen daarvan voor ogen. Maar wie hoog inzet, kan diep vallen. Vooral als er op zo'n toernooi strafschoppen moeten worden genomen. De Belgische nationale voetbalploeg de Rode Duivels vertrekt, meer dan in elke andere sport, naar een toernooi als underdog. Dat is niet alleen – typisch Vlaams – bescheiden, het is ook slim: door de verwachtingen niet te hoog te stellen, kan het resultaat nooit tegenvallen. En als je toch wint, ben je de dubbele held. Maar ook voor de Rode Duivels wordt voor één match de lat steevast op het allerhoogste gelegd. Die match is er geen alternatief voor winnen, en wordt de bescheidenheid opzij geschoven voor rauwe overwinningsdrang. De match tegen Nederland...

De Derby der Lage Landen

Of je van voetbal houdt of niet, als Vlaming kun je niet om 'De Derby der Lage Landen' heen. In de weken voor De Derby bouwt de spanning zich op, en is het voor Nederlanders net iets minder aangenaam dan gewoonlijk toeven in Vlaanderen. Wat Nederlanders als van nature tegen Die Manschaft hebben, hebben Vlamingen tegen Oranje. Het is een mix van afgunst, afkeer, frustratie en sportieve rivaliteit. De Derby der Lage Landen is voor de Vlamingen altijd een beetje oorlog. Wat voor Nederlanders Lothar Matheus, Andy Möller en Stefan Effenberg betekenen, zijn voor de Vlamingen Patrick Kluivert, Edgar Davids en de De Boertjes. De vleesgeworden

voetbalwalging, waar de arrogantie in dikke klodders van afdruipt. De rode lap die het voetbalhart heftig doet slaan in eenultieme zegedrang. En al even hevig doet bloeden bij verlies.

En De Derby verliezen doet pijn, véél pijn. Nergens liggen de poorten van hel en hemel dichter bij elkaar dan in de klasieker der Lage Landen. Het onterecht afgekeurde doelpunt van Jan Verheyen in 1973 (waardoor Nederland naar het WK ging en België niet), het kopbaldoelpunt van Georges Grun in 1985 (net omgekeerd), het doelpunt van Philippe Albert in Orlando: momentopnamen die in een nanoseconde het verschil uitmaken tussen opperste euforie en nationale rouw.

Uiteraard wordt zonder veel discussie de voetbaltechnische superioriteit van de Nederlandse stervoetballers erkend. Tegenover de dure Nederlandse voetbalinternationals zijn de Rode Duivels tweederangsvoetballers uit een derderangscompetitie. De mannen van Barcelona, Manchester en Juventus tegen de jongens van Brugge en Standard. Maar net dat maakt het voor de Vlaming dubbel zo leuk als hij wint. Of als dat zwikje ruziënde voetbalmiljonairs weer eens een strafschoopenreeks verliest. Of zich niet eens kwalificeert voor een toernooi. Terwijl de Rode Duivels in 2002 hun zesde opeenvolgende WK spelen.

De Derby der Lage Landen werd in België traditioneel betwist in 'De Hel van Deurne', het stadion van Royal Antwerp FC, de oudste club van het land. Het waren beladen wedstrijden waarin het stadion eivol was. Maar zijn opvallendste einduitslag kende De Derby echter in de Kuip in Rotterdam. Op 4 oktober 1959 werd het 9-1, een wedstrijd die de geschiedenis inging als de Feyemoord. De Feyemoord was een vernedering die – het leven is hard – meteen de laatste wedstrijd beteken-

de voor de grootste Belgische voetballer ooit: de Vlaming Rik Coppens. Rik Coppens was de eerste winnaar van de Gouden Schoen, de trofee die jaarlijks wordt uitgereikt aan de beste voetballer in de Belgische competitie, en had – en heeft nog steeds – een onvlaamse grote bek over zijn heldendaden. Coppens is dan ook een Antwerpse 'dikkenek'.

De Belgische slag

België ligt zuidelijker dan Nederland, en zoals de maatschappij en de politiek, kent ook het Belgische voetbal zijn 'affaires'. En zwart geld. Véél zwart geld. Zwart geld om buitenlandse toppers aan te trekken. Ondanks zijn kleinschaligheid, herbergde het kapitaalkrachtige Belgische voetbal heel wat buitenlanders. Traditioneel waren de Nederlandse voetballers daarbij het best vertegenwoordigd. Heel wat Nederlandse voetbalcoryfeeën beleefden hun mooiste jaren in België: Jan Mulder bij Anderlecht, Arie Haan bij Anderlecht en Standard Luik, Louis Van Gaal en Berry Van Aerle bij Antwerp, René Eijkelkamp bij KV Mechelen en Club Brugge, Stanley Menzo bij Lierse, Simon Tahamata bij Standard Luik, Beerschot en Germinal Ekeren, Johnnie Bosman bij KV Mechelen en Anderlecht, en ga zo maar door. Johan Boskamp, die bij RWDM speelde, was in 1975 de eerste buitenlandse voetballer die de Gouden Schoen won. Een jaar later werd hij opgevolgd door 'slangenmens' Robby Rensenbrink van Anderlecht. Het waren de vette tijden voor Nederlandse voetballers in België.

Tegenwoordig zijn er heel wat minder Nederlandse voetballers actief in de verarmde Belgische competitie, die industriële ladingen goedkope voetballers uit Verwegistan of de Afrikaanse jungle aansleept. Als ze goed genoeg zijn, krijgt het geïmporteerde sportvee de Belgische nationaliteit toegestopt

om de Rode Duivels te versterken. Dat is ook nodig. Door een jarenlange overdosis *laissez-faire, laissez-passer* in de jeugdopleiding, zit België niet bepaald dik in het autochtoon voetbaltalent. Vlaamse werkvoetballers zijn er in overvloed, maar technisch geschoolde dribbelwonders zijn schaars. Geen probleem, denkt de Vlaming: om die leemte op te vullen importeer en naturaliseer je wat buitenlands voetbaltalent. Weliswaar werd voormalig Italiaan Enzo Scifo al genaturaliseerd voor hij doorbrak, Rode *Gast*duivels als Josip Weber, Luis Oliveira, Goran Vidovic en Branko Strupar moesten eerst hun toegevoegde waarde voor de nationale ploeg bewijzen alvorens ze de Belgische nationaliteit kregen. Waar een normale sterveling jarenlange administratieve procedures moest doorworstelen om tot Belg te worden genaturaliseerd, leek dat voor de getalenteerde voetballers net iets makkelijker te kunnen.

De voetbalsupporters

De zuidelijker ligging van België tegenover Nederland valt evenwel niet af te lezen aan het temperament van de voetbalsupporters. Terwijl bij het Nederlandse supporterslegioen, zodra er een bal rolt, massaal Hollanditis uitbreekt en alles wat los of vast zit oranje wordt geleverd, houdt de Belgische voetballiefhebber het iets serene. Er rollen geen golven 'aanval-leuh' door het stadion, oranje massahysterie of fluo klompen als hoofddekseel ontbreken. Volgens sommigen is dat omdat de nationale ploeg, de Rode Duivels, niet altijd evenveel aanleiding geeft tot massaal uit de bol gaan. De nationale ploeg kreeg haar bijnaam in 1906, toen sportredacteur Pierre Walckiers van *La Vie Sportive* stelde dat de ploeg, die meestal in het rood aantrad, zich weerde als duivels. Het nationale elftal doet zijn agressieve naam geen eer aan. De ploeg speelt tradi-

tioneel verdedigend met weinig sprankelende aanvalsdrijf en een lage sambafactor. Het is werkvoetbal, waarin het resultaat telt en niet de manier waarop dat werd bereikt. In Nederland zou het niet worden aanvaard, maar voor de Belgische supporter is het de normaalste zaak van de wereld. Vooral als dat resultaat je voor de zesde opeenvolgende keer naar het WK brengt.

Het koele karakter van de Belgische voetbalsupporters spruit ook voort uit de bescheiden volksaard en het gebrek aan chauvinisme. Het magere België-gevoel dat leeft onder vooral het Vlaamse deel van de bevolking, slaat ook neer op het nationale voetbalgevoel. Geen hysterische Braziliaanse of Mediterrane toestanden dus. Of toch niet altijd. Zo ging het land massaal uit de bol na de heroïsche match tegen favoriet Rusland tijdens Mexico '86, waarin de Rode Duivels boven zichzelf uitstegen en het gerenommeerde Russische elftal met 4-3 uit het tornooi kegelden. Die juni-avond zagen de pleinen in de steden zwart van mensen die, voetballiefhebber of niet, zich even trots voelden om Belg te zijn.

De voetbalhamburger

'Zeg me wat u eet, en ik zal u zeggen wie u bent,' filosofeerde ooit iemand. De Vlaamse voetbalsupporter eet voetbalhamburgers. Meer nog: doelpunten zijn belangrijk, mooi weer is meegenomen en een sfeervol gevuld stadion kan van voetbal een feest maken, maar zonder een hamburger ben je als Vlaming niet naar *de voetbal* geweest. Let wel: een *voetbal*hamburger. Niet zo'n kleffe prefab-hap van een of andere fastfoodboer, maar een onvervalste voetbalhamburger. Een stoere hap die niet eens de pretentie heeft zich voor te doen alsof er vlees in zit. Gewoon 100 procent pure vetzakkerij, gekneld tussen

de krokante wangen van een Vlaamse pistolet, gegarneerd – nee: overladen – met bruinegebakken ajuin en een sloot curryketchup. Druipend van het vet en de cholesterol. Kwaliteitskost voor de échte supporter.

De lolbroek die ooit aan het hamburgerkraam een broodje-gezond bestelde, vond zichzelf snel terug achteraan de rij. Terecht. Met voetbalhamburgers wordt er in Vlaanderen niet gelachen. Voetbalhamburgers worden ook niet genuttigd of gesavoureed, maar naar binnen geschrokt, *gevreten*. En doorgespoeld met een frisse pint, waarna een mooi rollende boer het levenslicht aanschouwt. Omdat honger een onrecht is. Ook voor de Vlaamse voetbalsupporter.

Volkssport

Vlaanderen kent een rijk verenigingsleven, waarvan het epicentrum in het café ligt. Want ook tijdens of nadat er ‘verenigd’ wordt voor de reden waaraan de vereniging haar bestaansrecht ontleent, mag de dorst zeker niet over het hoofd worden gezien. Concreet uit het Vlaamse verenigingsleven zich in culturele verenigingen als de dorpsfanfare of in allerhande sportclubs. Zo hebben heel wat Vlaamse cafés hun eigen voetbalploeg, veelal opgevuld met spelers die de sport gebruiken als excuus om pinten te kunnen gaan pakken. Voor hen eindigt de match niet na de tweede helft, maar is ‘de derde helft’ aan de toeg het summum van het voetbal. Daarnaast herbergen een rist cafés ook volkssportverenigingen. Volkssport bevindt zich op het raakvlak van cultuur, spel en sport en vat een amalgaam van sporten samen als gaaibollen, krulbol, golfbiljart, klepschieten, klootschieten, manchetbaan Kegelen, paapgooien, vlegeldorsen en schietlapschieten. Om dat stukje culturele erfgoed te preserven is in 1980 zelfs een heuse Vlaamse Volkssport Centrale opgericht, die zich tot taak stelt de traditionele sporten te bestuderen en te promoten. Wat nu precies volkssport mag worden genoemd en wat niet, is natuurlijk een beetje een academische discussie. Maar Vlaams en volks zijn onderstaande zeker.

Duivenmelken

Weinig sporten zijn zo met de *oervlaamse* folklore verweven als de edele duivensport. Of beter: de edele *duivenmelkerij*. Weliswaar geven vooral stinkend rijke Japanners en dito Arabische oliesjeiks vele miljoenen uit aan de gevederde hoog-

vliegers, alleen in Vlaanderen kent de sport de uitstraling, de charme van ‘het spelen met de duiven’. Daar wordt het duivenmelken ‘beleden’ door brave volksmensen die Mon, Staf, Miel of Alois heten, een grijze stofjas dragen en zich liefst voortbewegen op bruinwollen binnenhuispantoffels, die ze zelf overigens hun ‘sloefkes’ noemen. Andere nuttige vestimentaire attributen voor duivenmelkers zijn een petje, liefst geruit, en de onmisbare pijp of het stompje sigaar. Op zondagochtend begeben die schilderachtige figuren zich met een rieten duivenmand op de bagagedrager van hun fiets naar het plaatselijke duivenlokaal, een authentiek dorpscafé dat fungeert als mekka van de lokale duivensport. Binnenin het café hangt een foto van een succesvolle ‘Blauwe Geschelpte’ en tapt een stevig in het Vlaamse vlees zittende waardin (die waarschijnlijk Marie-Jeanne of Rosa heet) al bij het ochtendgloren de eerste pintjes van de dag. Want wordt de duivensport wel eens in één adem genoemd met de doping die de duiven zou worden toegediend, dan is dat zeker het geval voor de atleten zelf, de duivenmelkers. Zo gaat de sport traditioneel gepaard met het verzetten van industriële hoeveelheden Palm en Trappist. Een mens moet wat doen terwijl die arme beestjes zich het snot voor de ogen vliegen ergens tussen Limoges en Smeerebbe-Vloerzegem. In het Vlaamse duivenlokaal wordt het nobele principe gehuldigd ‘meedrinken is belangrijker dan winnen’. Het is een mooie Vlaamse sport.

Vinkenzetten

En er valt nog meer vogelse pret te beleven in het Vlaamse sportlandschap. Het vinkenzetten is een eeuwenoude volkssport, waarvan de eerste geschreven getuigenissen teruggaan tot het jaar 1315. In het Gruuthuize Museum in Brugge be-

vindt zich een steen uit dat jaar met daarop verwijzingen naar het middeleeuwse vinkenzetten. De bedoeling is om een gekooide vink in een bepaalde tijd zo vaak mogelijk ‘suskwiet’ te laten zingen. Dat vinkenlied kan bestaan uit een voorzang, een middenzang en een slotzang, met daarrond nog andere vogelse geluiden waar je als buitenstaander geen ene hout van begrijpt. Maar goed, elk vogeltje zingt zoals het gebekt is. Omdat de gevleugelde koorknappen het muzikaalste zijn in het donker, werden vroeger ten behoeve van de ‘sport’ hun ogen uitgestoken of uitgebrand. Zo schreef de dichter Jacob Cats (1577-1660) ooit een gedicht over een verblinde vink die beter zong dan een geschenk van God. Hoe een geschenk van God precies zingt, verduidelijkte Cats helaas niet. *Soit*, sinds in de jaren dertig van de vorige eeuw die barbaarse praktijk werd verboden, worden er nog alleen diervriendelijke zangwedstrijden met ziende vinken georganiseerd. Weliswaar zitten de beestjes nog altijd in een donker kooitje opgesloten, zelfs Michel Vandenbosch, de goeroe van het Vlaamse dierenrechtenactivisme, houdt zich opvallend afzijdig. Maar laten we hem vooral niet op ideeën brengen.

Zo’n Eurovisiesongfestival voor vinken lijkt voor buitenstaanders misschien een bizarre sportbeleving, voor de vinkeniers zelf is het menens. Bij de Algemene Vinkeniersbond voor Vlaamse Vinkenmuziek zijn verenigingen aangesloten met heldhaftige namen als ‘Elk zijn Recht’ en het heroïsche ‘De Moedige Durvers’. Wat er zo moedig is aan een vink ‘suskwiet’ te laten debiteren, is vooralsnog onduidelijk. In het Westvlaamse Hulste is er zelfs een heus ‘Nationaal Museum over de Vinkensport’ opgericht. En toen nationaal tennissponsor Opel het in 1997 waagde zich in advertenties lacherig uit te laten over de vinkensport met de slogan ‘We hadden natuurlijk het

vinkenzetten kunnen sponsorsen, kreeg het automerk een golf van boze vinkenzetters over zich heen. Vinkenzetters laten niet ‘met hun voeten rammelen’ (met zich laten sollen). De Hollandse uitdrukking ‘Krijg de vinkentering’ is in vinkenterskringen dus een absolute afrader. Ook Michel Vandebosch is bij deze gewaarschuwd.

Wipschieten

In het wipschieten onderscheiden we de ‘liggende wip’ en de ‘staande wip’. Dat klinkt veelbelovend, maar het komt erop neer met een handboog een *vogel* van een liggend of staand staketsel, de wip dus, te schieten. Wipschieten is het Vlaams-folkloristische neefje van het bekendere handboogschieten. Op de Olympische Spelen van 1992 in Barcelona werd de Vlaaming Paul Vermeiren vierde in die discipline, en greep hij net naast de door hem zo felbegeerde medaille. De beelden van de ontroostbare handboogschutter behoren tot de meest schrijnende uit de geteleviseerde Vlaamse sportgeschiedenis, en wonnen zelfs een internationale prijs. Sportdrama als emo-tv, verstikkend mooie Vlaamse televisie.

Aan de Oudebaan in Wilrijk bij Antwerpen kunt u overigens een pint gaan drinken in café De Staande Wip. Of de bazin vaak wordt lastig gevallen, is niet geweten maar wel waarschijnlijk. En natuurlijk gaat ook het wipschieten gepaard met een meer dan sporadische alcoholische versnapering. In een vaste boogschuttershand hoort een stevige pint.

Vogelpik

Vogelpik is Vlaams voor ‘darts’ en is dus geen Vlaamse, maar een Engelse uitvinding. De Britten en hun kolonies schonken de wereld heel wat sporten, zoals voetbal, rugby, hockey, ten-

nis, badminton, snooker, cricket, het flitsende bowls en dus ook het dartsspel. Maar waarom zijn juist de Britten zulke grote sportuitvinders? Welnu, Britse vrouwen staan wereldwijd niet bepaald bekend als de mooiste exemplaren, om het met een dijk van een eufemisme te zeggen. Sport is voor de Britse man dan ook louter escapisme. (Ongetwijfeld waren ook de uitvinders van de invitrofertilisatie Britten, ter instandhouding van het ras, maar dat terzijde.) Italiaanse mannen daarentegen vullen hun dagen dwangmatig met tegen mooie vrouwen aan te schurken. En hoeveel Italiaanse sporten zijn er? Quod erat demonstrandum.

De reden waarom de Vlaamse man graag vogelpikt is niet de relatieve esthetiek van het autochtone vrouwvolk – Vlaamse deernen mogen er best wezen – maar de mogelijkheid om sport te combineren met die andere liefhebberij: pintjes drinken. Het spelconcept van vogelpik is simpel: één speler gooit een pijltje naar een houten bord, de andere hijst bier. Erg belangrijk daarbij is de juiste outfit. De vestimentaire code onder vogelpikkers lijkt het adagio ‘hoe degoutanter, hoe plezanter’ opperbest te onderschrijven. Een veelkleurig bowlingshirt met de naamsvermelding van een lokale brouwer is een prima optie, evenals een schreeuwerig voetbalshirt van Club Brugge dat de bierbuik zo lekker ontspant. Want ook bij vogelpikkers behoort *goe gerief* onder een afdak te hangen.

‘Meestal neem ik voor de wedstrijd een paar biertjes. Daar moet je in Nederland mee oppassen, omdat alcohol als doping wordt gezien. In België mag het wel. Zo lang je maar niet van het podium af dondert is daar alles goed.’

Nederlands profdarter Co Stompé in Sport International

5. Kunst en cultuur

Bestaat er zoiets als een specifieke Vlaamse kunst en cultuur, los van België? Zonder meer. Vlaanderen stuurt op eigen houtje zijn culturele ambassadeurs naar het buitenland, zoals het Vlaamse cultuurhuis de Brakke Grond in Amsterdam. In Parijs huist de Vlaamse culturele attaché autonoom in de buurt van de Champs-Élysées, terwijl het Waals-Brussels Culturele Centrum een eindje verderop in de buurt van het Centre Pompidou staat. In 1998 werd door de Vlaamse Gemeenschap zelfs een decreet over de eigen Vlaamse volkscultuur uitgevaardigd. Die Vlaamse cultuur strekt zich uit van Limburgse vlaaien tot Brugse kant, van de Ieperse kattenstoet tot het Palingfestival in Mariekerke, van een heropleving van middeleeuwse volksmuziek tot een weelderige kunstgeschiedenis. Samen vormen ze een historische cultuurpracht die de *flandrofele* gevoelens hoog doet oplaaien.

In 1419 volgde de Bourgondische hertog Filips de Goede zijn vader Jan zonder Vrees op. Onder zijn bewind kwam het zwaartepunt van de Bourgondische cultuur in Vlaanderen te liggen. In steden als Brugge en Brussel beleefden de miniatuurkunst, de tapijtweeffkunst, de boekdrukkunst, de architectuur en tal van andere kunsten een gouden periode. Later kwamen de lakenstad Gent, de beiaardstad Mechelen en de barokke praal van Antwerpen aan de beurt. Het zijn steden die vandaag lezen als een geschiedenisboek. Uiteraard palmden ook hier in de winkelbuurten H&M, C&A, P&C en M&S het straatbeeld in. Maar even verderop kun je door kronkelstraatjes vol patriciërswohnungen, begijnhoven en gildenhuzen rondwan-

delen in de middeleeuwen. Daar waar auto's worden geweerd, herinneren alleen de krioelende camera's met een Japanner eraan aan de 21ste eeuw. Je moet wel een Amerikaan zijn om tijdens Europese omzwervingen de Vlaamse cultuursteden in één dag te 'doen'.

Naast de fraaie cultuursteden was ook ooit het Leiedorpje Sint-Martens-Latem een broeiest van de Vlaamse kunst. Schilders, schrijvers, poëten en andere kunstzinnige zielen klitten er eind negentiende, begin twintigste eeuw samen in een getto van Vlaamse cultuur. De Latemse School legde de grondslag voor het Vlaamse expressionisme, dat na de Eerste Wereldoorlog zou doorbreken, en luidde een nieuw gouden tijdperk in de Vlaamse kunstgeschiedenis in. De dichter Karel van de Woestijne (1878-1929) omschreef de uren van artistieke discussie (en ongetwijfeld een stevige pint) temidden van zijn Latemse kornuiten als 'avondstonen van zeldzame weelde'. Vandaag ligt het dorp als een groen impressionistisch schilderij aan de Leie, en evolueerde Sint-Martens-Latem van het meest kunstzinnige naar het per capita rijkste dorp van Vlaanderen.

Beeldende kunst

De oude meesters

Van de Vlaamse Primitieven in de vijftiende en zestiende eeuw tot de contemporaine meesters, was de Vlaamse schilderkunst altijd een afschildering van de heersende volkscultuur. Zoals hun Hollandse confraters schilderden de lokale meesters vanuit hun eigen belevingswereld. Was Vincent van Gogh enkele kilometers zuidelijker van Zundert geboren, dan hadden zijn Aardappeleters ongetwijfeld iets smakelijks voorgeschoteld gekregen. De schaatsers uit de ijstaferelen van Anton Pieck waren wielrenners geweest, Vermeer had in het door het raam binnenvallende licht geen melkmeisje maar een bier tappende waardin vereeuwigd. En de molens in de werken van Ruysdael waren zeker frietkoten geweest.

Anders dan in Nederland, steekt er in de Vlaamse geschiedenis niet één stad torenhoog bovenuit. Omdat het politieke en culturele zwaartepunt altijd verschoof, heeft Vlaanderen verschillende grootse cultuursteden. Gent en Brugge trokken in de vijftiende eeuw grote schilders aan als Hans Memling, Hugo van der Goes en Jan van Eyck, de aartsvader van de Vlaamse schilderschool. Antwerpen zag in zijn gouden zestiende eeuw misschien wel de meeste grootmeesters binnen zijn muren aan het werk, onder wie Peter Paul Rubens, diens leerlingen Jacob Jordaens en Antoon van Dyck en natuurlijk 'Boer' Breughel. Van alle Vlaamse schilders is Pieter Breughel de Oude ongetwijfeld de meest Vlaamse. De oude Breughel vatte Vlaanderen samen op zijn doeken: pensenkermis waarop volkse middeleeuwers roemers vol blond gerstenat zwelgen, feestende mensen met gulle bierbuiken en savoir-

vivre, boerentaferelen met talloze kleine en grote verhalen erin verwerkt, en vooral: eten.

Rubens voorzag de Antwerpenaar eeuwen voordat er cabarets en peepshows opdoken in het Schipperskwartier al in vrouwelijk naakt. Wie schalks een koppel ontblote vrouwenborsten wilde meepikken, kon terecht bij doeken vol Rubensiaanse schoonheden: volslanke madammen met voluptueuze rondingen van overdadige cellulitisophoping, omgord door een vesting van vetkwabben, een hangbibs en de vrouwelijke tegenhanger van de bierbuik. Dat Vlaanderen trots is op zijn bloot, bewijst dat eeuwen later de Rubenszaal in het beroemde Hermitagemuseum in Sint-Petersburg is opgeknapt met Vlaams geld.

De nieuwe lichting

Vraag aan een Amerikaan wat een Vlaming is en waar hij vandaan komt, hij moet je het antwoord waarschijnlijk schuldig blijven. Maar elke Amerikaan kent wel de namen van de oude Vlaamse grootmeesters Breughel en Rubens. Zowel hun namen als hun doeken, die simpel en oprecht de nostalgische geur van het oude Vlaanderen uitademen, zijn werelderfgoed. Ook de surrealist René Magritte, de expressionist Constant Permeke en de religieus geïnspireerde (Vlaming!) Hiëronymus Bosch borstelden een aardig stukje kunstgeschiedenis bij elkaar. Eerder dan dat ze 'op zoek gingen naar de mens' of 'het gevecht met de materie aangingen'. Of andere moeilijke dingen van die strekking.

Of elke Amerikaan over enkele eeuwen de huidige lichting Vlaamse kunstenaars kent, zal de toekomst moeten uitwijzen. Een cultuur wordt vaak beoordeeld aan de hand van haar kunsten. Als historici zich over duizend jaar plooiën over de

Vlaamse kunst van rond de tweede millenniumwissel, zullen hun tenen krullen. Ze zullen worden geconfronteerd met een hyperactief mannetje dat zich opwierp als de Vlaamse kunstpaus, Jan Hoet van het SMAK, het Stedelijk Museum van Actuele Kunsten in Gent. Ze zullen door die kunstpaus bejubelde 'kunst'exploten tegenkomen, zoals een tegen het plafond aangetimmerd hondenhok of het blauwe kasteel van Jan Fabre. Fabre kwam in 1990 op het lumineuze idee om een kasteel blauw te krassen met een kogelpen, een veelgebruikt schrijfmiddel in de twintigste eeuw. (in Vlaanderen: *nen bic*) Ze zullen in Hoets kielwater stuiten op pilaren bepleisterd met gerookte ham, eveneens een prestatie van Fabre. Dat er op dat moment honger heerste in de wereld, en de ham na enige tijd begon te rotten... tja, alles ten dienste van de kunst nietwaar.

Maar hun consternatie zal pieken bij het artefact van Fabres tijdgenoot Wim Delvoye. Dat Vlaamse genie creëerde eind vorige eeuw de Cloaca, een 'kunstwerk' dat stront produceerde. Jawel: op basis van normaal mensenvoer werden door een stelsel van laboratoriumglaswerk en plastic buizen hele hopen bij elkaar gescheten. *Shit happens*. Een eenvoudige blik op de geschiedkundige demografie van de twintigste eeuw zal leren dat er op de wereld op het moment van de creatie van de Cloaca zo'n zes miljard strontmachines rondliepen. En toch: kunst die keutels produceerde. Scatologie tot kunst verheven, dat kan alleen maar in een land waarin het nationale standbeeld een plassend ventje is dat liefkozend 'Manneke Pis' wordt genoemd. 'Zo'n strontmachine, was daar dan vraag naar in het Vlaanderen van die tijd?' zullen de wetenschappers zich verbijsterd achter de oren krabben. 'Nee, maar dat is niet relevant, want kunst hoeft helemaal niet functioneel te zijn!', zal Jan Hoet hen vanonder zijn grafsteen toeroepen.

In Antwerpen vind je het Museum van ‘Schone Kunsten’, in Brussel en Gent een Paleis van ‘Schone Kunsten’. Bestaat er in Vlaanderen ook zoiets als ‘Vieze Kunsten’? Jawel: rottende ham tegen een zuil aangepleisterd of een bouwsel dat drollen draait. Het is ‘kunst’ die in ieder geval meer tot praten uitnodigt dan tot kijken. Laat staan ruiken.

Literatuur

Hoewel Vlamingen en Nederlanders dezelfde taal spreken, is de interesse in elkaars letterkundige geschiedenis en actuele literaire uitingen niet overdreven groot. En dat is jammer, want er bestaat geen heerlijker manier om het oude Vlaanderen te leren kennen dan er door te wandelen in monumentale streekromans als *De Witte* van Ernest Claes (het Hageland), *De Klinkaert* van Piet Van Aken (de Rupelstreek), *De Vlasschaard* van Stijn Streuvels (West-Vlaanderen) en het werk van Felix Timmermans (de Kempen). De Vlaamse letterkunde in een notendop.

Als we de prehistorie van de Vlaamse literatuur – een paar eeuwen hoofse ridderverhalen – wegdenken, kunnen we de Vlaamse letteren laten beginnen in 1830, het jaar waarin België onafhankelijk werd en Vlaanderen van de Noordelijke Nederlanden werd ontvoegd. Het jaar ook waarin Hendrik Conscience achttien werd en in het kersverse Leger van de Belgische Omwenteling werd ingelijfd. Conscience staat in het op dat moment erg verfranste Vlaanderen aan de wieg van de revival van de Vlaamse cultuur en schreef het populairste boek uit de Vlaamse letterkunde: *De Leeuw van Vlaanderen*. Dat romantische epos verhaalt de Guldensporenslag in 1302, wanneer de stoere *beenhouwer* en volksheld Jan Breydel met zijn bijl de arrogante Franse ridders uit het zadel hakte en wanneer op het slagveld honderden gulden sporen van de verslagen adel achterbleven. Die vrijheidsstrijd van 1302, die de annexatie van Vlaanderen bij Frankrijk definitief ongedaan maakte, werd door *De Leeuw van Vlaanderen* het sym-

bool van de Vlaamse emancipatiestrijd in de verfranste Belgische staat. Het boek deed de bezieling van de eenvoudige Vlaming die zich manu militari uit de Franstalige heerschappij losrukte opnieuw in de Vlaamse harten ontkiemen. Op het graf van de literaire aartsvader Conscience in Antwerpen staat: 'hij leerde zijn volk lezen'. En opnieuw in Vlaanderen geloven.

Conscience was niet de enige Vlaamse en pro-Vlaamse schrijver (wat in die tijd zeker geen evidente combinatie was!) die het sluimerende Vlaamse gedachtegoed deed opflakkeren. Het recht van een volk om over zijn lot te beschikken, vrijheid, is een basisgedachte van de romantiek en een gedachte die ook terug te vinden was in het werk van Albrecht Rodenbach. Rodenbach was de bezieler van de Blauwvoeterie, een Vlaams-katholieke studentenbeweging die voor de eigen cultuur opkwam en wiens nostalgische gezangen nog altijd de Vlaamse studentenliederenboeken (de 'codex') doordrenken. Tegenwoordig is weliswaar het dronken lallen van Rodenbachs werk belangrijker in studentenmiddens dan het inhoudelijke aspect ervan.

In hetzelfde roemruchte jaar 1830 werd in Brugge Guido Gezelle geboren, als zoon van een hovenier. Gezelle is een van de grootste dichters die de Vlaamse letterkunde voortbracht. Hij was ook de oom van die andere literaire grootheid, Stijn Streuvels. Behalve aan de poëzie gaf Gezelle zich aan den Heeren. Kwatongen beweren dat Gezelle vleselijke gevoelens koesterde voor een van de leerlingen in het klein-seminarie in Roeselare waar hij les gaf. Maar uiteraard bestonden er in die tijd ook geen crypto-homofiele of pedoseksuele clerici, de gedachte alleen al!

Het is des schrijvers taak om misstanden in de samenleving onder de ogen van zijn lezers te brengen. Behalve de onderdrukking van de Vlamingen klaagden Vlaamse literatoren de negentiende-eeuwse misstanden aan. Cyriel Buysse schilderde in *Het Gezin van Paemel* met een grootmeesterlijk realisme het troosteloze boerenbestaan op het Vlaamse platteland. Niks geen romantische boerenlyriek, maar het rauwe karakter van het agrarische proletariaat tijdens de Belle Epoque van de grootgrondbezitters. Louis Paul Boon op zijn beurt klaagde in *Pieter Daens of hoe in de negentiende eeuw de arbeiders van Aalst vochten tegen armoede en onrecht* de sociale wantoestanden ten tijde van de industrialisatie aan. Het is – of zou dat moeten zijn – verplichte kost op heel wat Vlaamse middelbare scholen. Naast Gerard Walschap, Hubert Lampo, Johan Daisne, Willem Elsschot, Ward Ruyslinck, Jos Vandelloo en ga zo maar door.

'Zo is ook de Vlaamse literatuur: die is boers, leutig en vooral "sappig".'

Godfried Bomans (1913-1971)

Nobelkoorts

In 1911 won de Vlaming Maurice Maeterlinck de Nobelprijs voor Literatuur. Maar Maeterlinck was een jurist uit hogere, Franstalige kringen en dus bezwaarlijk een onvervalste Vlaamse schrijver te noemen. Hij trok naar Parijs, waar hij het vaderlandse stof van zijn schoenen veegde en zich smalend uitliet over de Vlaamse boerkes die hij achter zich had gelaten. De eerste échte Vlaming met notering met stip op de kandidatenlijst van Nobelprijswinnaars was Louis Paul Boon. De Nobelkandidatuur van Boon werd voor het eerst ingediend in 1972, en werd overigens ondersteund door Nederlanders.

De *tedere anarchist* Boon beleefde de Nobelkoorts op typisch Vlaamse wijze, gelaten en met een pintje: ‘Laten we nu even realistisch zijn en de dingen bekijken zoals ze zijn. Een der allereerste vereisten om de Nobelprijs te kunnen krijgen is het feit dat ge in het Zweeds reeds vertaald zijt. Dat gebeurde, de Zweedse uitgever kwam bij mij op bezoek, we dronken samen een pintje en we gingen samen in een gewone volksfrituur mosselen eten. En als ik die mosselen moest betalen, zei ik voor de grap: ‘Kan ik geen voorschot krijgen op die Nobelprijs?’ Daar heeft die man zich een kriek gelachen en hoofdschuddend gezegd: ‘Ze verlangen een groot schrijver te bekronen en geen grapjas zoals jij.’” (Uit de column *Koning Nobel* van Boontje, het pseudoniem van Boon, in *Vooruit*)

Momenteel is novelist, dramatiset en poëet Hugo Claus de *éminence grise* van het Vlaamse schrijversambacht en Vlaanderen Nobelhoop in bange dagen. Wat jaarlijks in de aanloop tot de uitreiking tot bilnaadverkramping bij de hoopvol wachtende pers leidt. Het leven en werk van Claus zijn zo met Nederland verweven dat heel wat Nederlanders geloven – of graag willen geloven – dat hij een Hollander is. Maar Claus is een Vlaming, een West-Vlaming nog wel. Nadat hij ooit drie jaar in Italië had vertoefd, keerde hij naar zijn heimat terug, naar eigen zeggen ‘omdat hem iets essentieels aan het ont-snappen was, namelijk de Vlaamse mensen. Ik bleek meer een regionale auteur te zijn dan ik vermoedde.’

Leescultuur

‘*Opinions are like asses. Everybody’s got one,*’ aldus Clint Eastwood in zijn rol als fijne mens Dirty Harry. Harry moet ongetwijfeld Nederland hebben bezocht, waar je wordt verondersteld over alles een mening te hebben, en die ook nog eens

met de typische Hollandse mondigheid naar buiten te brengen. Misschien ontstond de mythe van de domme Belg wel uit de Hollandse drang naar intellectuele superioriteit. Een drang die zich uit in overal over mee willen kunnen praten en die wordt gevoed door veel te lezen.

In Vlaanderen, waar betweterigheid niet met de bescheiden volksaard te rijmen valt, is lezen geen must. Je kan in Vlaanderen rustig hardop zeggen dat je nooit wat leest, zonder als onwetende sukkelaar te worden opzijgeschoven. De Vlaamse ‘onder-de-kerktoren’-mentaliteit noopt minder tot je op de hoogte houden van de wereld rondom. De Vlaming leest minder kranten (180 per duizend Vlamingen tegenover 290 per duizend Nederlanders), en helaas ook minder boeken. En dat ondanks een zo rijk literatuurpatrimonium. Om dat euvel te tackelen, bestaan in Vlaanderen verschillende leesbevorderingsorganisaties en lanceerde de overheid de leesbevorderingscampagne ‘lezen is meer dan je denkt’. Conscience leerde zijn volk misschien wel lezen, het is de overheid die er voor moet zorgen dat de Vlaming dat ook daadwerkelijk doet.

‘Vlamingen stappen zelden of nooit een boekenwinkel binnen; er is een soort drempelrees.’

Schrijver Paul de Wispelaere

Strips

Vlaanderen is hét stripland bij uitstek, de bakermat van het stripverhaal. In Antwerpen alleen al worden er per jaar meer dan 2,5 miljoen strips verkocht. Zelfs prijzen worden ervoor uitgereikt, als was het een kunstvorm. De tweejaarlijkse Bronzen Adhémar is de hoogste onderscheiding op stripgebied. Adhémar is behalve uitvinder ook het zoontje van de Vlaam-

se stripheld Nero.

Ook Vlaanderens bekendste koppel komt uit de stripwereld. Eind 1945 belanden in de krant *De Nieuwe Standaard* ene Wiske en haar Tante Sidonie 'Op het Eiland Amoras'. Ze leren er Suske kennen, waarmee een succesreeks is geboren. Gaandeweg worden ze op hun omzwervingen vergezeld door de oermens Jerom, de geniale uitvinder Barabas en Lambik, die zijn naam dankt aan – jawel – het biertje Gueuze Lambic. En Lambik lust er inderdaad wel een, al was door een vreemde spelving van het lot in het album 'De Koning Drinkt', een verhaal ter promotie van het bier, uitgerekend pintjesfanaat Lambik niet van de partij. Suske en Wiske zelf danken hun namen aan de Vlaamse roepnamen voor Franciscus en Louise.

Na het overlijden van geestelijke vader Willy Vandersteen, 'de Breughel van het beeldverhaal', werd de strip gewoon voortgezet, wat niet gebeurde met bijvoorbeeld Kuifje van Hergé. Suske en Wiske worden uitgevoerd tot in China, maar toch blijft het succes in het buitenland beperkt wegens 'te Vlaams'. In Nederland slaan ze wel aan, al moest de naam van Wiskes pop wel worden veranderd van het oorspronkelijke 'Schalulleke' (oud-Vlaams volkswoord voor sjalotje) naar 'Schanulleke'.

'C'est trop vulgaire, c'est typiquement Flamand'

Kuifje-tekenaar Hergé over het volkse Suske & Wiske-oeuvre

Film en televisie

De prehistorie

De eerste grote Vlaamse film was *De Witte van Zichem* uit 1934, de vertellerskunst van Ernest Claes ingeblikt in zwart-wit. In die categorie van nostalgische *Vlaamsche* plattelandsprenten horen ook de twee verfilmde boeken van Felix Timmermans thuis, *Boerenpsalm* en *Pallieter*, een ode aan het goede Vlaamse leven. Maar het bleef bij een sporadische oprisping op pellicule, en de Vlaamse cinema's vertoonden voornamelijk 'Made in Hollywood'. In 1953 kreeg de lokale filmindustrie een duwtje in de rug met de geboorte van de televisie. Twee jaar later startte de Vlaamse televisie met het ongetwijfeld populairste programma uit de omroepgeschiedenis: *Schipper Naast Mathilde*. Het feuilleton zou tot 1963 lopen en is zonder meer een monument in de Vlaamse volkscultuur. Maar verder bleef schraalhans koning op de Vlaamse televisie, die op sommige avonden niet eens uitzond.

In de jaren zestig, zeventig en tachtig voltrok zich een soort culturele integratie tussen de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden via de televisie. De openbare omroep BRT was zo slecht, dat Vlaanderen massaal op Nederland 1 of 2 afstemde. De Vlaming was best bereid kijkgeld te betalen voor de BRT, zolang hij er maar niet naar hoefde te kijken. Dan nog liever de Hollandse ellende die via de kwelbuis de huiskamer binnenrolde in de persoon van Jos Brink, Ted De Braak, Henny Huisman, Hans Van Willigenburg, Ron Brandsteder of Hans Vandertogt. Het is niet onwaarschijnlijk dat heel wat van de Vlaamse hollandofobie in die tijd is ontstaan.

Maar op zaterdagavond stemde Vlaanderen massaal af op

de BRT voor het legendarische feuilleton *De Collega's*. In een soap avant la lettre werd het reilen en zeilen gevolgd van de medewerkers (nou ja, *werkers*) van een Belgisch ministerie. Een kolderieke variant van *Medisch Centrum West* maar met ambtenaren. Een kwart van de actieve Vlaamse bevolking werkt in loondienst van de overheid, en dat kwart staat in het nijvere Vlaanderen niet meteen bekend als de ijverigsten. Grappen over luie ambtenaren liggen dan ook goed in Vlaamse markt, en nog altijd wordt smalend verwezen naar *De Collega's* als men het over de luiheid der ambtenaren heeft. Behalve in de cafés in de Brusselse Noord, waar ambtenaren tijdens hun middagpauze hun lunch komen drinken.

Het commerciële tijdperk

Nederlanders vragen zich wel eens af waarom zoveel alleenstaande Vlaamse huizen een blinde zijgevel hebben. Welnu, oorspronkelijk was het de bedoeling daar een ander huis tegenaan te plakken. Maar omdat de Vlaming een alleenstaande woning temidden van het groen verkiest en dat andere huis er nooit kwam, fungeert die blinde zijgevel als plaats om reclameborden tegenaan te kwakken. En de reclame kleurt niet alleen het Vlaamse landschap, maar sinds 1 februari 1989 ook het televisielandschap. Die dag zag de commerciële zender VTM het levenslicht. De culturele kruisbestuiving via Nederland 1 en 2 stopte abrupt: Vlaanderen vergaapte zich voortaan aan debiele onzin van eigen bodem. In de *slipstream* van VTM werden Ron Brandsteder en Jos Brink uit de harten van de Vlaamse huismoeders afgevoerd en vervangen door inheemse kwijlbabbelaars. Met de popularisering van de eigen mediafiguren ontstond het fenomeen 'BV', de Bekende Vlaming. In die categorie sleepte vooral VTM allerhande zangers (Willy

Sommers, Koen 'Clouseau' Wauters) en ex-Miss België's aan om spelletjes te leiden, muziekshows te presenteren of programma's aan elkaar te zwetsen. En de culturele kruisbestuiving veranderde zelfs van richting, dankzij de doorbraak van Goedele Liekens, Bart Peeters en Urbanus in Nederland.

Ongeveer 95 procent van alle Vlamingen heeft kabeltelevisie en krijgt zo, net als de Nederlandse televisiekijker, baggerladingen reality-tv, onnozele spelletjes en andere hersenloze onzin over zich heen. Vrijwillig nog wel: de gemiddelde Vlaming kijkt dagelijks 2 uur en 18 minuten televisie. Maar dat kan volgens sommigen nog beter. Zo nu en dan denkt een nieuw kanaal het gat in de televisiemarkt te hebben gevonden. Dat gat krijgt vervolgens het label '*the unserved audience*', waarna er nog meer bagger over wordt uitgestort.

De antieke openbare omroep BRT intussen ging met zijn tijd mee. Even omgedoopt tot BRTN kreeg de zender enkele jaren later, uit Belgische federaliseringsdrang, de naam VRT, Vlaamse Radio en Televisie. En voortaan zendt die VRT ook commerciële reclame uit, handig verpakt onder de noemer 'sponsoring' – want reclame maken is op de openbare omroep uit den boze, al komt die sponsoring op hetzelfde neer en mag ze wel. Voor de ene Vlaming is de VRT een gesubsidieerde dinosaurus, voor de ander het laatste bolwerk van kwaliteit in een vervuild televisielandschap.

En de filmindustrie? Die heeft met de commerciële televisie nieuwe afzetkanalen voor haar producten aangeboord, maar zwoegt niettemin met beperkte middelen voort. *Mussels from Brussels* Jean-Claude Van Damme laat zijn spierballen nog alleen in Hollywood-producties rollen. Met degenen die ach-

terbleven, wordt af en toe een Vlaamse film ingeblikt. *Daens* (1992) was zowel kwalitatief als aan de kassa een succesverhaal. Wederom wordt teruggegrepen naar de oude Vlaamse schrijvers, in dit geval Louis Paul Boon, en het Vlaanderen 'van in de jaren stillekes'. *Daens* vertelt het verhaal van een katholieke priester, Daens, gespeeld door een sublieme Jan 'Sil de Strandjutter' Declair, die zich opwerpt als voorvechter voor de rechten van de verdrukte arbeiders in Aalst. Niet meteen de meest vanzelfsprekende katholieke bezigheid in de negentiende eeuw, en de film stelt beklijvend een stukje Vlaamse sociale geschiedenis aan de kaak.

Ook Hugo Claus greep terug naar de oude Vlaamse schrijvers in zijn verfilming van *Consciences De Leeuw van Vlaanderen*. De film is voor Vlaanderen wat *Soldaat van Oranje* voor Nederland betekent: een nationaal epos overgoten met een dikke saus van lyriek en heroïek.

In 1995 werd een film genoemd naar 's lands beroemdste standbeeld. *Manneken Pis* is de oudste inwoner van Brussel en draagt dus een authentieke Vlaamse naam. De film naar die naam mocht op het prestigieuze filmfestival van Cannes een prijs in ontvangst nemen, wat helaas niet alle jaren het geval is voor een Vlaamse film. Met het budget waarmee een Vlaamse regisseur een hele film opneemt, draait zijn Amerikaanse confrater misschien net de begingeneriek. De Vlaamse kleinschaligheid heeft zeker zijn charme, maar ook zijn keerzijde.

De grootste successen boekt de Vlaamse televisie- en filmindustrie met haar producties voor kinderen, die blijkbaar beter kunnen concurreren met de internationale megaprojecten. In 1989 begon televisiepresentator Gert Verhulst programma's te presenteren met een pratende knuffelhond. *Samson &*

Gert werd een monstersucces in Vlaanderen en omstreken. En zoals het bij kleuterprogramma's op de openbare omroep hoort, heeft de serie een niet te onderschatten educatieve waarde. Zo worden via de verwijfde *coiffeur* (kapper) Alberto Vlaamse kindjes al vroeg bekend gemaakt met homoseksualiteit. En Gert, die in de serie nooit ene moeder uitvoert, bereidt op zijn beurt de Vlaamse jeugd voor op een carrière 'aan den dop' (werkloosheidsuitkering). Marketingjongens likken er hun vingers bij af en plakken Samson op speelgoed, brooddozen, fruit, boekentassen en alles wat ze in hun handjes krijgen. Ook voor Gert en co. smaakte het succes naar meer: Samson kreeg een opvolger in een ander harig fenomeen, *Kabouter Plop*. In de serie en de onvermijdelijke langspeelfilms beleven de kabouters Plop, Lui, Klus en Kwebbel de wildste avonturen. Ze gaan in een bordkartonnen bos op schattenjacht, dansen een olijke kabouterdans, worden verliefd op passerende kaboutervrouwjes en zingen dat het een lieve lust is. Een soort Teletubbies, maar met baard. Vlaamse kinderen worden al jong voorbereid op de onzin die ze als volwassenen op tv zullen moeten doorstaan.

Muziek

Popmuziek

In het kielzog van de Amerikaanse GI's bereikten in de jaren veertig van de vorige eeuw de Boogie Woogie, de Jitterbug en ander swingend spul de Vlaamse trommelvliezen. Slechts sporadisch waagde in die jaren een artiest van eigen bodem het om iets aan 78-toerenvinyl toe te vertrouwen, waarvan er dan een paar duizend onder de eigen kerktoren en in familiekring aan de man werden gebracht. In de jaren vijftig kwam van over de grote plas de rock-'n-roll aanwaaien. Overal in Vlaanderen voelden jongeren de onweersaanbare behoefte in zich opwellen om popgroepje te spelen. In obscure keldertjes coverden de lokale Elvis Presleys en Bill Haleys de Amerikaanse charts, compleet met vetkuif en gillende pubergrietjes. Maar alle moedige inspanningen ten spijt bleef al het goede uit de States of van aan de oevers van de Mersey komen, en waren de Vlaamse jukeboxes louter gevuld met geïmporteerd materiaal. De Vlaamse popmuziekscène moest nog worden geboren.

En dat gebeurde in de jaren zestig. Wederom vanuit Angelsaksische hoek kwam ditmaal de Flower Power in Vlaanderen aangespoeld. Ferre Grignard (*Ring, Ring, I've got to Sing*), The Pebbles (*Seven Horses in the Sky*) and The Wallace Collection (*Daydream*) maakten handig van de gelegenheid gebruik om Vlaanderen op de wereldkaart van de popmuziek te plaatsen. Toch was het uitgerekend een non die als eerste Vlaamse artiest de nummer één bereikte in de gezaghebbende Amerikaanse charts. In 1962 parkeerde Soeur Sourire haar *Dominique* vier weken lang bovenaan de hitlijsten en werd een wereldster.

Soeur Sourire werd geboren als Jeanne Deckers en was de dochter van een – kan het Vlaamser? – patissier. Ze schreef *Dominique* in het klooster, als ode aan de stichter van haar orde Sint-Domenicus. Liefst acht miljoen exemplaren gingen over de toonbank. Vooral de Amerikanen waren gek op *The Singing Nun*. Een non met een gitaar, komt dat zien! Weliswaar geen Fender of Gibson-gitaar, maar toch: een non met een gitaar! Het was een mirakel in de popmuziek, en zelfs de beroemde Amerikaanse talkshowhost Ed Sullivan kwam The Singing Nun opzoeken in haar klooster nabij Waterloo. Maar roem is vergankelijk, en het lachen verging ook Soeur Sourire. Ze *'smeet haar kap over de haag'* (trad uit), probeerde meermaals vergeefs een comeback en pleegde uiteindelijk arm en berooid zelfmoord. Een tragisch lot voor zovele grote namen uit de popgeschiedenis, dat zelfs een voormalige bruid van God niet bespaard bleef.

Met de opkomst van de punk in de jaren zeventig grepen wederom overal in Vlaanderen jonge geweldenaars naar de gitaar. Verstand op nul en rammen maar! En niet zelden zonder succes. The Kids (*There will be no next Time*), The Machines (*The Lies in your Eyes*), en TC Matic (*Oh la la la*) bleken stuk voor stuk succesvolle exportproducten voor de Vlaamse platenboeren. De Kreuners vonden in 1978 de Nederlandstalige rock uit. In die categorie is ook Raymond van het Groenewoud terug te vinden, een van de zeldzame Vlamingen die erin slaagde het Nederlands geloofwaardig te laten klinken in rocksongs, zelfs met een Franse titel als *Je veux l'Amour*. Hoewel geboren uit Nederlandse ouders, is Van het Groenewoud een Vlaming pur sang en volledig geassimileerd in het Vlaamse landschap dat hij ooit zo treffend bezong in de

hit *Vlaanderen Boven*. Zijn *Ik hou van Hollanders* scoorde daarentegen nooit in Vlaanderen.

Steeds vaker kreeg talent van eigen bodem een forum voor zijn muzikale ding in de vorm van welluidende festivals als Pukkelpop, Pennenzakkenrock, Galgrock, Haverrock, Melkrock, Coq Rock, Bietenrock, Wok-Rock, Teut Rock en niet te vergeten het Earect Festival. Iedere zichzelf respecterende stad, dorp of gehucht knutselt tegenwoordig zijn eigen Woodstockje in elkaar, wat resulteert in een festivalitis die jaarlijks van mei tot oktober Vlaanderen teistert. Met uiteraard Rock Werchter als vlaggenschip van de Vlaamse festivalscène.

Geregeld slaagt een Vlaamse popgroep erin het circuit van onder-de-kerktoren-boerenrockfestivals en parochiezalen te overstijgen om internationaal door te breken. Vaya Con Dios, Soulsister, K's Choice, dEUS, Novastar, jawel, *Flanders rocks*. De Vlaamse popmuziek als internationale visitekaartje. Wat helaas niet kan worden gezegd van de Vlaamse Schlagermuziek.

De Vlaamse schlager

In de tropenjaren van het Eurovisie Songfestival moest elk land in zijn eigen landstaal een liedje naar voren brengen. In België wisselde een Waalse en Vlaamse chansonnier elkaar af. Bobbejaan Schoepen was de eerste Vlaming die in 1957 België vertegenwoordigde. Schoepen is het genie achter typisch Vlaamse evergreens zoals *Ik zie zo gère mijn Duivenkot* en *Café zonder Bier*, thema's die de Vlaming tot in het diepste van zijn ziel raken. Helaas voor het wereldcultuurgoed zette Schoepen zijn zangcarrière op een laag pitje en begon hij in de Kempen een pretpark met de wel erg verrassende naam Bobbejaanland. Gelukkig voor de Vlaamse huismoeders was er opvolging voorzien: de import-Vlaming Rocco Granata zong *Marina* de ge-

schiedenis in, Jimmy Frey schonk de natie *Zo blond, zo mooi en zo alleen* en Tony Corsari werd wereldberoemd in heel Vlaanderen met het intelligente *Waarom zijn de bananen krom*.

Er werd behoorlijk wat afgebleird in Vlamingenland. Langs taveernen en deernen trok menig Vlaamse smartlappenbeul met zijn diepgaande repertoire rond de boeiende 'Ik hou van jou, ik blijf je trouw'-thematiek. Maar pas echt gênant werd het telkens als een vertegenwoordiger uit dit genre in de voetsporen van Bobbejaan Schoepen werd afgevaardigd naar het Eurovisie Songfestival. En met wisselend succes: vaak werd er – uiteraard geheel onverdiend – laatst geëindigd, maar soms ook slaagde de Vlaamse charmezanger van dienst er zowaar in een verdwaalde Finse punkrocker, een Koerdische folkzanger of de Nederlandse inzending achter zich te laten. Hulde!

Het Vlaamse chanson modderde aan, tot in 1989 VTM zich over het lot van het Vlaamse levenslied ontfermde en wekelijks *Tien om te Zien* de ether instuurde, de Vlaamse tegenhanger van *Op Volle Toeren*. De Chiel Montagne van dienst was Willy Sommers, met aan zijn zijde telkens een ex-miss België of andere wonderschone vertegenwoordigster van vrouwelijke kunne. Die laatste werd uiteraard al snel de 'Trien (trut) om te Zien'. En toch, *Tien om te Zien* werd een van de populairste programma's uit de Vlaamse televisiegeschiedenis, en creëerde een hype rond Vlaamstalige muziek. De Vlaamse schlager was begonnen aan een tweede jeugd.

Een eervolle vermelding in de categorie van het betere Vlaamse levenslied gaat naar Eddy Wally. Eddy 'The Voice of Europe' Wally is de vleesgeworden belgenmop, de kruising tussen een zingende nar en een pot brylecrème. Hij schonk de wereld

onvergetelijke poëzie met de verstikkend mooie regels 'Ik spring uit een vliegmachien, alleen maar om jou te zien.' Wal-ly's *Cherie* is voor Vlaanderen wat *Een Beetje Verliefd* van André Hazes of *Kleine Jodeljongen* van Manke Nelis voor Nederland zijn: de ultieme schlager, geniaal in al haar foutheid.

'Wilt gij weten of een land goed geregeerd wordt en goed van zeden is? Hoort zijn muziek.'

Confucius, Chinees wijsgeer (551 - 479 v.o.)

De dorpsfanfare: 'geen drank, geen klank'

Niet onbelangrijk in het folkloristische platteland is de dorpsfanfare. Eens per jaar, op het teerfeest, trekt Harmonie De Vlaamse Jongens vanuit het clublokaal in de dorpskroeg erop uit om haar muzikale kunnen aan de gemeenschap te demonstreren. Het hele jaar is er hard gerepteerd en die repetities werpen vandaag hun vruchten af. Elke wekelijkse repetitie werd aan de toog doorgepraat (lees: doorgespoeld), waardoor levers, keelgaten en vooral elleboogspieren ook dit jaar weer in topvorm zijn. En dat tot meerdere eer en glorie van Sint-Cecilia, de patrones van de harmonie. Bij elk café worden bombardon en grote trom tegen de gevel geïnstalleerd om het gepresteerde blaas- en slagwerk door te spoelen met een fris pintje. Of twee. Gaandeweg groeit de stoet dorstigen die als ware het supporters vastberaden achter de fanfare aan van café tot café trekken. En gaandeweg gaan de kepi's van de muzikanten schever staan en worden de noten valser. Traditiegetrouw is de kwaliteit van de geleverde muziek omgekeerd evenredig aan de genuttigde hoeveelheid pintjes. Bij terugkeer in het clublokaal, zijn de rangen van De Vlaamse Jongens gede-cimeerd. De man die op de grote trom sloeg, raakte de fanfa-

re onderweg ergens kwijt, de klarinetist is er nog bij, maar vergat zijn instrument enkele kroegen geleden, de trompettist parkeerde zijn trompet op de vensterbank van een huis en plast uitgebreid tegen de gevel. Het kan de *leute* niet drukken en De Vlaamsche Jongens spelen lustig voort. Dat daarbij de trommelaar de nationale hymne roffelt, terwijl de bombardon moedig een hoempa-carnavalskraker toetert, is niet relevant. Spelen is de boodschap, discussiëren doen we daarna wel weer! Aan de toog, bij een fris pintje. 'Rosa, doe ze nog eens vol, *maske!*'

'Als ik hier in die tent sta

en het bier ruikt overal

en buiten ligt de kots

't Is zo plezant een boerenbal'

Raymond Van Het Groenewoud in *Bierfeesten (als ik dit maar heb)*

De Vlaamse Leeuw

De Vlaams-nationale hymne *De Vlaamse Leeuw* ontstond in 1847 in de Gentse vereniging 'Broedermin en Taelyver' als uiting van het toenemende Vlaamse bewustzijn. Het lied moet worden gezien in de romantische lijn van Consciences boek *De Leeuw van Vlaanderen* en van de anti-Franse gevoelens. In 1973 bombardeerde de Nederlandse Cultuurraad de eerste twee strofen van *De Vlaamse Leeuw* tot volkslied van de Nederlandse Cultuurgemeenschap in België. Ondanks het feit dat bij internationale sportwedstrijden, vaak een forum voor nationale hymnes, het Belgische en niet het Vlaamse volkslied wordt gespeeld, is *De Vlaamse Leeuw* populairder en bekender bij de Vlaming dan de Belgische *Brabançonne*.

Samen met *De Vlaamse Leeuw* werd in 1973 ook de Vlaam-

se vlag officieel erkend: een zwarte leeuw met rode tong en nagels op een geel vlak.

*Zij zullen hem niet temmen, de fiere Vlaamse Leeuw,
Al dreigen zij zijn vrijheid met kluisters en geschreeuw.
Zij zullen hem niet temmen, zolang een Vlaming leeft,
Zolang de Leeuw kan klauwen, zolang hij tanden heeft.*

De Vlaamse Leeuw (1e strofe)

6. De Vlaamse staat

Er bestaat geen Vlaamse staat, overigens tot grote spijt van niet weinig Vlamingen. Toch blijkt uit opiniepeilingen dat nog steeds de meerderheid van de Belgen tegen het definitief uiteenvallen van hun land is. Een verscheurd land weliswaar, met een verdeeld volk, bijeengehouden door een koning, een regering, een hoofdstad, een nationale voetbalploeg en een gigantische staatsschuld. De verkenningstocht van de Vlaamse 'staat' passeert dus noodgedwongen langs het grotere geheel van de monarchie België.

De monarchie

In het prille bestaan van de staat België voorzagen de buurlanden Engeland en Frankrijk de jonge natie welwillend van een koning. Leopold I van het Duitse vorstenhuisje Saksen-Coburg zag de klus wel zitten. In 1831 zette hij in De Panne voet aan wal op Belgische bodem. Het Belgische koningshuis was geboren.

Wat is de macht van het Belgische koningshuis?

Leopold I was een absolute monarch van de oude stempel. Hij stak zijn minachting voor de politiek niet onder stoelen of banken, wat tegenwoordig door de Belg en vooral de Vlaming natuurlijk niet meer zou worden geaccepteerd. De macht van de Belgische vorst evolueerde sinds Leopold I tot een symbolische macht. Toch stelt het koningsschap in België nog altijd meer voor dan de ceremoniële bloempotfunctie die bijvoorbeeld het Zweedse hof bekleedt. Zo heeft de Belgische vorst in theorie nog heel wat politieke bevoegdheden, zoals het benoemen en ontslaan van ministers, het uitroepen van de staat van oorlog, het genaderecht en de ondertekening van allerhande wetten. Die laatste bevoegdheid zorgde in 1990 voor een minikoningskwestie, toen koning Boudewijn weigerde de abortuswet, die abortus zou legaliseren, te ondertekenen. Als devoot katholiek kon hij de legalisering van abortus niet verenigen met zijn geloofsovertuiging, waardoor zijn taken als monarch in conflict kwamen met zijn geloof als persoon. Toenmalig premier Wilfried Martens knobbelde een spitsvondigheid uit die de wereld rondging: Boudewijn werd één dag ‘in de onmogelijkheid te regeren’ verklaard, iets wat in de

grondwet is voorzien voor situaties als een ernstige ziekte. Van die dag ‘onmogelijkheid te regeren’ maakte de politiek leep gebruik om de abortuswet goed te keuren, waarna Boudewijn opnieuw werd geïnstalleerd alsof er niets was gebeurd. Het was Belgische compromispolitiek ten top. En tegelijk koren op de republikeinse molen.

Naast zijn politieke bevoegdheden heeft de Belgische vorst ook heel wat in de pap te brokken achter de coulissen, waar in België nog altijd veel wordt geregeld. Boudewijn gebruikte naar verluidt zijn invloed om de aanstelling van een homo-seksuele ambassadeur in het pedofielenparadijs Thailand te verhinderen en trachtte slachtoffers van de mensenhandel aan verblijfsvergunningen te helpen. Ook Boudewijns broer en opvolger Albert klust geregeld bij achter de coulissen. Zo zou een subtiele koninklijke bemoeienis hebben bijgedragen tot de verhindering van de overname van de Generale, het aristocratische bolwerk van de traditioneel Franstalige haute finance, door de heidense ABN Amro van boven de Moerdijk.

Wat schuift dat, Koning zijn?

Om zijn taak als vorst naar behoren te vervullen, vangt koning Albert jaarlijks een dotatie – officieel de Civiele Lijst – van een kleine zeven miljoen euro. Daar komen nog voordeeltjes in natura en ‘onkosten’ bij. De rest van het koninklijke gezelschap moet het met een stuk minder zien te rooien, maar vooralsnog zijn er geen leden van het koninklijke huis al schooiend langs vuilnisbakken waargenomen, op jacht naar achtergebleven aardappelschillen. Al was het maar omdat de familie sinds 1831 naar goede Belgische gewoonte een aardig spaarcentje opzij heeft kunnen zetten. Het gezaghebbende fi-

nanciële tijdschrift *Euro Business* raamde de gezamenlijke rijkdom van de Belgische koninklijke familie op zo'n 2,25 miljard euro, wat de Coburgs een vijfde stek in de ranglijst van Europese vorstenhuizen oplevert. Maar dat bedrag was volgens het hof wel wat 'overdreven'. Alles bij elkaar kost de familie Coburg elke Belg een euro'tje per jaar. Daartegenover staat een veelvoud aan dankbaar materiaal voor de roddelpers en de eindejaarsconferenties van humoristen, karrenvrachten leedvermaak voor antiroyalisten en momenten van opperste geluk voor koningsgezinde oude besjes.

Wie zijn de voornaamste actoren ?

Sinds het overlijden van haar echtgenoot Boudewijn in 1993 doolt koningin Fabiola als een Queen Mum door de paleiselijke gangen, zij het dat zij en haar echtgenoot nooit kinderen kregen. De kinderloosheid van het koppel is een van de redenen waarom Boudewijn als 'le roi triste' door het leven ging, en waarschijnlijk ook waarom hij zich zo fel verzette tegen de nochtans door de democratische vertegenwoordigers van zijn volk goedgekeurde abortuslegalisering.

In 1980 schreef de Vlaamse toneel- en romanschrijver Walter van den Broeck *Brief aan Boudewijn*, een boek waarin hij de vorst meenam op tocht door een Vlaanderen dat hem achter de hoge paleismuren van Laken compleet onbekend was, met name het grauwe mijnwerkersbestaan van de Kempen. Toch was de koning niet wereldvreemd. De man was een fervent duivenliefhebber. Kan een vorst dichter bij zijn volk staan?

Na zijn dood werd de introverte Boudewijn opgevolgd door zijn goedlachse broer Albert, die de 'joviale Bourgondiër' wordt genoemd. Albert maakte komaf met het sombere imago dat

de extreem katholieke Boudewijn en Fabiola over de monarchie hadden uitgedragen en smokkelde rock-'n-roll in het koningshuis binnen. Albert rijdt op een Harley Davidson en heeft een bloedmooie vrouw aan zijn zij, wat bij de Vlaming veeleer bewondering dan afgunst afdwingt. Paola Ruffo di Calabria misstond in haar hoogdagen niet tussen andere gekroonde schoonheden als Prinses Grace of Koningin Noor. Haar schoonheid werd in de jaren zestig bezongen door de Belgische versie van Julio Iglesias, Adamo, in de klassieker *La Dolce Paola*. En blijkbaar weet Albert ook ander vrouwelijk schoon te appreciëren. In de jaren negentig lekte uit dat hij een buitenechtelijke dochter had, de kunstenaress Delphine Boël. Tijdens zijn kerstboodschap ging Albert openhartig daarop in en verschaftte hij zijn onderdanen enige opheldering. Hij sprak openlijk over de huwelijksproblemen die hij en Paola hadden gehad maar ook hadden overwonnen. De bevolking accepteerde gelaten en ook de roddelpers blijft netjes over dochter Delphine. Met Paola zelf kreeg Albert drie kinderen: Astrid, Laurent en troonopvolger Filip.

In de Vlaamse pers dringt zich geregeld de vergelijking op tussen Filip en zijn Nederlandse collega-troonopvolger Willem-Alexander. Die laatste wil nog wel eens dingen zeggen die hem achteraf kwalijk worden genomen. De Nederlander die teveel kletst, waar hebben we dat nog gehoord. De Belg Filip zegt niks. Hij zwijgt. Het geeft hem het voordeel van de twijfel: je kunt beter niks zeggen dan iets doms. En die kans zou naar verluidt meer dan reëel zijn.

Toch werd aan de kroonprins in 2002 een eredoctoraat uitgereikt door de Katholieke Universiteit van Leuven, de oudste universiteit der Nederlanden. De uitreiking van dat ere-

doctoraat verliep niet zonder slag of stoot. Het volk morde, vooral het universiteitsvolk. Het morde, omdat Filip niet meteen bekend staat als bolleboos, terwijl de titel 'Doctor', zij het dan 'Honoris Causa', toch wel iets in die richting suggereert. Tijdens de carnavalsstoet in Aalst werd dat eredoctoraat enkele weken later overigens vertaald als 'Domoris Causa'. Daarenboven heeft de Vlaming in 1968 hard gevochten voor de vernederlandsing van de Leuvense universiteit, die nu met dure titels gooide naar een toekomstig vorst die die taal maar zuinig meester is. Maar eerder dan als lof voor Filips onbestaande diensten aan de wetenschap of de maatschappij, was het eredoctoraat er een uit traditie. Omdat zijn vader, grootvader en oom Boudewijn er ook een op zak hadden.

Ook de vergelijking tussen 'het Huwelijk' van beide collegae-troonopvolgers speelde op in de pers. Evenals in Nederland beleefden de Vlaamse persjongens een vette kluit aan het circus errond. Bij de eerste officiële voorstelling van jonkvrouw Mathilde d'Udekem d'Acoz werd een batterij superlatieven van stal gehaald om haar charmes de hoogte in te prijzen. De Mathilde-hype was geboren. Mathilde is een gracieuze dame, met klasse en die subtiele touch van seuterigheid die zeker niet misstaat in België. Voor seksschandalen zoals aan het Britse hof hoeft de Vlaming met Mathilde niet te vrezzen. Maar het pijnpunt werd gevonden in een aloude kwaal van de Belgische dynastie: de kunde of de wil om Nederlands te spreken, toch nog altijd de taal van 60 procent van de bevolking. Extra pijnlijk werd het toen van over de grens de beelden overwaaiden van een Argentijnse die wél het Nederlands onder de knie had gekregen, en er de harten van het volk mee veroverde. Bij haar verlovings met Willem-Alexander onder-

streepte M^axima haar kennis van het Nederlands. Zo corregeerde ze haar verloofde, die over een vroegere uitspraak zei dat die 'stom' was. 'Nee,' zei M^axima, 'dom!' De Vlaamse pers pakte er wat graag mee uit. En ze kregen steun uit academische hoek. René Appel, hoogleraar aan de Amsterdamse universiteit, en Professor Johan Taeldeman van de Rijksuniversiteit van Gent analyseerden in 2001 de Nederlandse taalkennis van de royals. Alleen Albert kreeg met een zeven op tien een degelijk rapport mee naar huis, hoewel ook hij volgens het rapport niet kon verhullen dat hij heel wat liever Frans praat. Kroonprins Filip bracht het er vanaf met een mager vijfje. Vooral zijn beperkte woordenschat nekte hem. Zus Astrid en broer Laurent kregen respectievelijk een vier en een vijf op tien. Mathilde kreeg een drie, waarmee ze consequent de lijn van haar voorgangsters Fabiola (drie) en Paola (vier) doortrekt. Uiteraard zijn die laatste twee van respectievelijk Spaanse en Italiaanse afkomst. Maar gezien de negen op tien die de Argentijnse M^axima Zorreguieta van de heren-professoren kreeg aangemeten, kan dat niet meer als excuus worden aanvaard.

Kussen dan maar. Voor die euro per jaar willen de koningsgezinde *Story*-lezeressen af en toe eens stevig vertederd worden. Bij de balkonscène, die traditioneel op een prinselijk huwelijk volgt, beperkten Filip en Mathilde zich tot een kuis zontje op de wang, terwijl M^axima en Willem-Alexander uitgebreid haaks op de bek gingen. Hierbij aangemoedigd door een spandoek 'kus die kikker, Max'. Of er ook sprake was van een motiverende spandoek is onbekend, maar blijkbaar hield Filip het vuurwerk voor thuis, want het huwelijk wierp in 2001 al zijn eerste vrucht af in de vorm van prinses Elisabeth. De ge-

boorte van de koninklijke spruit zorgde acuut voor een nieuwe stuiptrekking van monarchistische gevoelens. En voor het nodige leedvermaak toen de kersverse vader in zijn allerbeste Nederlands aan de wereld verkondigde ‘het is een echt vrouwtje’.

Filips broer Laurent is het buitenbeentje van het Belgische vorstehuis. Hij heeft eigen – vaak groene – ideeën en durft die ook te uiten. De prins houdt zich bezig met dakloze hondjes en ezeltherapie, is een veelbesproken vrijgezel en scheurt rond in een Ferrari. Kortom: hij is dankbaar voer voor de Vlaamse komieken. Laurent zelf doet er alles aan om te breken met het clichébeeld van onnozele hansworst dat van hem wordt opgehangen, en wil meer zijn dan een ceremoniële lintjesknipper.

Het huwelijk van zijn broer met de goedlachse en sympathieke Mathilde en het daaruit voortkomende prinsesje deed Filips veeleer houderige imago veel goed. Vooralsnog zit dat er voor Laurent niet in. In Laken bij Brussel werd ooit een tennisclub opgericht vanuit de idee dat de Belgische princen er in contact konden komen met adellijke jongedames. En met succes, want Filip en Mathilde leerden er elkaar kennen. Maar voorlopig heeft Laurent er nog niks aan de haak kunnen slaan, en doen over hem de wildste geruchten de ronde. De roddelpers noemde hem als vader van het kind van Wendy Van Wanten, die ooit furore maakte in Jef Rademakers' *Pin Up Club*. Van Wanten staat al een dik decennium met stip genoteerd in de toptien van mooiste vrouwen van Vlaanderen, en de minzame Vlaming gunt Laurent de vermoede escapade wel. Maar of ze de man ook meteen op de troon willen? Nou, nee. Door de afschaffing van de Salische wet begin jaren negentig mag ook een vrouw voortaan staatshoofd worden,

waardoor Laurent zakte op de lijst van kandidaat-troonopvolgers en een gênante situatie werd afgewend.

Is België überhaupt rijp voor een nieuwe generatie gekroonde hoofden? Na de geliefde Albert zal het ongetwijfeld minder worden. Filip komt op zijn toekomstige onderdanen intelligent noch charismatisch over, twee eigenschappen die toch onlosmakelijk met leiderschap, al zij het symbolisch, verbonden zijn. Reken daar dan nog eens de onkunde/onwil bij tot het spreken van de Nederlandse taal. De eerste aasgieren zitten al op vinkenslag.

‘Het kan me niet schelen wie er koning wordt. Koningen moeten toch maar uitvoeren wat de regering beslist. Voor de rest moeten ze zich bezighouden met golfen en bergbeklimmen.’

Gaston Eyskens, Belgisch eerste minister van 1949-50, 1958-61 en 1968-72

De Republiek

‘Dames en heren, de republiek is een evidentie. Gij kunt geen democraat zijn en tegelijkertijd monarchist. De monarchie is immers een instelling die van vroeger dateert, toen democratie nog niet bestond. Inmiddels hebben de verstandigste staten van Europa hun les geleerd. In Frankrijk, Duitsland en Italië hebben ze een president, en geen koning. In het Europa van nu worden koningshuizen steeds meer relictten van een ver verleden; Wat kun je ermee? Schop ze op zolder!’ Aan het woord is Jaap Kruithof, verstandig mens en emeritus hoogleraar moraalfilosofie aan de Rijksuniversiteit van Gent. Sinds 2000 heeft naast Nederland ook Vlaanderen zijn eigen republikeinse clubje, het Vlaams Republikeins Genootschap. ‘Vanaf vandaag stoten wij de kroon voor het hoofd en jagen de

monarchale poppenkast de stuipen op het erfelijk lijf,' stond er stoer op de uitnodiging voor de oprichtingsvergadering te lezen. Tal van heimelijke republikeinen kwamen ervoor vanuit hun schuilplaats gekropen om gezamenlijk het feodale instituut van de monarchie te bespuwen.

Historisch gezien zijn de Vlaamse republikeinen benadeeld tegenover hun Nederlandse geestesverwanten. De Hollandse republikein kan nostalgisch terugdenken aan de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden, die het hoogtepunt uit 's lands geschiedenis vormde. Maar in België was het republikeinse gedachtegoed nooit een succes. Aan het eind van de negentiende eeuw waren er wel wat linkse sujetten op het idee gekomen dat de sociale hiërarchie een foute zaak was en de koning als hoofd van die hiërarchie dus ook. Maar toen na de eerste wereldoorlog de socialisten in de regering mochten, maakten ze mee deel uit van die sociale hiërarchie en kon die dus weer wel.

Na de Tweede Wereldoorlog werden de republikeinse ideeën opnieuw afgestoft en opgeblonken. Tijdens de oorlog had koning Leopold III zich dubieus gedragen tegenover 'den Duts' en vooral tegenover Hitler, met wie hij zich persoonlijk had onderhouden. Het leidde tot de Koningskwestie, met als inzet de vraag of de vorst aan kon blijven. De Koningskwestie is een van de zwartste bladzijden uit de geschiedenis van het Belgische koninkrijk. De betwiste vorst werd een splijtzwam tussen Vlamingen en Walen. Die laatsten namen het hem ook nog eens kwalijk dat hij in 1941 was hertrouwd met de eenvoudige Vlaamse Lilian Baels. Maar nadat Leopold zich een tijdje had gedrukt en in 1951 troonsafstand deed ten voordele van zijn zoon Boudewijn, was de monarchie wederom dik in orde.

In 1951 zorgde communistenleider Julien Lahaut nog voor

een republikeinse stuiptrekking. De man keelde tijdens Boudewijns eedaflegging luid 'leve de republiek!' Hij werd vermoord en een martelaar. Tijdens de eedaflegging van Boudewijns troonopvolger Albert II haalde voormalig beursgoeroe en Formule 1-renstaluitbater Jean Pierre Van Rossem hetzelfde grapje uit, maar ook dat zette niet veel zoden aan de dijk: Van Rossem belandde wegens gesjoemel in de cel, en het republikeinse gedachtegoed wederom onder de mottenballen.

Zo nu en dan preekt een Vlaamsgezinde *politieker* eens tegen de monarchie, die verder vrolijk blijft voortbestaan als een aanvaard anachronisme. En dat voor een prijsje waarvoor VTM of de VRT onmogelijk een betere soap kunnen draaien. Bovendien zit het republikeinse gedachtegoed in de volksgeest een beetje in het vieze hoekje van anarchisten, communisten, Van Rossem en het Vlaams Blok. De republikeinse kwestie ligt in Vlaanderen een stuk gevoeliger dan in Nederland. Niet omdat de Vlamingen zo hoog oplopen met het Belgische koningshuis. Maar het koningshuis is nauw verbonden met de hekele communautaire kwestie. Het staat symbool voor de eenheid van België.

België

‘Eendracht maakt macht’ (*L’Union fait la force*) is de ietwat wrange wapenspreuk van een land dat politiek en cultureel in Vlaanderen en Wallonië is verdeeld. De Belgische staat is niet meteen het meest geslaagde artefact en werd in 1830 door de Europese mogendheden geknutseld uit van de Hollanders bevrijde Vlamingen en Walen. Maar een perfecte symbiose tussen beide is het nooit geworden, en zal het ook wel nooit zijn.

Sinds 1830 werden de Vlamingen letterlijk en figuurlijk ‘gebelgd’ – iemand ‘belgen’ betekent volgens Van Dale ‘iemand toornig maken’. In de negentiende eeuw kon de Franstalige overheersing over de Vlaamse *boerkes* zich mede met de steun van de katholieke Kerk en het Franstalige koningshuis handhaven. Maar in de helse ellende van de loopgraven tussen Diksmuide en Nieuwpoort barstte de etterbuil open. Tachtig procent Vlaamse jongens werd er de dood in gecommandeerd door de 20 procent Franstalige bovenlaag, een cynische samenvatting van de harde Belgische realiteit van dat moment. Na de oorlog volgden bittere confrontaties, zoals de strijd om Leuven Vlaams (de vernederlandsing van de universiteit van Leuven) en de executie van de Vlaams-nationalistische collaborateur August Borms na de Tweede Wereldoorlog. Borms was twee wereldoorlogen lang behoorlijk fout geweest. In zijn idealistische strijd voor de Vlaamse zaak had hij voor de Duitsers geopteerd, in de hoop op een onafhankelijk Vlaanderen. Zijn collaboratie leverde hem in 1919 de doodstraf op, die genadig werd omgezet in levenslang. Na negen jaar cel verkoos de Antwerpse kiezer hem tot Kamerlid – een functie die hij als gevangene niet kon opnemen – en een jaar later kwam hij

vrij. Na de Tweede Wereldoorlog wachtte hem enkel de kogel. In 1946 werd Borms, twee dagen voor zijn 68ste verjaardag en op krukken, voor het executiepeleton geleid, waar hij tegen zijn medegevangenen zei ‘Makkers, mooi weer vandaag om voor Vlaanderen te sterven.’

De executie van een kreupele landverrader maakt het onverwerkte drama van de vele ‘foute’ Vlamingen er alleen maar groter op. Terwijl de oorlog nasmeulde, nam de jacht op collaborateurs vaak de vorm van een heksenjacht op flaminganten aan. De roep om amnestie voor hen hangt nog steeds als een donker deken boven Vlaanderen.

‘Het Vlaamse volk was het gehoorzamende, het Waalse het gebiedende volk in België

Schrijver Gerard Walschap

Het communautaire lappendeken

De Vlaamse emancipatiedrang leidde intussen tot vier staatsvormingen, die van België een federaal lappendeken van drie gewesten (het Vlaams, het Waals en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest) en drie gemeenschappen (de Vlaamse, de Franse en de Duitstalige) maakten. Een staatkundig zootje dat opgeteld zes regeringen met een zestigtal ministers, een rist parlementen met zo’n vijfhonderd parlamentsleden en elvendertig begrotingen telt. Alles samen vormen ze een nest waarin de kat haar jongen niet meer terugvindt, en waarin efficiënte communicatie en wederzijds begrip vaak ver te zoeken zijn.

Zo wordt er al decennia lang gekibbeld over wie er bevoegd voor wat mag zijn. Er kan al weer heel wat veranderd zijn, maar momenteel liggen de kaarten ongeveer als volgt: de federale (Belgische) regering is bevoegd voor justitie, defensie, sociale

zekerheid en buitenlandse politiek, terwijl de Vlaamse regering haar zeg doet over onderwijs, leefmilieu, openbare werken, economie, gezondheidszorg, ruimtelijke ordening, buitenlandse handel en wetenschappelijk onderzoek. Uiteraard overlappen die materies elkaar voortdurend, waarna de communautaire poppenkast kan beginnen. Het gekibbel dat volgt, ontlokt ook een Babylonische spraakverwarring, want in de Belgische regering zit ongestoord een aantal gezagvoerders die het Nederlands, de taal van 60 procent van de bevolking, niet meester is. *Ambiance!*

De Vlaamse leeuw en de Waalse haan staan niet alleen in de politieke arena tegenover elkaar. De moeilijke staatkundige situatie is doorgedrongen in zowat alle geledingen van de samenleving. Zo moest vroeger tegenover een investering in Vlaanderen een even grote uitgave in Wallonië staan en vice versa. Dat die investering misschien compleet zinloos was, deed niet terzake. Het was het principe dat telde. Aan de kust brak in de toeristisch sector ooit de boeiende discussie los of het de 'Belgische' of de 'Vlaamse' kust is. Het bleef gelukkig bij wat kinderachtig gekibbel onder naar stemmen schooiende politici. Maar helemaal aan de andere kant van het land zit het er wel geregeld bovenhands op. In de Voerstreek bijvoorbeeld, een Vlaamse enclave op Franstalig grondgebied, die bij de vastlegging van de taalgrens in 1962 werd overgeheveld van de Franstalige provincie Luik naar de Nederlandstalige provincie Limburg, en dat in ruil voor de toewijzing van het West-Vlaamse Komen-Moeskroen bij Wallonië. Ideaal voer voor menigverschillen tussen Vlamingen en Walen, die ten top worden gedreven door de Waals-nationalistische agitator José Happart. Zijn ambities burgemeester van Voeren te worden,

werden gefnuikt door zijn eigen onwil Nederlands te spreken – en dat terwijl Voeren een Vlaamse gemeente is. De gemoeieren liepen op gegeven moment zo hoog op dat in Amerikaanse kranten te lezen viel dat er in België – *'that's somewhere in Europe'* – een soort burgeroorlog aan de gang was. *Ambiance bis!*

Wanneer het communautaire spook kettinggrammelend door de gangen van de Belgische politiek doolt, ontziet het niets, ook niet de sport. Tijdens het jaarlijkse 'Gala van de Gouden Schoen' verkiest de pers de beste voetballer in de Belgische competitie, waarbij de Vlaamse journalisten traditioneel Vlaams stemmen, hun Waalse collega's Waals. Goed kunnen voetballen is uiteraard doorslaggevend, zolang je uit het juiste landsgedeelte komt. En als bij het toewijzen van de tickets voor de Olympische Spelen een Vlaamse atleet wordt geselecteerd, eisen de Waalse sportbobo's stante pede dat bij wijze van 'rechtvaardige verdeling' een of andere Waalse atleet ook mee mag. Dat die atleet misschien een gebochelde dwerg met een horrelvoet is, doet niet terzake, een 'rechtvaardige verdeling' gebiedt dat er ook een Waal wordt afgevaardigd. Werden in het klassieke Griekenland zelfs oorlogen stilgezet om de Olympische Spelen te vieren, dan ontsnapt in België de hoogmis van de sport zelfs niet aan een taaloorlogje.

De Belgische sportwereld heeft één iets dat de Olympische Spelen overstijgt: Eddy Merckx, zonder discussie de grootste Belgische sportman ooit. Dat kan relatief makkelijk door beide taalgroepen worden erkend. Merckx is een kind van de tweetaligheid en verenigt in zich een Vlaamse vader en een opvoeding in het Franstalige onderwijs. Maar toen hij in 1967 trouwde en als jawoord tweemaal '*oui*' antwoordde in plaats

van een keer 'oui' en een keer 'ja', viel het Vlaamse landsge-
deelte over hem. En dat terwijl de brave man alleen maar wou
trouwen. Wijzer geworden noemde Merckx zijn kinderen Axel
en Sabrina, twee neutrale namen die in beide landsgedeeltes
wel kunnen. Een mooi Belgisch compromis.

De communicatiestoornis tussen beide taalgroepen komt het
pijnlijkst aan de oppervlakte, wanneer er doden vallen. Een
treinongeluk in het Waalse Pécrot in 2001 had simpel kunnen
worden vermeden, hadden de medewerkers van de NMBS, de
Nationale Maatschappij der Buurtspoorwegen, dezelfde taal
gesproken. Of hadden willen spreken. Toen een treinbestuur-
der een rood licht negeerde, probeerde een Franstalige sein-
gever zijn Nederlandstalige collega in Leuven aan het ver-
stand te brengen dat hij de stroomtoevoer van de trein moest
stopzetten. De reactie van de Vlaming tegen de Waal: 'Da ver-
staan ik nie man.' Het treinongeluk bij Pécrot eiste acht men-
senlevens. Het zijn de schaarse momenten waarop je heel
eventjes een bloedhekel aan België hebt.

'Laten we scheiden.'

Lionel Vandenbergh, voorzitter IJzerbedevaartscomité

Brussel: Vlaamse trots en schande

Ergens temidden van de loopgraven aan het taalfront ligt
Brussel, de hoofdstad van Europa, van België, van Vlaanderen
en van de communautaire chaos. Toen boven de politieke te-
kentafel de federale staat België werd uitgedokterd, moest er
voor de negentien 'tweetalige' gemeenten van het arrondisse-
ment Brussel een speciale oplossing worden bedacht. En alsof
het allemaal nog niet moeilijk genoeg was, kreeg de twistap-

pel Brussel een eigen statuut aangemeten. De bijna één mil-
joen Brusselaars wonen samen in het 'Hoofdstedelijk Gewest',
met een eigen regering en een eigen raad die wederom voor
bepaalde materies bevoegd is en voor anderen weer niet. Zo
is Brussel geen volwaardige deelstaat, zoals Vlaanderen dat is.
Het Gewest is bevoegd voor milieu, verkeer en infrastructuur,
maar weer niet voor cultuur of welzijn. Daarvoor moeten de
Brusselaars, afhankelijk van het taaltje dat ze spreken, aan-
kloppen bij de Vlaamse of Franse Gemeenschap. Volgt u nog?

De communautaire strijd rond Brussel woedt het hevigst
in de Vlaamse rand, waar zes 'tweetalige' faciliteitengemeen-
ten het communautaire klimaat verzieken. De zes 'strijdge-
meenten' zijn van origine Vlaams en liggen ook op het Vlaam-
se grondgebied. Maar door de inwijking van steeds meer
Franstaligen verfransten ze, waarna de ontheemde Vlaamse
inwoners wegtrokken en de gemeenten nog meer verfransten.
Nu worden die gemeenten verondersteld openbare facilitei-
ten aan te bieden in de beide talen. Nederlands of Frans spre-
ken is in de zes faciliteitengemeenten geen kwestie van taal-
vrijheid, maar van een kamp kiezen. En dat is vooral sneu voor
de middenstand, voor wie een kamp kiezen commercieel niet
interessant is. Dus zijn alle etalages tweetalig: die van de apo-
theker, die van de groenteboer, en ook die van de lokale boek-
handel. Dat die boekhandel misschien alleen Franstalige boe-
ken verkoopt, doet er niet toe, boven de deur hangt een
uithangbord met *Librairie - Boekhandel*. De dierenarts op het
marktplein heeft een creatieve oplossing gevonden. Op zijn
bordje staat simpelweg 'Medicus Veterinarius' te lezen. Vooral
niemand tegen de borst stoten, het Belgische compromis in
de (veeartsen)praktijk gebracht.

Maar de Vlaming wil ook vechten voor 'zijn' Brussel. Om de tanden van de Vlaamse Leeuw te laten zien en aan te geven dat ze de stad niet laten schieten, bombardeerde de Vlaamse regering het overwegend Franssprekende Brussel tot hoofdstad. En om die claim symbolisch te ondersteunen, organiseren de Vlamingen jaarlijks De Gordel, een zondag waarop Vlaamsgezinden het rijwiel bestijgen en symbolisch een toertje rond het Brusselse rijden. Franstalige Brusselaars lopen daar niet warm voor en strooien die dag gul met punaises. *Ambiance tris!*

'Spreek overal beschaafd surtout in Brussel.'

Schrijver Louis Verbeek

De politiek

De moeilijke staatkundige situatie maakt ook van de politiek een zootje. Voor zover de Belgische politici daar die staatkundige situatie voor nodig hebben. Neem bijvoorbeeld de verbondenheid van de Belgische politicus aan een bepaalde partij. Olijk van strekking naar strekking heen en weer hopen de politici maken van de Belgische en Vlaamse politiek een doldwaze Vaudeville. Als er iemand ook maar een scheet moet laten, wordt er een wilde stoelendans opgevoerd, waarbij principes en beloftes als tafels en stoelen opzij worden geschoven om de dansende politici als een emmertje gladde palingen door elkaar te kunnen laten glijden. En wie tijdens die Kafkaïaanse compromissenklucht even nergens een zitje kan bemachtigen, die sticht doodleuk een nieuwe partij. En omdat je nooit weet wat je volgende partij is, moet je er nooit te enthousiast invliegen om de standpunten van je kiezer te verdedigen. Wat weer leidt tot halfslachtige compromissen die het bestuur hebben laten verworden tot wat het is: een zootje.

Maar juicht allen, want dat politieke kluchtspel is voortaan live te bewonderen op de nationale televisie. Camera's werden in parlement en senaat geïnstalleerd om letterlijk en figuurlijk over de schouders van de *politiekers* mee te kijken. In de tijden van Big Brother zal de Vlaamse kiezer via de kabel thuis zijn favoriete politicus rustig van een dutje kunnen zien genieten, een krantje lezen of schalks een neuskeuteltje opvissen. Dat wordt dus smullen, en niet alleen voor de politicus in kwestie. De live uitzendingen van het politieke schouwspel moeten de democratie een handje toesteken, door

de burger opnieuw inzicht en vertrouwen te geven in de politiek. En dat is nodig, want naast de versplintering en de moeilijke staatkundige structuur is misschien wel het grootste probleem van de politiek haar imago bij de bevolking. Een imago dat besmeurd raakte door een overdosis onfrisse zaakjes.

'De politiek is corrupt.'

69,9 procent van de Vlaamse jongeren in Humo's Grote Jongeren-enquête, 2000

De zaakjes

België heeft de jongste decennia internationaal een torenhoge schandaalreputatie opgebouwd. Van de zaak-Dutroux tot de dioxinecrisis, van de Milieubox-affaire tot de corrupte boekhouding van het spraaktechnologiebedrijf Lernout & Hauspie, van het hormonendossier rond de vermoorde veearts Karel Van Noppen tot de illegale partijfinancieringen: de scandalitis vierde hoogtij in België. En meer dan eens bleken politiek en fraude onlosmakelijk met elkaar verbonden te zijn. Het vermaledijde huwelijk dat beiden aan elkaar koppelt, werd bezegeld en wordt nog dagelijks geconsumeerd achter de schimmige maskerade van de staatsstructuur, waar de werkelijke machtscentra van het land de scepter zwaaien. De machinerieën waarmee ze het land besturen, beantwoorden aan andere wetten dan de grondwet. En dienen voor het gewone volk verborgen te blijven.

Julien Lahaut, de communistenleider die tijdens de kroning van Boudewijn in 1950 'leve de republiek' riep en dat bekocht met zijn leven, zou zijn vermoord door een extreem-rechts clubje van koningsgezinde edelen, militairen en leden van Opus Dei. De dader werd nooit gepakt. Evenmin als de Bende

van Nijvel, de moorddadige gangsterbende die in de jaren tachtig het land terroriseerde met dertien bloedige overvallen, waarbij in totaal 34 doden vielen. Volgens een van de populairste denksproten zouden de bendeleden zijn gerekruteerd in kringen van extreem-rechtse rijkswachters met als doel de staat te destabiliseren en zo een klimaat te scheppen rijp voor een staatsgreep. Het onderzoek naar de Bende van Nijvel zou zijn gekelderd, toen er te veel politieke connecties aan het daglicht werden blootgesteld.

Paul Vanden Boeynants, ooit minister van Defensie en premier, wordt gekoppeld aan een rijkgevuuld curriculum vitae van onwelriekende zaakjes, gaande van grondspeculatie, omkoping, drugsmokkel, aandelenwendel en meer van dat fraais. In 1989 werd hij ontvoerd door de bende van playboy-crimineel Patrick Haemers. Het gerucht gaat dat Vanden Boeynants die ontvoering zelf orkestreerde. De waarheid zal misschien nooit boven komen. Patrick Haemers pleegde in 1993 in zijn cel zelfmoord.

In 1991 werd in Luik, het Palermo aan de Maas, minister van Staat André Cools doodgeschoten. Vele sporen leidden naar PS-minister Alain van der Biest, die met aandelen had geknoeid. Te veel sporen. Onderzoeksrechter Jean-Marc Connerotte werd van de zaak gehaald, zijn opvolgster mocht van haar baas het meest waarschijnlijke onderzoeksspoor niet verder onderzoeken. Of de ware toedracht van de moord op Cools ooit het licht zal zien, is zeer twijfelachtig. Van der Biest pleegde zelfmoord op 17 maart 2002.

Maar een van de meest explosieve en smeuïge dossiers in de rijke Belgische schandaalgeschiedenis blijft dat van 'de Roze Balletten'. In 1981 kwam het weekblad *Pour* met een verhaal over seksorgies waar cocaïne werd gesnoven en minder-

jarigen werden verkracht. Een fijne selectie van Belgische *captains of industry*, mensen uit de haute finance, hooggeplaatste politici (waaronder Paul Vanden Boeynants) en een lid van het Belgische koningshuis zouden bij de feestjes aanwezig zijn geweest. De hoerenmadam die de feestjes organiseerde, werd het hand boven het hoofd gehouden door topfiguren uit politieke, gerechtelijke en industriële kringen. In 1983 zouden tijdens de aanslagen van de Bende van Nijvel toevallig een topbankier die hierover verklaringen had afgelegd en twee seksclubuitbaters in wiens etablissementen de orgies plaatsvonden, zijn vermoord.

De duizend-en-een onopgeloste affaires en hun politieke liaisons, het gesjacher achter de schermen van de staatsstructuur, de extreem-rechtse connecties die er als een rode draad doorheen lopen, het smaakt naar een politieke thriller van John Grisham. Maar helaas. Misschien moet de dieperliggende oorzaak van die politieke fraude en misdadige affaires wel worden gezocht in het feit dat België zovele jaren door anderen is bestuurd, waardoor burgerlijke ontrouw aan het centrale gezag en aan de wet ingeburgerd raakte. Belastingen ontduiken en te snel rijden zijn verworpen tot nationale hobby's in plaats van zonden tegen de regels. Zo ook fraude en favoritisme. De meritocratie moet het op zovele niveaus afleggen tegen de kruiwagen, nog altijd het snelste vervoersmiddel in het land waar kennissen belangrijker zijn dan kennis.

Volgens het adagio krijgt elk volk de leiders die het verdient. Het nonconformisme aan regels dat bij de Belgische bevolking leeft, is tot diep in de fundamenten van de politiek doorgesijpeld.

'Als ik spreek, dan valt de regering.'

Jean-Pierre Van Rossem

Boete- en biechtcultuur

Maar het stinkt uiteraard ook geregeld in de Nederlandse politiek. Het grote verschil zit in het omgaan met de begane zonden. Nederland heeft een typische boetecultuur: wie politiek verantwoordelijk is en zich laat betrappen op een slipperje – vooral tegen de goegemeente – wordt bloeddorstig verscheurd en tot op het bot afgekloven. Zijn restjes mogen rotten in de zon, maar zeker nooit meer aan politiek doen. Fout is fout, principe is principe. De Vlaming neemt het niet zo nauw. In het land waar belastingontduiking een nationale hobby is, wordt een beetje frauderen gewoon als 'menselijk' gezien. En dat wil toch iedereen, dat zijn leiders menselijk zijn? Politici die Dutroux laten ontsnappen (Toback en Vande Lanotte), het in hun hoofd halen om 50 miljoen frank Agusta-smeegeld in de fik steken (Frank Vandenbroucke) of niet discreet genoeg hun echtgenote bedriegen (te veel om op te noemen) worden 'even definitief' uit de politiek getrapt. Want als er stront aan de knikker zit, moeten er koppen rollen, het volk wil bloed zien. Maar na een publieke biecht en een minimale ontluizingsperiode, afhankelijk van de aard van de misstap, wordt de *politieker* steevast via een achterpoortje de politieke arena weer binnengeleid. De zonden zijn vergeven en vergeten, de misstappen worden met de mantel der liefde bedekt, en meer dan eens is de zondaar na zijn comback nog populairder dan voorheen.

Het beste voorbeeld is de Socialistische Partij na de Agusta-affaire. Bij de aankoop van helikopters waren de filantrope Italiaanse helikopterfabrikanten zo goed geweest 50 miljoen

frank aan de socialistische partijkas te doneren. Helaas werd die gulheid begrepen als omkoping. De socialist Willy Claes moest aftreden als opperhoofd van de NAVO, na Dutroux opnieuw fijne internationale reclame voor België. Het gevolg? De zwaar besmette Socialistische Partij behaalde bij de eerstvolgende verkiezingen een klinkende overwinning en de pianist Willy Claes is momenteel bij de Vlaamse bevolking geliefder dan ooit.

Nieuwe Politieke Cultuur (NPC)

De overdosis onfrisse zaakjes die de Belgische politiek zwart hebben gekleurd, de vele explosieve doofpotten en vooral het onvermogen van de politiek om daarmee af te rekenen, deden alom de roep oplaaien voor een nieuwe politieke cultuur. Nadat de zaak-Dutroux ontplofte in het nieuws, bleef het volk geslagen achter. Slechts beschaving stond de enige denkbare straf voor het duivelse gezicht van het kwaad Marc Dutroux in de weg: lynchen. Dus zochten 300.000 Vlamingen én Walen – een gezamenlijke vijand maakt vrienden – een uitlaatklep voor hun woede, angst en bitterheid in de Witte Marsen. Het volk schreeuwde tijdens de marsen om gerechtigheid.

Is 'gerecht' in Vlaanderen een geliefde term in de culinaire betekenis van het woord, de justitiële betekenis is dat allerminst. Het vertrouwen in de Belgische justitie en politie is geheel verdwenen. Het onderzoek naar Dutroux zou worden gedwarsboomd, en dat was jammer genoeg niets nieuws. En al verschijnt Dutroux ooit voor de rechter, dan is dat een rechter wiens benoeming door een of andere politieke partij is geregeld. En juist de politiek wordt verweten dat het onderzoek zou worden gedwarsboomd.

'Te veel is *trop* en *trop* is te veel,' kan men ietwat cynisch

Paul Vanden Boeynants citeren. De burger wilde een nieuwe politieke cultuur en kreeg van de politici 'de Nieuwe Politieke Cultuur' voorgeschoteld. *Politiekers* alom verdrongen zich voor de camera's om met een dun streepje kwijl op de kin de komst van de NPC te bejubelen, en uiteraard hun roemrijke bijdrage eraan. De NPC was de Messias die het land voor het vagevuur van de gecorrumpeerde oude politieke cultuur moest behoeden, en hand in hand verzamelden 's lands politici zich rond de heiland om zijn lof te bezingen. Maar wat is die Nieuwe Politieke Cultuur? Joost, of in casu Jefke, mag het weten.

Economie

In zijn glorieperiode was Vlaanderen het economische krachtcentrum van de wereld. Steden als Antwerpen, Brugge, Ieper en Gent floreerden dankzij een combinatie van Vlaamse ijver, een centrale ligging in Europa en koopmanschap. De welvaart van toen valt nog steeds te proeven in de kathedralen, belforten en patriciërswooningen van de Vlaamse cultuursteden. De klad kwam in de Vlaamse welvaart met de reformatie. Die leidde tot – actie is reactie – de contrareformatie, waarmee keizer Karel en zijn zoontje Filips II de absolute macht van de kerk en de Habsburgse adel wilden consolideren. Vooral bij de man in de straat maakten de heertjes met hun inquisitie weinig vrienden, en toen in 1540 Karel nieuwe belastingen uitschreef om nog wat meer oorlog te kunnen voeren, was het hek van de dam. De Gentenaars zagen de nieuwe belastingen niet zitten, weigerden ze te betalen en kwamen in opstand. Dat zag keizer Karel op zijn beurt niet zitten, en vijftig hoogwaardheidsbekleders moesten in rouwgewaden en blootvoets de keizer tegemoet treden met een strop om de hals. Bij negentien van hen werd de strop ook daadwerkelijk gebruikt.

De onvriendelijkheden beperkten zich niet tot Gent. In 1566 bezocht de beeldenstorm tijdens zijn toernee door de Nederlanden Antwerpen, de welvarendste handelsstad van dat moment. In 1585 viel de Sinjorenstad in handen van de Spanjaarden en werd Vlaanderen van de noordelijke Nederlanden gescheiden. De rijke Antwerpse burgerij pakte haar biezen én haar rijkdom en verhuisde naar Amsterdam, dat dankzij hen welvarend en machtig werd. Wat achterbleef, was een leeggezogen Antwerpen onder Spaans juk, dat door die ver-

draaide Hollanders werd genekt, die de Scheldemonding en zo de stad afsneden van de zee, de handel en zijn inkomen. Het was gedaan met de overdadige Vlaamse welvaart.

Na het schisma tussen noord en zuid werd Vlaanderen voor enkele eeuwen de wisselmunt op het schaakbord van de Spaanse, Oostenrijkse en Franse machthebbers, die zich kwamen laten aan de weldadige bronnen van de Vlaamse nijver. Toen in 1815 de Nederlanden door het Congres van Wenen opnieuw werden herenigd, had de tand des tijds zijn vernietigende werking gedaan en zat een tweede huwelijk er niet meer in. Het wet was van de Vlaamse ketel, terwijl Nederland als multinational uit zijn gouden eeuw was gekomen. De steeds meer verfransende Belgische burgerij zag het niet zitten om de tweede viool te spelen in een soort Benelux-avant-la-lettre. De Hollanders waren voor hen de zoveelste bezetters, die er ook uit moesten.

En zo geschiedde. Op 25 augustus 1830 werd in de Muntshouwburch in Brussel *De Stomme van Portici* gespeeld. De geïmagineerde in de zaal raakten verhit en de burgerij ging de straat op om er ‘*Vive la Liberté*’ te scanderen. Het vuur was aan de lont, en snel mondde de opruiende taal uit in de Belgische Omwenteling. Voor het eerst in de geschiedenis was een eigen staatkundige en economische onafhankelijkheid geboren. In dat onafhankelijke België waren in het begin vooral de Walen staatkundig onafhankelijk, en de Vlamingen economisch afhankelijk. Het rijke en geïndustrialiseerde Wallonië kon de Vlaamse keuterboerkes zijn wil en taal opleggen. Veel van de diepgewortelde anti-Belgische frustraties dateren uit die tijd.

Maar de kansen keerden, en gaandeweg verwierf Vlaanderen niet alleen zijn eigen taal, maar ook zijn eigen, krachtige economische motor. Een economische motor die vandaag de dag loopt op een florerend huwelijk van hard werken en in-

tellectueel kapitaal. De pakweg 70.000 jongeren die jaarlijks op de Vlaamse arbeidsmarkt worden gegooid, zijn steeds beter opgeleid, en ruim een kwart van de actieve bevolking heeft een diploma van een universiteit of hogeschool op zak. Dat kennispotentieel van een hoogeschoolde en meertalige bevolking, een prima uitgebouwde dienstensector, een relatief rustig sociaal klimaat, vier zeehavens, een centrale ligging in de Europese markt en vooral de 'goesting' om de handjes te laten wapperen, hebben Vlaanderen uit de negentiende-eeuwse klei getrokken en er een welvarend stukje aardkloot van gebrouwen. Volgens een studie van de Verenigde Naties in 2001 is België het rijkste land ter wereld na Noorwegen, Australië, Canada en Zweden. Criteria die in het onderzoek werden gehanteerd, zijn pure rijkdom, gemiddelde levensverwachting, opleiding en kwaliteit van de gezondheidszorg. Zonder de virtueel failliete Waalse economie zou Vlaanderen individueel ongetwijfeld nog hoger scoren.

'Waar de purperen hei bloeit

En het geld in het zwart vloeit

Raymond Van Het Groenewoud in *Vlaanderen Boven*

Infrastructuur en verkeer

Weliswaar zijn de Belgen per capita het op vier na rijkste volk ter wereld, de staat is dat allerm minst. Een van de pijnlijke gevolgen van de financiële krater die sinds de jaren tachtig de Belgische staatskas moet voorstellen, is het wegennet. Internationale vrachtwagenchauffeurs noemen België wel eens 'dat stuk slechte weg tussen Nederland en Frankrijk'. Maar gelukkig wél verlicht, zodat je ook 's nachts de gaten in het asfalt kunt bewonderen.

Veel erger is wat de Belg op die wegen uitspookt. De verkeersborden die er de in voege zijnde snelheidsbeperkingen aangeven, fungeren veelal louter decoratief. De racecircuits van Zolder en Franchorchamps zijn er voor de F1-piloten, de rest van België is voor de burger. Ook met de verkeerswet moet je nooit te principieel omspringen, en dus duwt de Belg de gaspedaal graag wat dieper in dan toegelaten. Desondanks werden in België in 2001 slechts 317.488 snelheidsovertreders gevat, tegenover vijf miljoen in Nederland. Van hoeveel geflitste snelheidsduivels het filmrolletje of het hele dossier miraculeus verdween, bestaan er geen statistieken. En er zijn nog andere uitwegen. Prins Laurent werd in 2000 geflitst tegen een snelheid van 137 km per uur waar hij 70 km per uur mocht rijden. De politie seponeerde de boete. Hij kreeg wel een boze brief van eerste-minister Guy Verhofstadt. Een dag later lekte uit dat ook die was betrapt aan veel te hoge snelheid...

Het verkeersprobleem wordt door de verschillende regeringen als een hete aardappel doorgespeeld. Met een sexy jongedame en de slogan 'Snel rijden is zo dom als snel vrijen' probeerde ooit een van die regeringen de burger aan het verstand te brengen een minder zware voet te hanteren. 'Sneller rijden, langer vrijen!' riposteerde de Vlaming gevat, waarna hij blijgemutst de gaspedaal nog dieper in het chassis begroef. In het welgestelde Vlaanderen is het niet ongewoon dat een *fijs à papa* voor zijn achttiende verjaardag een BMW of een VW Golf 'onder zijn gat geschoven krijgt'. Waarmee hij vervolgens in het weekend de Vlaamse wegen nog onveiliger kan maken. Dokter Luc Beaucourt, een BV-dokter van de spoeddienst van het Universitaire Ziekenhuis van Antwerpen, trekt al jarenlang op kruistocht tegen de weekendse verkeersellende. Samen met enkele politieke spitsbroeders staat hij aan de wieg

van WODCA: Weekend Ongevallen Door Controle Aanpakken. Maar de WODCA-politiecontroles bereiken meer resultaat in de media dan op de weg. Om een cultuur te veranderen is iets meer nodig.

De economische voorspoed kent dus ook zijn keerzijde. België heeft een van de dichtste verkeersnetten ter wereld, waarop in 2001 5,742 miljoen auto's rondscheurden. De trieste balans: 1.500 verkeersdoden per jaar, 14,7 per 100.000 inwoners. Ongeveer het dubbele van Nederland. Wie temidden van die heksenketel met de fiets op pad wil, is ofwel geschift ofwel een Hollander. De Vlaming verkiest boven alles de auto, waarin hij volgens de statistieken meer dan 10 procent van zijn inkomen steekt. Nee, fietsen is leuk, maar dan wel op televisie, tijdens de Ronde Van Vlaanderen.

Wie in Nederland rondfietst waar het niet mag, zal tegen tientallen bemoeizuchtige en belerende 'domineevingertjes' aanrijden. 'Je mag hier niet fietsen, hoor!' Terwijl de Vlaming veeleer vindt: 'je moet maar doen waar je zin in hebt'. Wie in Nederland harder dan 120 km per uur wil rijden, zal snel worden gestopt door iemand die op de linkerrijstrook letterlijk en figuurlijk dwars gaat zitten. 'Je mag hier niet harder dan 120 en je blijft dus maar lekker achter me rijden.' Een Vlaming gunt ook in zijn 52.000 kilometer lange verkeersjungle iedereen het recht de wet te overtreden, en gaat beleefd opzij. Leven en laten leven. De regels overtreden en ze laten overtreden.

'Het is feest als Bob rijdt.'

Vlaamse reclamecampagne tegen rijden onder invloed. Bob is inmiddels met succes naar Europa geëxporteerd.

Sabena

Een van de klassiekers in het patrimonium van de nationale trots was tot einde 2001 Sabena. De Société Anonyme Belge d'Exploitation de la Navigation Aérienne was in 1923 samen met KLM een van de eerste luchtvaartmaatschappijen in Europa. Ze doet vooral de oudere generatie mijmeren over de koloniale bestemmingen die ze kenden van de verhalen van nonkel-pater. De jongere generatie kende vooral de trieste doodstrijd van een eeuwig verlieslatend bedrijf. De reutelende laatste levensadem, waarin de sabeniens de regering ervan beschuldigden het bedrijf kapot te hebben laten gaan, terwijl die de hete aardappel laconiek doorschoof naar de vorige regeringen en naïevelingen naar de WTC-crash van 11 september 2001 als de definitieve doodsklap wezen. En waarin mensen met gezond verstand zich simpelweg verzoenden met het feit dat het bedrijf van binnenuit kapot was gegaan: van onderuit kapotgestaakt, van bovenuit mismeesterd door wonderdokters die het bedrijf moesten redden maar het verder in de soep draaiden of leegmolken. En dan was er natuurlijk het imago.

Image is everything, ook in de luchtvaartindustrie. Wie ooit het geluk heeft geproefd om met Singapore Airlines te vliegen, weet er alles van. De staat Singapore heeft niet alleen het meeste inwoners per vierkante kilometer, maar ook het meeste mooie vrouwen. En de *crème de la crème* van hen wordt aangeworven door de nationale luchtvaartmaatschappij, die wereldwijd faam heeft gemaakt met de terechte slogan 'Singapore girl, you're a great way to fly.' Bloedmooie Aziatische schoonheden, verpakt in stijlvolle kimono's, ontwapende charme en een eeuwige glimlach. Enerzijds zo zinnelijk en onbespoten fris, anderzijds onweerstaanbaar prikkelend en sensueel. Nee, niet om vuile gedachten bij te krijgen, maar om op

afstand van te genieten en je een vlucht lang de koning te rijk te voelen. En jawel hoor, stewardessen van Singapore Airlines glimlachen ook maar omdat ze ervoor worden betaald. Maar het staat hen.

Hoe anders was het ooit bij Sabena. Tussen alle denkbare reishorror was een vlucht met de nationale luchtvaartmaatschappij een trieste exponent. Een drankje viel slechts na een diepe zucht van de stewardess (in plat Vlaams: *zweefteeft*) te krijgen, de manier van opdienen had vaak iets van de warme service in de gaarkeuken van een Russisch strafkamp. Al te gevatte lolbroeken vertaalden het letterwoord Sabena wel eens door 'Sex Aan Boord En Niets Anders'. Gelukkig ging het slechts om een grapje. En was de manier van opdienen niet bepaald schitterend, dat gold nog meer voor wat er werd opgediend. Het Belgische vliegtuigvoer was meer 'vliegtuigvoer' dan 'Belgisch'. Positieve noot was wel dat de maatschappij in gratis kotszakjes voorzag. Het letterwoord Sabena inspireerde sommigen ook tot '*Such A Bad Experience Never Again*'. En inderdaad.

De bierindustrie

Weliswaar zijn de metaalverwerkende, de farmaceutische en de textielindustrie economisch gezien de belangrijkste sectoren, de bierindustrie is dat vanuit emotioneel en chauvinistisch standpunt. In 1900 had België 3223 brouwerijen, in 2000 waren er dat nog 113. Maar die produceren samen toch nog zo'n slordige 15 miljoen hectoliter bier. Gelukkig maar dat de hele bevolking eensgezind meehelpt overproductie te bestrijden. De arbeidsvruchten van de bierindustrie worden in Vlaanderen aan de man gebracht in zo'n vijftienduizend cafés en bars. De grootste concentratie daarvan is ongetwijfeld

terug te vinden op de Oude Markt in de studentenstad Leuven. De markt verdiende er de eretitel 'de langste toog van Europa' aan.

Een belangrijk segment van de bierindustrie zijn de abdijbieren. Kloosterordes moesten van oudsher van de grote baas in Rome in hun levensonderhoud voorzien. Op de binnenkoeren van de abdijen werd wat pluimvee weggezet, in de boomgaarden rijpten appels en op de velden rondom zwoegden de paters om het rijpe graan binnen te halen. Maar wat moeten we in hemelsnaam bij die rijkdom van Gods gaven drinken, vroegen de paters zich af. De raad vanuit Rome was duidelijk: sluit je aan bij de streekgewoonten. En dat zagen de Trappisten en andere Vlaamse *paterkes* wel zitten! Blijgemutst werd de ene na de andere abdijbrouwerij uit de grond gestampt. En ook vandaag zijn de abdijbieren een belangrijk segment van de Vlaamse bierindustrie.

De brouwers, pater of niet, hebben met Sint-Arnoldus hun eigen heilige, die jaarlijks door de Ridders van de Roerstok met een kerkdienst wordt geëerd. Die club verzamelt mensen die zich verdienstelijk maakten in het brouwerswezen en daarvoor werden 'geridderd'. Daarnaast ontsproten aan de Vlaamse biercultuur talloze andere verenigingen, met als bestaansreden het Vlaamse gerstenat te promoten, te bediscussiëren en vooral: te drinken. Clubs als De Objectieve Bierproevers, Onder 't Schuim, Wie niet drinkt, sterft!, De Dolle Proevers en De Verlichte Biergeesten bedenken onder het mom van hogere culturele doelstellingen allerhande activiteiten waarop de enorme dorst van leden kan worden geleest. Dat kan gaan om een 'toeristisch uitstapje', wat in de praktijk veelal op een brouwerijbezoek neerkomt. Likkebaardend van voorpret aanhoren de leden eerst plichtmatig temidden van eeuwenoude

ketels het productiepraatje van de marketingdirecteur (studentenclubs slaan dat deel meestal over), waarna in het gastvrije Vlaanderen stevast dezelfde vraag volgt: 'Willen de heren ook het resultaat eens proeven?' Het is een van de weinige keren dat er van 'beleefd weigeren' in Vlaanderen geen sprake kan zijn.

'Niets verenigt dit land meer dan zijn liefde voor het bier.'

Boek Grote Belgische Bieren

Ha de Hema!

In het kielzog van de tienduizenden Nedervlamingen vestigden zich ook heel wat Nederlandse bedrijven als Nutricia, Douwe Egberts en Friesche Vlag in Vlaanderen. En kan het Hollandser dan de Hema, de Hollandse Eenheidsprijzen Maatschappij Amsterdam? De Hema betekent voor de Vlaming de Hollandse cultuur samengeperst in één winkelconcept. Het mercantiele talent van de calvinistische koopman gekoppeld aan het 'ons benne zûnig' van de prijsbewuste Hollandse consument en een overaanbod aan oerhollandse koopwaar.

De eerste Hema in Vlaanderen, in 1984, was dan ook niet bepaald een succes. Midden in het hart van Vlaanderen, in Gent, een Hollandse cultuurinjectie waar gekke dingen als pindakaas, drop, Jip & Janneke-pennenzakken, tompouces en van die kleffe pepernoten aan de man werden gebracht, het deed de Vlaming verdwaasd achter de oren krabben. En rookworst! Warm nog wel, om ter plekke op te eten. Kijk, de Zweden hebben Ikea, de Amerikanen McDonald's en de Italianen Sbarro. Iedere keten bracht zijn cultuur en producten mee uit het land van herkomst, de weinig chauvinistische Vlaming vond en vindt dat nog steeds prima. Maar warme rookworst? Nee.

Pas toen in 1997 enkele Sarma-vestigingen werden overgenomen en het concept aan de noden van de Vlaamse *moekes* werd aangepast, werden de inmiddels 24 Hema-vestigingen in Vlaanderen succesvol. Maar warme rookworst valt op de Antwerpse Meir nog steeds niet te verkopen.

Hard labeur

Al levert de landbouw nog slechts drie procent van het Bruto Regionaal Product van het gemoderniseerde Vlaanderen, het blijft een van de fundamenteën waarop dat Vlaanderen is gebouwd. De basis voor de huidige welvaart werd gelegd in het ambachtelijk-agrarische bestaan in de modderige Westvlaamse polders, de zanderige Kempen en de klei van de Rupelstreek. Het Vlaanderen dat Cyriel Buysse zo gevat omschreef als het land waarin de pastoor, de fabrieksdirecteur en de kasteelheer de Heilige Drievuldigheid vormen. Het harde Vlaamse boerenbestaan is door vele Vlaamse artiesten en schrijvers op alle toonhoogten bezongen. En net zoals in Nederland zijn de Vlaamse boeren een ras apart. Ze zijn de personificatie van de 'vlijtige Vlaming'. Met de Vlaamse boer valt niet te spotten, dat mochten de Franse Sansculotten al ondervinden tijdens de Boerenkrijg. In 1798 kregen de Vlaamse boeren, de Brigands, het danig op hun heupen van de Franse bezetter. Gewapend met de riek, de dorsvlegel en het credo 'Voor outer en heerd' (voor altaar en haard) wilden de boeren het Franse leger terug over de grens bonjouren. En ook vandaag de dag weten de machtshebbers waar ze aan toe zijn, als de boeren met hun tractoren Straatsburg of Brussel binnentrekken.

Maar naast het beeld van de over quotas, mond-en-klauwzeer of andere ellende verbolgen boerenbetogers, is er ook het eeuwig charmante beeld van het sympathieke Vlaamse *boerke*.

Dankzij een televisieoptreden op VTM werd ene Boer Charel, een pittoresk *menneke* regelrecht uit de Vlaamse boerenbroek geschud, een heuse BV. De ontwapenende Boer Charel stal met zijn televisieoptredens de Vlaamse harten en werd de verpersoonlijking van de Vlaamse boerenfolklore: eenvoudig, eerlijk, bescheiden. Charel werd in de pers breeduit uitgesmeerd en is in Vlaanderen inmiddels een begrip. Maar Boer Charel hoort natuurlijk thuis in Bokrijk, het grote Vlaamse openluchtmuseum waar je door het verleden kunt wandelen. Want zelfs de zo traditionele Vlaamse landbouw is onderhevig aan de modernisering, automatisering en rationalisering. En commercialisering. Zo laat het VLAM, het Vlaamse Promotiecentrum voor Agro- en Visserijmarketing, de nodige marketingcommunicatie over landbouwproducten op de Vlaming los. Om hem na de dioxinecrisis terug aan het varkensvlees te krijgen. Of meer brood te leren eten, zoals met de reclamecampagnes 'Van rond krijg je kont' en 'Van korstjes krijg je borstjes'. Kont? Borstjes? Boer Charel zou er zowaar guitig van beginnen te glunderen!

'Mijn thuis is waar mijn Bella staat.'

Een Vlaamse koeienboer, vrij naar de nu al legendarische bierslogan 'Mijn thuis is waar mijn Stella staat.'

Het milieu...

Landbouwers hebben naast economische ook ecologische belangen. Ze leven immers van de natuur, vooral in het agrarisch-ambachtelijke Vlaanderen. In de schaduw van de schoorstenen van de Waalse staalindustrie, lagen ooit de Vlaamse boerderijen temidden van een oneindigheid golvende korenvelden. Dat ongeschonden landelijke karakter uit de boerenromans van Streuvels raakte langzaam volgebouwd. Met chi-

que villa's om aan de 'baksteen in de maag' te voldoen, met fabrieken om de boemende economie te dragen. Die bakstenen monsters kwamen er niet allemaal met de nodige bouwvergunningen en conform de wetgeving. En dus heeft Vlaanderen liefst 550.000 zonevreemde bouwsels: gebouwen neergezet in een zone met een andere bestemming, zoals luxevilla's in recreatiegebied, een tennisclub in een landbouwzone, een duivenkot zonder bouwvergunning, of een door wijlen koning Boudewijn persoonlijk goedgekeurd nonnenklooster in een Limburgs natuurpark waar eigenlijk alleen boompjes uit de grond horen te komen. Toch valt temidden van die bouwdriftige wildgroei van beton af en toe nog een streep groen in de vorm van een bos te zien. En het mooie is: als je daar nu een weg door legt, heb je meteen twee bossen!

Ook de toestand van die weinige plukjes natuur die het *steenrijke* Vlaanderen nog over heeft, is niet best. Een studie van de universiteiten van Yale en Colombia voorgesteld op het World Economic Forum in 2002, plaatste België op de 126e plaats van 142 landen als het gaat om milieuduurzaamheid. Een plaats net achter de 'klassieke' winnaars zoals Finland en Noorwegen, daar valt mee te leven, maar als laatste van alle landen van de Europese Unie en nog achter milieucriminele landen als Rusland, het stemt tot nadenken. België kreeg vooral een slecht rapport op het gebied van lucht- en watervervuiling. Zo zijn de Scheldemonding en de Belgische kust (sorry: de Vlaamse kust) van alle Westeuropese riviermondingen en kusten het zwaarst vervuild met hormonenverstoorders en met gevaarlijk klinkende PDB's. Ook de andere milieu-indicatoren waren allerm minst om over naar huis te schrijven. De politici repten zich om dan maar de studie

zelf af te schieten, door zich te verbergen achter het argument dat de cijfergegevens verouderd waren. Maar ook zij raakten niet aan de essentie: Vlaanderen is een economisch paradijs, maar te vaak op een ecologisch kerkhof.

Met de intrede van groene jongens in de regering werd een behoorlijke stap voorwaarts gezet qua milieu. Van de prehistorie naar de middeleeuwen van het milieubewustzijn om precies te zijn. Het besef dat hun mooie land eindig is, begint bij veel Vlamingen langzaam door te sijpelen. De baksteen in de maag wordt steeds vaker ingeruild voor een groen hart er net boven. Volgens *Humo's* Grote Jongeren-enquête (2000) is meer dan drie vierde van de Vlaamse jongeren ongerust over de toestand van het milieu – besef is het begin van de oplossing. De tijden zijn voorbij dat iedereen die dat wou tegen betaling zijn huishoudelijk afval in België kon komen dumpen. De actie ‘Vlaanderen Proper’ wil het zwerfvuil aanpakken, de Mestbank de overbemesting. Vlaamse rivieren als de Schelde en de Zenne hielden ooit het midden tussen een open riool en de afvoerpijp van een verstopt chemisch toilet. Tegenwoordig duikt er hier en daar al opnieuw een visje op. Dat visje opeten, blijft vooralsnog een afrader, zelfs al wordt het bereid in een Vlaams driesterrenrestaurant.

'In België spreken ze al van een groene gordel, als ze ergens in de buurt een berk vergeten om te hakken.'

Protestzanger Wannes van de Velde

Het Vlaamse trekpaard

Naast de Mechelse Scheper, de Vlaamse Gaai, de Waaslandwolf en de Antwerpse Baardkrielkip is het Brabantse Trek-

paard misschien wel het meest typische Vlaamse beest. Het is niet zo maar een knol, maar een ros dat door zijn rustige en tegelijk nijvere karakter voor Vlaanderen symbool kan staan. Het Brabantse Trekpaard trok ooit naast molens, houwitzers en eggen eeuwenlang de Vlaamse economie. Tot in de industrie de stoommachine, in het leger de vrachtwagen en in de landbouw tractoren de trekpaarden *outdated* maakten.

Sindsdien is het stoere ros er nog slechts ten dienste van de folklore. Door de amberkleurige huid met witte manen verhief – Vlaanderen zou Vlaanderen niet zijn – een brouwerij het vosse trekpaard tot haar symbool. En het robuuste werkpaard uit de politiek Jean-Luc Dehaene kreeg als bijnaam ooit ‘het Brabantse Trekpaard’ aangemeten. Naast het symboliseren van politici of het figureren in winterse landschappen of op Palmglazen, levert het prachtige beest ook stof voor de betere toogdiscussie. Zo debatteerde Vlaanderen begin 2002 over of het Brabants Trekpaard wel of niet van zijn staart moest worden ontdaan. Tenminste één ding waar je als Hollander even geen mening over hoeft te hebben.

'Daar moeten we er een op pakken!'

Stamhoofd Vandendomme in *Asterix en de Belgen*

Lijst van bekende en minder bekende Vlamingen in dit boek

Adhémar	Daisne, Johan
Adriaensens, Jan	Deckers, Jeanne
Albert II	Decleir, Jan
Anthierens, Johan	De Croo, Herman
Astrid	Dehaene, Jean-Luc
Baels, Lilian	Delvoye, Jan
Barabas, Professor	Desmedt, Yves
Berghmans, Gaston	De Vlaminck, Roger
Beaucourt, Luc	De Wispelaere, Paul
Boël, Delphine	Dierckxsens, Ludo
Boer Charel	Durnez, Gaston
Boon, Louis Paul	Dutroux, Marc
Borms, August	Elisabeth
Bosch, Hieronymus	Elsschot, Willem
Boudewijn	Eyskens, Gaston
Brel, Jacques	Fabiola
Breughel, Pieter	Fabre, Jan
Breydel, Jan	Frey, Jimmy
Buysse, Cyriel	Gezelle, Guido
Claes, Ernest	Godefroot, Walter
Claes, Willy	Granata, Rocco
Claus, Hugo	Haemers, Patrick
Conscience, Hendrik	Happart, José
Coppens, Rik	Hauspie, Pol
Corsari, Tony	Hermans, Margriet
Cools, André	Hoet, Jan
Connerotte, Jean-Marc	Ilegems, Paul
Daens, Pieter	Jerom(meke)

Jordaens, Jacob
Kabouter Plop
Kruithof, Jaap
Lahaut, Julien
Lambik
Lampo, Hubert
Laurent
Lernout, Jo
Lippens, Leopold
Lefèvre, Theo
Leopold I
Leopold III
Liekens, Goedele
Maertens, Freddy
Maeterlinck, Maurice
Magritte, René
Manneke Pis
Martens, Wilfried
Mathilde, d'Udekem d'Acoz
Merckx, Eddy
Merckx, Axel
Merckx, Sabrina
Monseré, Jempi
Nero
Ockers, Stan
Ooghe, Paul
Pallieter
Paola
Peerens, Clement
Peeters, Bart
Permeke, Constant
Pfaff, Jean-Marie
Philippe
Pitjevogel
Planckaert, Eddy
Planckaert, Gusta
Planckaert, Walter
Planckaert, Willy
Poppe, André
Rodenbach, Albrecht
Rubens, Pieter Pauwel
Ruyslinck, Ward
Samson
Schanulleke
Schoepen, Bobbejaan
Schotte, Briek
Schrobberbeek
Soeur Sourire
Sommers, Willy
Staelens, Lorenzo
Streuvels, Stijn
Suske
Suskewiet
Taldeman, Johan (professor)
Tante Sidonie (Sidonia)
Thijs, Myriam
Timmermans, Felix
Tobback, Louis
Uilenspiegel, Tijn
Urbanus
Van Aken, Piet
Van Damme, Jean-Claude

Vandelanotte, Johan
Vandello, Jos
Vandenbosch, Michel
Vandenbergh, Lionel
Van den Broeck, Walter
Vandenbroucke, Frank
Vandenbroucke, Frank
Vanden Boeynants, Paul
Van der Biest, Alain
Vandendomme
Van der Goes, Hugo
Vandersteen, Willy
Van de Velde, Wannes
Van de Woestijne, Karel
Van Dijck, Antoon
Van Eyck, Jan
Van Hauwaert, Cyriel
Van Het Groenewoud, Raymond
Van Looy, Rik
Van Rossem, Jean-Pierre
Van Springel, Herman
Van Wanten, Wendy
Verbeek, Louis
Verheyen, Jan
Verhofstadt, Guy
Verhulst, Gert
Vermeiren, Jacques
Vermeiren, Paul
Vogels, Mieke
Wally, Eddy
Walschap, Gerard
Wauters, Koen
Wauters, Stef
Wiske

